

Азия/Еуропа

Ақпараттық сараптама журналы

Басылымның 7-ші жылы, №67, Қараша (11) 2021

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'NÜN AYLIK YAYINIDIR ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНЫҢ АЙ САЙЫН ШЫҒАТЫН БАСЫЛЫМЫ

DIFFERENCES AND SIMILARITIES OF CENTRAL ASIAN ELITES РАЗЛИЧИЯ И СХОДСТВА ЭЛИТ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

RÖPORTAJ СҰХБАТ

**AZERBAIJAN MİLLİ MECLİSİ
MİLLETVEKİLİ VE
MECLİS KÜLTÜR KOMİSYONU BAŞKANI
PROF. DR. GANİRE PAŞAYEVA**

ӘЗЕРБАЙЖАН ҰЛТТЫҚ МӘЖІЛІСІНІҢ ДЕПУТАТЫ
ЖӘНЕ ПАРЛАМЕНТТЕГІ МӘДЕНИЕТ
КОМИТЕТІНІҢ ТӨРАЙЫМЫ,
ПРОФЕССОР, ДОКТОР ГАНИРЕ ПАШАЕВА

4

**KAZAKHSTAN'S
ASPIRATIONS IN CLIMATE
CHANGE POLICY**

СТРЕМЛЕНИЯ КАЗАХСТАНА
В РЕАЛИЗАЦИИ ПОЛИТИКИ
ИЗМЕНЕНИЯ КЛИМАТА

ALBINA MURATBEKOVA

19

**THE COURT OF THE
EURASIAN ECONOMIC
UNION**

СУД ЕВРАЗИЙСКОГО
ЭКОНОМИЧЕСКОГО
СОЮЗА

AZIMZHAN KHITAKHUNOV

26

Asya Avrupa / Азия Еуропа
(Haber – Yorum) / (Ақпараттық сараптама)

Avrasya Araştırma Enstitüsü Yayınıdır
Еуразия ғылыми-зерттеу институты басылымы

Sahibi / Меншік иесі
Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü /
Ахмет Ясауи университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институты директоры
Doç. Dr. Vakur Sümer

Genel Yayın Yönetmeni / Бас редактор
Zhengizkhan Zhanaltay

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Жауапты редактор
Dr. Suat Beylur

Haber Müdürü / Жаңалықтарға жауапты редактор
Baljan Eshmetova

Tercüme Ekibi / Аудармашылар тобы
Dr. Zhuldyz Kanapiyanova
Omurbek Hanayı
Kanat Makhanov

Sekretarya / Хатшылық
Asel Ingaybekova

Metin Redaksiyon / Мәтінді өңдеу
Dr. Suat Beylur

Teknik Redaksiyon / Техникалық редактор
Kanat Makhanov

Yayın Kurulu / Редакция алқасы
Doç. Dr. Vakur Sümer
Zhengizkhan Zhanaltay
Dr. Suat Beylur
Dr. Gulnar Nadirova

Yönetim Merkezi / Басқару орталығы

Almalı Audanı, Mametova 48, 050004
Almaty, Kazakhstan
Tel. +7 (727) 279 97 94
Fax. +7 (727) 279 97 94
E-mail: info@eurasian-research.org

Sürelî yayın tescil belgesi No: 15793-Ж, tarihi: 27.01.2016.

Kazakistan Cumhuriyeti Haberleşme ve İletişim Bakanlığı tarafından verilmiştir.

Tüm hakları saklıdır. Mülakat, haber-yorum ve analizlerde ifade edilen görüşler yazarların kendi görüşleri olup Enstitü'nün yayın politikasını yansıtmamaktadır. Bu yayında yer alan yazılar ve fotoğraflar izinsiz, kaynak gösterilmeden kullanılamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. Tiraj: 300 adet. Her ay yayınlanmaktadır. Dağıtımı Kazakistan Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti sınırlarını kapsamaktadır. Dağıtımı ücretsizdir.

Мерзімді баспасөз басылымын есепке қою туралы куәлік №: 15793-Ж, күні: 27.01.2016 ж.

Қазақстан Республикасы Ақпарат және коммуникациялар министрлігі тарапынан берілді.

Барлық құқықтар қорғалған. Сұхбат, ақпараттық сараптама мен талдауларда айтылған пікірлер тек авторлардың жеке көзқарастары болып табылады және Институттың ұстанымын білдірмейді. Бұл басылымда жарияланған мақалалар мен фотосуреттерді рұқсатсыз және дереккөзді көрсетпей пайдалануға тыйым салынады. Дереккөзді көрсетіп, сілтеме жасауға болады.

Тираж: 300 дана. Ай сайын жарияланады. Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы аумағында тегін таратылады.

DOÇ. DR. VAKUR SÜMER

Değerli okuyucularımız,

Asya Avrupa Dergisi'nin 67. Sayısı ile huzurunuzda olmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Her sayımızda olduğu üzere bu sayıda da analiz yazılarımız ile röportaj ve infografik bölümlerini bulabileceksiniz. Avrasya'nın farklı alt bölgelerindeki önemli dönüşümleri değerlendirmeyi bu sayımızda da sürdürüyoruz.

2021'in son çeyreğine girdiğimiz bu günlerde, dünyadaki pek çok ekonomiyi derinden etkileyen emtia fiyatlarında artış ve yer yer tedarik zincirinin aksaması gibi endişe veren gelişmelerle karşı karşıyayız. 80 dolar sınırını aşan brent tipi petrol, ciddi ölçüde yükseliş yaşayan kömür ve doğalgaz fiyatları, dünyanın önemli kısmında imalat sektörünü sekteye uğratmış durumda. Kimi ülkelerde elektrik kesintileri dahi gündeme gelmekte. Çin, Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık gibi önemli ekonomik merkezlerden gelen haberler, 2021'in son aylarının ekonomik açıdan sıkıntılı geçeceğini habercisi. Gelişmiş ülkelerde artan enflasyon oranları kimi ülkelerde faiz oranlarının artışını da tetikledi. 2022 yılı içinde Amerika Birleşik Devletleri'nin tahvil alım programını yavaşlatmasına kesin gözüyle bakılıyor. Bu durum, ve sonraki aşamada gelecek faiz artışlarının özellikle gelişmekte olan ülkelere ciddi fon çıkışına neden olacağı belirtiliyor. ABD'de faizlerin artmasının küresel çaptaki yatırımları da sekteye uğratabilecek olması endişeler arasında. Birikmiş talebi karşılayamayan ve tıkanma noktasına gelen lojistik sektörü, İngiltere'de benzin kuyrukları, Çin ve ABD limanlarında gemi kuyrukları ve konteyner yetersizlikleri ile kendini gösterdi. Nihayet Çin ekonomisinin büyümesini 2021'in ortalarında neredeyse sıfır düzeyine inmesi, ekonomistleri alarm konumuna geçirdi.

2020'in ikinci yarısında ve özellikle 2021'de Avrasya coğrafyasına hakim emtia zengini ülkeler açısından son derece olumlu geçti. Petrol başta olmak üzere emtia fiyatlarındaki tırmanış söz konusu ülkelerin bütçelerinde olumlu sonuçlar ortaya çıkardı. Ne var ki pandemi nedeniyle kırılanlaşan ekonomileri rahatlatmak amacıyla yaratılan büyük likiditenin olumsuz sonuçları, üstte de belirtildiği üzere, parasal bolluğun getirdiği faydalardan daha fazla olmaya başladı. Bu çerçevede rekor düzeylerde enflasyon yaşamaya başlayan gelişmiş ülkeler radikal önlemler almaya yöneldiler. Tedarik zincirlerinin bir türlü tam anlamıyla onarılamaması da enflasyonu tetikleyen bir diğer neden oldu.

2021'in son aylarında daha fazla ekonomi konuşuluyor olacak. Yeni sayımızda görüşebilmek umuduyla!

Құрметті оқырмандар,

Еуразия ғылыми-зерттеу институтының ай сайын шығаратын Азия-Еуропа журналының 67-ші санымен қауышқандарыңызға қуаныштымыз. Әдеттегідей осы санымыздан да өзекті тақырыптағы сараптамалар мен сұхбатты және инфографиканы оқи аласыздар. Сондай-ақ Еуразияның әртүрлі қосалқы аймақтарындағы маңызды өзгерістерге жүйелі түрде талдау жасалды.

2021 жылдың соңғы тоқсанына қадам басқан кезімізде әлемдік экономикаға терең әсер еткен шикізат бағасының өсуі және жеткізілім тізбегінің әлсін-әлсін тоқтауы сияқты алаңдатарлық оқиғаларға тап болудамыз. 80 долларлық шегінен асып кеткен Brent маркалы мұнай мен айтарлықтай көтерілген көмір мен сұйытылған отын бағасы әлемнің басым бөлігінде өңдеу секторын әлсіретіп жіберді. Кейбір елдерде тіпті электр қуатын өшіру де күн тәртібіне енді. Қытай, АҚШ және Ұлыбритания сынды алпауыт елдердің маңызды экономикалық орталықтарының жаңалықтары, 2021 жылдың соңғы айларында экономикалық тұрғыдан қиыншылықтарға толы болатынының хабаршысы. Дамыған елдердегі инфляция деңгейінің өсуі кейбір елдерде пайыздық мөлшерлеменің өсуіне де түрткі болды. АҚШ-тың 2022 жылы бағалы қағаздарды сатып алу бағдарламасын бәсеңдететіні анық. Бұл жағдайдың және болашақта пайыздық мөлшерлеменің көтерілуінің, әсіресе, дамушы елдерден қаржы ағынына әкелеуіне себеп болатыны айтылуда. АҚШ-тағы пайыздық мөлшерлеменің өсуі жаһандық инвестицияларды бұзуы алаңдатарлық ықтимал жағдай. Жиналған сұранысты өтей алмай, тығырыққа тірелген логистика саласы да Ұлыбританиядағы бензин кезегімен, Қытай және АҚШ порттарындағы кеме кезектерімен және контейнер тапшылығымен бетпе-бет келуде. Қытай экономикасының өсу қарқыны 2021 жылдың ортасында нөлге жақындағаны экономистерді қатты алаңдатуда.

2020 жылдың екінші жартысы және 2021 жыл Еуразия аймағындағы шикізатқа бай елдер үшін өте жағымды болды. Шикізат бағасының, әсіресе, мұнайдың қымбаттауы бұл елдердің бюджетіне оң нәтиже берді. Алайда, жоғарыда айтылғандай, індет салдарынан әлсіреген экономикаларды көтеру үшін жасалған қомақты төлемдердің жағымсыз салдары мол қаржының пайдасынан басым бола бастады. Бұл тұрғыда инфляцияның рекордтық деңгейін бастан өткере бастаған дамыған елдер түбегейлі жаңа шаралар қабылдауға көшуде. Жеткізілім тізбегінің толық қалпына келмеуі инфляцияны тудырған тағы бір себеп болды.

2021 жылдың соңғы айларында негізінен экономика туралы сөз қозғауға болатындай. Жаңа санымызда қайта қауышқанша!

ÖN SÖZ АЛҒЫСӨЗ

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜ
ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНЫҢ ДИРЕКТОРЫ
DOÇ. DR. VAKUR SÜMER..... 1

RÖPORTAJ СҰХБАТ

AZERBAIJAN MİLLİ MECLİSİ MİLLETVEKİLİ VE MECLİS KÜLTÜR
KOMİSYONU BAŞKANI PROF. DR. GANİRE PAŞAYEVA
ӘЗЕРБАЙЖАН ҰЛТТЫҚ МӘЖІЛІСІНІҢ ДЕПУТАТЫ
ЖӘНЕ ПАРЛАМЕНТТЕГІ МӘДЕНИЕТ КОМИТЕТІНІҢ ТӨРАЙЫМЫ,
ПРОФЕССОР, ДОКТОР ГАНИРЕ ПАШАЕВА..... 4

GÜNCEL ӨЗЕКТІ ПІКІР

DIFFERENCES AND SIMILARITIES OF CENTRAL ASIAN ELITES
РАЗЛИЧИЯ И СХОДСТВА ЭЛИТ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ
GULNAR NADIROVA..... 12

KAZAKHSTAN'S ASPIRATIONS IN CLIMATE CHANGE POLICY
СТРЕМЛЕНИЯ КАЗАХСТАНА В РЕАЛИЗАЦИИ ПОЛИТИКИ
ИЗМЕНЕНИЯ КЛИМАТА
ALBINA MURATBEKOVA..... 19

THE COURT OF THE EURASIAN ECONOMIC UNION
СУД ЕВРАЗИЙСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОЮЗА
AZIMZHAN KHITAKHUNOV..... 26

DO CENTRAL ASIAN COUNTRIES EXPORT URBANIZATION?
ЭКСПОРТИРУЮТ ЛИ СТРАНЫ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ УРБАНИЗАЦИЮ?
KANAT MAKHANOV..... 33

THE CRYPTO BAN, GREAT MIGRATION AND BITCOIN MINING IN KAZAKHSTAN ЗАПРЕТ КРИПТОВАЛЮТ, «БОЛЬШОЕ ПЕРЕСЕЛЕНИЕ» И МАЙНИНГ БИТКОИНА В КАЗАХСТАНЕ ZHARMUKHAMED ZARDYKHAN	40
EURASIA BATTLE FOR ELECTRIC BATTERIES: VIEW FROM UKRAINE ЕВРАЗИЙСКАЯ БИТВА ЗА ЭЛЕКТРИЧЕСКИЕ АККУМУЛЯТОРЫ: ВЗГЛЯД С УКРАИНЫ VIKTOR KARVATSKYY	48
TURKMENISTAN-IRAN ENERGY COOPERATION IN THE CONTEXT OF NATURAL GAS PIPELINES ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО ТУРКМЕНИСТАНА И ИРАНА В КОНТЕКСТЕ ГАЗОПРОВОДОВ ZHULDYZ KANAPIYANOVA	56
HİNT-PASİFİK'TE NÜKLEER İTTİFAKİ: AUKUS ҮНДІ-ТЫНЫҚ МҰХИТЫНДАҒЫ ЯДРОЛЫҚ АЛЬЯНС: AUKUS OMIRBEK HANAYI	63
AFGHANISTAN: A NEW VARIABLE IN EQUATION АФГАНИСТАН: НОВАЯ ПЕРЕМЕННАЯ В УРАВНЕНИИ KANAT MAKHANOV	72

ETKİNLİKLER

İC-ШАРАЛАР

.....	80
-------	----

İNFOGRAFIK

ИНФОГРАФИКА

.....	100
-------	-----

AZERBAIJAN MİLLİ MECLİSİ ӘЗЕРБАЙЖАН ҰЛТТЫҚ МӘЖІЛІСІНІҢ ДЕПУТАТЫ
MİLLETVEKİLİ VE ЖӘНЕ ПАРЛАМЕНТТЕГІ МӘДЕНИЕТ
MECLİS KÜLTÜR KOMİSYONU BAŞKANI КОМИТЕТІНІҢ ТӨРАЙЫМЫ,
PROF. DR. GANİRE PAŞAYEVA ПРОФЕССОР, ДОКТОР ГАНИРЕ ПАШАЕВА

Dergimizin bu sayısında Azərbaycan Milli Meclisi millətvekili və aynı zamanda Meclis Kültür Komissyonu Başkanı Prof. Dr. Ganire Paşayeva ilə gerçəkleştirilen röportaja yer verilmektedir. Paşayeva, aynı zamanda Azərbaycan-Pakistan Parlamentolar Arası Çalışma Grubu ve Azərbaycan Parlamentosu'nun Asya Grubu heyeti başkanlığı görevini de yürütmektedir.

Sayın Milletvekili Prof. Dr. Ganire Paşayeva, okuyucularımız için kısaca kendinizi tanıtabilir misiniz?

Öncelikle davetiniz için Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü'ne sizin aracılığıyla ileteceğimi bildirmek isterim. Pir-i Türkistan Ahmet Yesevi Hazretleri adını taşıyan Ahmet Yesevi Üniversitesi'ne buradan ayrıca selamlarımı iletiyorum. Kardeş Kazakistan Devletine de sevgi ve selamlarımı iletiyorum. Ben, Azərbaycan Milli Meclisi'nde Kültür Komisyonu Başkanlığı görevini üstlenmekteyim. Bunun yanında Azərbaycan-Türkiye, Azərbaycan-Kazakistan, Azərbaycan-Özbekistan, Azərbaycan-Kırgızistan, Azərbaycan-Türk-

Журналымыздың бұл санында Әзербайжан Ұлттық мәжілісінің депутаты және парламенттегі Мәдениет комитетінің төрайымы, профессор, доктор Ганире Пашаевамен жасаған сұхбатты назарларыңызға ұсынамыз. Бұдан бөлек Г.Пашаева Әзербайжан-Пәкістан парламентаралық жұмыс тобының және Әзербайжан Парламентінің Азия тобы делегациясының төрайымы қызметін де атқарады.

Құрметті Ғанире Пашаева, бізбен сұхбат өткізуге уақыт бөлгеніңізге алғысымызды білдіреміз. Оқырмандарымыз үшін өзіңіз туралы айтып берсеңіз!

Ең алдымен мұндай мүмкіндік жасағаны үшін Еуразия ғылыми-зерттеу институтының басшылығына алғысымды білдіремін. Қасиетті Түркістандағы Қожа Ахмет Ясауи атындағы халықаралық қазақ-түрік университетіне де ыстық ықыласымды жолдағым келеді. Туысқан Қазақстан мемлекетіне бауырластық пен ынтымақтастыққа толы көңілімді білдіремін. Мен Әзербайжан Ұлттық мәжілісінде Мәдениет комитетінің төрайымы қызметін атқарамын. Бұл қызметпен қатар, Әзербайжан-Түркия,

menistan Parlamentolar Arası Dostluk Grubu üyesi, yani bütün Türk Devletleri Parlamentolar Arası Dostluk Gruplarında temsilci olarak görev almaktayım. Asıl mesleğim gazeteciliktir. Parlamentoya gelmeden önce uzun yıllar televizyon kanallarında çalıştım.

Sayın Milletvekili, şahsınızda kardeş Azərbaycan halkını Karabağ Zaferinin 1. yıldönümü ile tebrik eder ve bu vesileyle Azərbaycan'ın toprak bütünlüğü uğruna canlarını feda eden şehitlerimizi rahmetle anarız. Gazilerimize nice sağlıklı ve huzur dolu ömürler temenni ederiz. Bizlere bu süreç içerisinde ve sonrasında yaşananlardan bahsedebilir misiniz?

Bu dönemde, yani 44 gün boyunca vatan mücadelemizde Azərbaycan'ın yanında olan, adalet tarafında olan bütün kardeş devletlere ve insanlara teşekkürümü bildiriyorum. Çünkü Azərbaycan'ın vatan mücadeleleri bir hak ve adalet mücadelesi idi. Biz kendi topraklarımızı işgalci devlet tarafından kurtarmak için savaştık. Ermenistan, 30 yıldır Azərbaycan topraklarının %20'sini işgal altına almıştır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi dahil olmak üzere uluslararası kurum ve kuruluşların kararlarını da hiçe sayarak, topraklarımızı işgalden azad

Əzərbaycan-Qazaxıstan, Əzərbaycan-Özbəkistan, Əzərbaycan-Qırğızıstan, Əzərbaycan-Türkiyəmenistan parlamentaralық достық тобының мүшесімін, барлық түрік мемлекеттерінің Парламентаралық достық топтарында өкілдігім бар. Негізгі мамандығым – журналист. Депутат болғанға дейін Əзərbaycanда ұзақ жылдар телеарналарда қызмет атқардым.

Пашаева ханым, бауырлас Əзərbaycan халқын Қарабақ жеңісінің 1 жылдығымен құттықтаймыз. Əзərbaycanның аумақтық тұтастығы жолында жанын пидә еткен сарбаздарды құрметпен еске алып, ардагерлерге денсаулықпен бейбіт өмір тілейміз. Осы бір ауыр кезіннің куәгері ретінде болған-біткенді қысқаша айтып берсеңіз!

Біріншіден, осы кезеңде 44 күн бойы өз туған жерлері үшін жан алысқан Əзərbaycan халқының жанында, яғни әділдік жағында болған барша бауырлас елдер мен халықтарға алғысымды білдіремін. Себебі, Əзərbaycанның туған жері үшін күресі, әділет үшін күрес-ті. Өз жерімізді басқыншылардан азат ету үшін күрестік. Армения 30 жыл бойы Əзərbaycan жерінің 20%-ын заңсыз басып алып, кері

етmiyorlardı. Maalesef, uluslararası teşkilatlar ve kurumlar tarafından Ermenistan'a gerekli olan baskılar da yapılmamaktaydı. Azerbaycan devletimiz ve halkımız 44 günlük vatan mücadelesinde topraklarımızı işgalden azad ettiler. Vatan toprakları uğruna can veren şehitlerimiz nur içinde yatsınlar ve gazilerimizi de saygıyla anıyoruz. Tabi ki, bu zor günlerde Azerbaycan'ın yanında olan hiç kimseyi hiçbir zaman unutmayacağız. Azerbaycan'ın Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, 44 günlük vatan mücadelesi döneminde bütün yerli ve yabancı medya kurumlarına verdiği röportajlarında da aynı şeyi söylemiştir. "Bu mücadele döneminde Azerbaycan'ın yanında olan hiç kimseyi biz unutmayacağız ve Azerbaycan'ın aleyhinde olan, işgalci devleti destekleyenleri de hiçbir zaman unutmayacağız", demiştir. Bu zor günlerde Azerbaycan'ın yanında olan tüm kardeş devletleri saygı ve sevgiyle anmaktayız. Çünkü Azerbaycan topraklarının bütünlüğü Türk Dünyası'nın bütünlüğü demektir. Bu zafer Türk Devletleri birliğinin güçlenmesinde de çok önemli bir hadisedir. Bu zafer yolunda çok şehit verdik, nur içinde yatsınlar. Halkımız Âli Başkomutan etrafında bir ordu olarak birleşti. Dünyanın birçok yerlerindeki kardeşlerimizin ve de adalet taraftarı olan insanların manevi desteğiyle bu zaferi kazandık. Kardeş Türkiye'nin rolünü özellikle vurgulamak isterim. Çünkü, kardeş Türkiye Devleti "Bir millet iki devlet" düşüncesiyle hem Azerbaycan'ın hem de adaletin yanında olmuştur. Aynı zamanda bu zor günlerde bize desteklerini esirgemeyen diğer Türk Devletleri Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Türk topluluklarından kardeşlerimizi de sevgiler ve saygılarımla selamlıyorum ve yanımızda oldukları için çok teşekkür ederim.

**AZERBAIJAN
DEVLETİMİZ VE
HALKIMIZ 44
GÜNLÜK VATAN
MÜCADELESİNDE
TOPRAKLARIMIZI
İŞGALDEN AZAD
ETTİLER**

**АЛ, ӘЗЕРБАЙЖАН
ХАЛҚЫ 44 КҮНГЕ
СОЗЫЛҒАН ОТАН
СОҒЫСЫНДА
ЖЕРІМІЗДІ
БАСҚЫНШЫЛАР-
ДАН ТОЛЫҚТАЙ
АЗАТ ЕТТІК**

қайтармай отырған болатын. Халықаралық ұйымдар мен институттардың, тіпті Біріккен ұлттар ұйымы Қауіпсіздік кеңесінің шешімдерін елемей, жерімізді заңды иелеріне қайтарудан бас тартып келді. Өкініштісі, Арменияға халықаралық ұйымдар мен институттар тарапынан қажетті қысым жасалмады. Ал, Әзербайжан халқы 44 күнге созылған Отан соғысында жерімізді басқыншылардан толықтай азат еттік. Отан үшін қаза тапқан шейіттеріміздің жатқан жері жайлы болсын, ардагерлерімізге бұдан былай бақытты да, қуанышқа толы ғұмыр тілейміз. Әрине, біз осы қиын күндерде Әзербайжанның жанында болған ешкімді ешқашан ұмытпаймыз. Әзербайжан Президенті, Бас қолбасшымыз Илхам Әлиев 44 күнге созылған Отан соғысында барлық жергілікті және шетелдік БАҚ өкілдеріне берген сұхбатында дәл осылай деп мәлімдемелер жасады. «Соғыс кезеңінде Әзербайжанның жанында болған ешкімді де, Әзербайжанға қарсы шығып, басқыншы мемлекетті қолдағандарды да ұмытпаймыз» деді. Сынға түскен осы күндерде Әзербайжанның жанында болып, қолдау білдірген бауырлас мемлекеттерге деген құрметіміз бен сүйіспеншілігіміз ешқашан азаймайды. Себебі Әзербайжанның тұтастығы - Түрік әлемінің тұтастығы. Бұл жеңістің түркі мемлекеттерінің бірлігін нығайтудағы рөлі өте маңызды. Жеңіс жолында талай сарбаздарымыздан айырылды, олардың рухы пейіште шалқысын деймін. Сол аралықта күллі әзербайжандықтар, әскердейін бас қолбасшының төңірегіне топтасып, қолдау білдірді. Бізге әлемнің түкпір-түкпірінде өмір сүретін, әділдікті жақтайтын жандардың рухани қолдауы зор демеу болды. Осы тұрғыда, бауырлас Түркияның рөлін ерекше атап өткім келеді. Түркиямен «Бір ұлт, екі мемлекет»

Sayın Milletvekili, diğer bir sorumuz Karabağ ile ilgili olacaktır. Azerbaycan, Doğu-Batı, Kuzey-Güney ulaşım koridorları bakımından çok önemli bir coğrafi konumdadır. Günümüzde Azerbaycan'da, işgalden azad edilen topraklar üzerinde çok önemli çalışmalar başlatılmıştır. Bu hafta, Fuzuli Havalimanı'nın açılışı ile ilgili sevinçli haberi aldık. Gelecekte bu tür müjdeli haberlerin devamını duyabilecek miyiz?

Azerbaycan'ın 30 yılı yakın işgal altında kalan toprakları çok zengin topraklardır. Fakat, uzun dönemlik işgal süreci boyunca bu topraklar kötü vaziyette bırakılmıştır. Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, "Kurtarılan topraklarda, konutlar, okullar, hastaneler, kamu binaları, tarihi anıtlar, atalarımızın mezarları ve camilerde dahil binaların yüzde 99'u yıkılıyor" diyerek, verilen zararı "vandalizm ve askeri suç" olarak nitelendirmiştir. Yukarıda adı geçen Fuzuli ilçesinin azad edilmesi sonrası Azerbaycan bayrağını dikeceğimiz sağlam bir bina bulunamamıştır. Büyük bir şehir olan Fuzuli şehri tamamıyla harabeye dönüştürülmüştür. Kültürel ve tarihi eserlerin yanı sıra mezarlıklar

идеясымен Әзербайжанның да, әділеттің де жанында болды. Сонымен қатар, осы күрделі кезеңде қолдауын аямаған басқа да түркі мемлекеттері Қазақстан, Қырғызстан, Түрікменстан мен Өзбекстан және түркі қауымдастығынан келген бауырларымызға алғысым шексіз.

Пашаева ханым, келесі сұрағымыз да Қарабаққа қатысты болмақ. Әзербайжан Шығыс-Батыс, Солтүстік-Оңтүстік көлік дәліздері бойында өте маңызды жерде орналасқан. Әзербайжан басқыншылардан азат еткен туған жерінде өте маңызды жұмыстар жүргізіп жатыр. Физули әуежайының ашылғаны туралы қуанышты хабар алдық. Алдағы уақытта осындай жақсы жаңалықтарды еститін боламыз?

30 жыл басқыншылардың бақылауында болған Қарабақ жері өте бай, табиғи қазба байланыстары көп аймақ. Ұзақ жылдар жау қолында болған жерлердің тоз-тозы шығып кеткен. Президент Ильхам Әлиев басқыншылардың әрекетін «вандализм және әскери қылмыс» деп атап атады. Азат етілген жерлердегі тұрғын үйлер, мектеп-

bile yıkılmış durumdadır. İşgalcilerin amacı, bu topraklardaki Azərbaycan'a ait tüm mənəvi və maddi izləri silip süpürmək, yok etməkdir. Ne yazık ki, bu durum barbarlığı en büyük örneği olarak değerlendirilir. Tarihi topraklarımızın azad edilmesi sonrası yeni bir dönem başlatıldı. Azərbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Azərbaycan'ın kültür beşiği olan Şuşa şehrini Azərbaycan'ın Kültür Başkenti olarak ilan etmiştir. Şuşa şehri sadece Azərbaycan'ın değil aynı zamanda tüm Türk ve İslam Dünyası'nın kültür başkentlerinden biri olacaktır. Şuşa'da Azərbaycan ve Türkiye arasında beyannameler imzalanmıştır. Bu beyanname iki kardeş devlet arasında gelecek yüzyılda yapılacak iş birliğini kapsamaktadır. Günümüzde, Azərbaycan, Ermenistan işgalinden kurtarılan Karabağ'ın incisi ve Azərbaycan'ın kültür başkenti Şuşa'ya işgal öncesindeki görünümü kazandırmaya yönelik çalışmalarına aralıksız devam etmektedir. Şuşa'nın tahrip edilen tarihi ve kültürel yapıları yeniden restore edilmektedir. Bütün Müslüman ve Türk Dünyası'nda ilk opera eseri yazan Üzeyir Hacıbəy'in evi, meşhur Fransız yazar Aleksandre Dumas'ın "Kafkasya Seferi" adlı eserinde geçen Azerbaycanlı Türk kadını, Han Kızı Hurşutbanu Natavan'ın

тер, ауруханалар, қоғамдық ғимараттар, тарихи ескерткіштер, ата-бабаларымыздың бейіттері мен мешіттердің 99%-ы жермен жексен болған. Жоғарыда аталған Физули ауданы азат етілгеннен кейін Әзербайжан туын тігуге бір берік ғимарат таба алмадық. Ойлаңыз үлкен қала Физулиді толығымен жойып тастаған. Мәдени-тарихи жәдігерлер, қорымдар қирап қалды. Басқыншылардың мақсаты осы жерлердегі Әзербайжанның барлық моральдық және материалдық құндылықтарын жойған. Бұл жағдай варварлықтың ең үлкен үлгісі болып саналады. Тарихи жеріміз азат етілгеннен кейін жаңа дәуір басталды. Әзербайжан Президенті Ильхам Әлиев Шуша қаласын Әзербайжанның мәдени астанасы деп жариялады. Шуша тек Әзербайжанның ғана емес, Түркі және Ислам әлемінің мәдени астаналарының бірі. Басқыншылардан азат етілген соң, Шушада Әзербайжан мен Түркия арасында декларацияға қол қойылды. Аталған декларация бауырлас мемлекеттердің бүгіннен бастап алдағы ғасырдағы ынтымақтастықтың бесігі болды. Бүгінде Әзербайжан Арменияның оккупациясынан азат етілген Қарабақтың інжу-маржаны және мәдени астанамыз

evi ve büyük Türk aydını olan Ahmet Ağaoğlu'nun evi restore edilerek eski tarihi görünümüne kavuşacaktır. Maalesef, işgalciler sadece harabeler bırakmadı, aynı zamanda topraklarımızı mayınlarla da döşemiştir. Bölgenin bir dönem üzüm bağları, buğday tarlalarıyla ünlü verimli toprakları bu süreçte adeta "mayın tarlasına" dönüşürmüş durumdadır. Ermenistan, bu mayın haritalarını vermemekte direnmektedir. Devletimiz toprakları hem mayınlardan temizlemeye çalışıyor hem de altyapı ve restore çalışmalarını yürütmektedir.

Sayın Milletvekili, Karabağ Zaferi, Azerbaycan'ın Bağımsızlığının 30. yıldönümü için güzel bir armağan olmaktadır. Bu yıl Orta Asya Türk Cumhuriyetleri bağımsızlıklarının 30. yıldönümünü kutlanmaktadır. Türk Devletleri çeşitli alanlarda büyük bir iş birliği çerçevesinde hareket etmektedir. Sizce Türk Dünyası bugüne kadar ne tür başarılar elde ettiler ve gelecekte de neler bekleyebiliriz?

Bu röportaj ile kardeş Kazakistan devletinin bağımsızlığının 30. yıldönümü münasebetiyle tebrik etmek istiyorum. Kardeş devletlerimiz Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Azerbaycan'ın bağımsızlıklarının 30. yıldönümlerini de tebrik ederim. Devletlerimiz ebedi var olsun! Bağımsızlığımız ebedi var olsun! Güçlü ve bağımsız devletlerimizin olması gelecek için çok önemlidir. Aynı zamanda birliğimizin sağlam ve güçlü olması da ayrıca bir öneme sahiptir. Avrupa Birliği'nde farklı etnik gruplar ve milletler bir araya gelerek güçlü bir birlik kurmuşlardır. Biz aynı milletin evlatlarıyız. Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan ve Türkiye, Türkler bir çınarın, aynı bir kökün dallarıyız. Soyumuz bir, dilimiz bir, dinimiz bir, her şeyi-

**BU ZOR GÜNLERDE
AZERBAIJAN'IN
YANINDA OLAN TÜM
KARDEŞ DEVLETLERİ
SAYGI VE SEVGİYLE
ANMAKTAYIZ**

**ӘРИНЕ, БІЗ ОСЫ
ҚИЫН КҮНДЕРДЕ
ӘЗЕРБАЙЖАННЫҢ
ЖАНЫНДА БОЛҒАН
ЕШКІМДІ ЕШҚАШАН
ҰМЫТПАЙМЫЗ**

Шушаның тарихи келбетін қайта қалпына келтіру бойынша кешенді жұмыстар жүргізіліп жатыр. Шушаның тарихи-мәдени орындары қалпына келтірілуде. Ммұсылман және түрік әлеміндегі алғашқы опера авторы Үзейир Хажыбейдің үйі, әйгілі француз жазушысы Александр Дюманың «Кавказ жорығы» атты шығармасында аты аталған Әзербайжан түрік әйелі Хан қызы Хуршутбану Натаванның үйі және Ахмет Агаоглу, ұлы түрік зиялысының үйі қайта жасадып, ескі тарихи келбеті қалпына келтіреді. Басқыншылар жерді қирандылар қалдырып қана қоймай, жерімізді миналады. Кезінде жүзімдігімен, бидай алқабымен аты шыққан өңірдің құнарлы жерлері осы процесте «кен алаңына» айналды. Басқыншы ел, мина карталарын беруден бас тартып отыр. Миналардан тазарту, инфрақұрылымды мен қалпына келтіру жұмыстарын үлкен қарқында жүріп жатыр.

Құрметті депутат, Қарабақ жеңісі, Әзербайжан 30 жылдық Тәуелсіздігіне үлкен мерейтойлық сыйлық бола білді. Орталық Азиядағы түркі елдері де Тәуелсіздіктерінің 30 жылдығын атап өтеді. Түркі мемлекеттері әртүрлі салада үлкен ынтымақтастық орната білді. Түркілер осы уақытқа дейін қандай жетістіктерге жетті және болашақта не күтеміз?

Басылымдарыңыз арқылы бауырлас Қазақстан Республикасын тәуелсіздігінің 30 жылдығымен құттықтаймын. Бауырлас басқа түркі мемлекеттері Қырғызстан, Өзбекстан, Түркіменстан және Әзербайжан елдерін тәуелсіздіктің 30 жылдығымен құттықтаймын. Мемлекеттеріміз мәңгі жасасын! Тәуелсіздігіміз мәңгілік болсын! Күшті әрі Тәуелсіз ел болудың маңызы

miz ortaktır. Biz neden Avrupa Birliği gibi büyük bir birlik organize edememekteyiz? Günümüzde bu istikamette önemli adımları atmaya başladık diyebiliriz. Hem Türkiye hem Azerbaycan hem Kazakistan devleti Türk Konseyi'nin güçlenmesinde büyük rol üstlendiler. Özbekistan da Türk Konseyi'nin daimi üyesi olmuştur. Beş bağımsız Türk devleti güçlü bir gruba dönüşmektedir. Yakın zamanlarda Türkmenistan'ın da daimi üye olacağı beklenmektedir. Macaristan gibi kardeş devletin de bir gözlemci statüsü ile temsil edilmesi bu birliğimizi daha da güçlendirmektedir. Birliğimiz bizi daha da güçlü kılacaktır. Yani, "birimizin gücü hepimizin gücüdür. Birimizin acısı hepimizin acısıdır. Birimizin sevinci hepimizin sevincidir" düşüncesiyle geleceğe doğru adımlar atarak bu coğrafyada güçlü ve bağımsız altı devlet olacağız. Bu bölgede gerçekten adaletle hakkımız olan topraklara sahip çıkabiliriz. Bu yüzden de tabii ki sizin kurumunuz ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarının, üniversitelerimizin genç nesillerimizin yetiştirilmesinde oldukça önemli misyonları vardır. Ben de size bu istikamette başarılar dilerim. Ben inanıyorum ki, bağımsızlığımızın 35. yıldönümünde, 40. yıldönümünde daha da güçlü bir Türk Konseyi'nden bahsedeceğiz. Bu alanda ekonomi ve kültürel alanlarda konuşulacak çok meseleler vardır. Tüm konularda çok ciddi çalışmalarımız olacaktır. 30 yıllık zor dönemi geride bıraktık. Günümüzde güçlü bağımsız devletlerimiz vardır. Aramızda hiçbir siyasi sorun yoktur. Azerbaycan ve Türkiye arasında, Azerbaycan ve Kazakistan arasında ve diğer Türk Cumhuriyetleri arasında en yüksek üst düzey kardeşlik ve siyasi ilişkiler bulunmaktadır. En üst düzeyde olan bu kardeşlik ve siyasi ilişkiler aydınlarımıza, milletimize ortak iş birliği yolunda bir ışık tutmaktadır. Bu yüzden daha çok çalışmalıyız ve sonucunda

**AZERBAIJAN
CUMHURBAŞKANI
İLHAM ALİYEV,
AZERBAIJAN'IN
KÜLTÜR BEŞİĞİ
OLAN ŞUŞA ŞEHRİNİ
AZERBAIJAN'IN
KÜLTÜR BAŞKENTİ
OLARAK İLAN
ETMİŞTİR**

**ƏZƏRBAYCAN
PREZİDENTİ
İLYHAM ƏLİYEV
ŞUŞA QALASIN
ƏZƏRBAYCANNIN
MƏDƏNİ
ASTANASINI
DƏP
JARIYALADI**

өте зор. Біздің түрлі саладағы бірлестіктеріміз берік болуы керек. Еуропа Одақта түрлі этностар мен ұлттар бас қосып, мықты одақ құрып, отыр. Біз бір атаның ұрпағымыз. Әзербайжан, Қазақстан, Қырғызстан, Түрікменстан, Өзбекстан мен Түркия, елдері бір шынардың бұтағы әрі тамырымыз. Ата тегіміз бір, тіліміз бір, дініміз бір, барлық рухани құндылықтарымыз ұқсас. Біз неге Еуропалық Одақ сияқты үлкен одақ ұйымдастыра алмаймыз? Бүгінгі таңда маңызды қадамдар жасай бастадық. Түркі Кеңесінің нығаюы мен күшеюіне Түркия да, Әзербайжан да, Қазақстан да және басқа түркі елдері үлкен күш жұмсап жатыр. Өзбек бауырларымыз да Түркі Кеңесінің тұрақты мүшесі болды. Бес Тәуелсіз түркі мемлекеттері қуатты топқа айналады. Түркіменстанның да толық тұрақты мүше болуы күтілуде. Венгрияның бақылаушы мәртебесін алуы бұл Кеңесті одан әрі нығайта түседі. Бірлік бізді күштердіреді. Яғни, «Бірдің күші – бәріміздің күшіміз. Біреудің қайғысы – бәріміздің дертіміз. «Біріміздің қуанышымыз – баршамыздың қуанышымыз» деген қағидамен қадам басып, алты қуатты, Тәуелсіз мемлекет бола береміз. Аймақта өзімізге тиесілі жерлерді әділдікпен талап ете аламыз. Сіздердің мекемеңіз бен түрлі үкіметтік емес ұйымдар мен жоғары оқу орындарының алдында жас ұрпақты тәрбиелеуде өте маңызды міндеттер тұр. Бұл бағытта сізге сәттілік тілеймін. Тәуелсіздігіміздің 35-40 жылдығында бұдан күшті Түркі Кеңесі туралы пікір айтатынымызға бек сенімдімін. Экономикалық және мәдениет мәселелеріне қатысты талқыланатын мәселелер баршылық. Барлық мәселелерде өте байыпты іс атқаруымыз керек. 30 жылдық күрделі кезеңді артта қалдырдық. Қуатты Тәуелсіз мемлекеттер өз даму жолдарын білгілеп алды. Түркі елдерінің ара-

birliğimizin daha da güçleneceğini göreceğimize inanmaktayım.

Sayın Milletvekili, Ganira Paşayeva, Azerbaycan ayrıca işgalden azad edilen topraklar üzerinde yürütülen son gelişmeler hakkında vermiş olduğunuz değerli bilgiler için çok teşekkür ederiz. Son olarak, okuyucularımız için nasıl bir mesajla konuşmanızı tamamlamak istersiniz?

Biz, Türk milleti, daima adalet ve hak tarafındayız. Biz hiçbir zaman kimseye karşı ne bir soykırım ne de bir zulüm yapmışızdır. Fakat, bu bölgede bizim milletimiz çok acılar yaşadılar, çok ağladılar. Ama, günümüzde, çok şükür, devletlerimiz bağımsızdır. Bu dünyanın bir kuralı vardır; bunu 44 günlük vatan mücadelesinde de gördük. Sizler de 44 günlük vatan mücadelemizde canıgönülle Azerbaycan'ın yanında oldunuz. Her zaman Azerbaycan'a gösterdiğiniz destekleri hissettik. Türk Dünyası'nda genç aydınlarımızın sayısı çok olsun diyorum. Dünyada bir gerçek vardır, bunun adı "güç" tür. Güçlü isen hak ettiğin yerde olursun. Güçlü değilsen, sana karşı acımasız davranabilirler. Bu nedenle güçlü olmalıyız. Bizim gücümüz ise birliğimizdedir. Türk Dünyası'ndaki kardeşlik iş birliği, gücümüzü daha da sağlamlaştıracaktır. Bütün Türk Dünyası Devletleri'nin Bağımsızlığının 30. yıldönümünü tekrardan kutlarım ve hepimize hayırlı ve uğurlu olmasını dilerim. Ayrıca bu röportajın ortak dilde yapılması duygusuyla bir başka mutluluk duymaktayım. Kazakistan'daki tüm kardeşlerime, Ahmet Yesevi Üniversitesi öğretmenleri ve öğrencilerine sevgilerimi ve selamlarımı iletiyorum.

Sayın Paşayeva, değerli vaktinizi ayırarak sorularımızı yanıtladığınız için teşekkür ederiz.

YANI, "BİRİMİZİN GÜCÜ HEPİMİZİN GÜCÜDÜR. BİRİMİZİN ACISI HEPİMİZİN ACISIDIR. BİRİMİZİN SEVİNCİ HEPİMİZİN SEVİNCİDİR"

ЯҢИ, «БІРДІҢ КҮШІ – БӘРІМІЗДІҢ КҮШІМІЗ. БІРЕУДІҢ ҚАЙҒЫСЫ – БӘРІМІЗДІҢ ДЕРТІМІЗ. «БІРІМІЗДІҢ ҚУАНЫШЫМЫЗ – БАРШАМЫЗДЫҢ ҚУАНЫШЫМЫЗ»

сында ешқандай саяси мәселелер жоқ. Әзербайжан-Түркия, Әзербайжан-Қазақстан, басқа да түркі республикалары арасындағы бауырластық және саяси қатынастар ең жоғары деңгейде жолға қойылған. Саяси қарым-қатынастың жоғары деңгейі біздің зиялыларымыз бен ұлтымыздың бірлескен ынтымақтастық жолын ашады. Әлі де көп жұмыс істеуіміз керек, соның арқасында бірлігіміз нығая түседі.

Құрметті Ғанира Пашаева, оқырмандарымызға берген ақпаратыңыз үшін рақмет. Оқырмандарымызға айтарыңыз болса, мархабат...

Түркі халықтары әрқашан әділдік пен бірліктің жақтаушысы болған. Тарихымызда ешқашан, ешкімге геноцид немесе қатыгездік жасаған емеспіз. Амал қанша, ұлтымыз көп зардап шекті, көп жылады. Шүкір, мемлекеттеріміз Тәуелсіз, өз жолы бар. Дүниенің жазылмаған ережесі бар екен, біз мұны 44 күндік Отан соғысында көрдік. Дүниеде ақиқат бар, оның аты «Күш!». Әлсіздік таныссаң, қатыгездіктеріне ұшырайсың. Сондықтан да, мықты болуымыз керек! Күшіміз бірлігімізде. Осыдан барып, түркі әлеміндегі бауырластық және ынтымақтастық күш-қуаты нығая түседі. Түркі әлемі мемлекеттерінің Тәуелсіздігінің 30 жылдығымен тағы да құттықтаймын. Баршамызға сәттілік пен табыс тілеймін! Сұхбаттың ортақ тілде жасалғаны мені де қуантады. Қазақстандағы барша бауырларымды, Ахмет Ясауи университетінің оқытушылары мен студенттеріне ыстық ықыласымды және сәлемімді жолдаймын.

Құрметті Пашаева, құнды уақытыңызды бөліп, сұрақтарымызға жауап бергеніңіз үшін рақмет.

DIFFERENCES AND SIMILARITIES OF CENTRAL ASIAN ELITES

PROF. GULNAR NADIROVA

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
SENIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
СТАРШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

РАЗЛИЧИЯ И СХОДСТВА ЭЛИТ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

In all of the countries of the world, there is a relatively thin layer of the population that has more influence on the country's fate in contrast to others. This group provides coordination capacity for the economic resources of a nation and directly influences a country's present and future. These people are called "elites," and they are a mathematical inevitability, according to Casas and Cozzi (2020). The term "elites" includes not only the financial ones but also political and knowledge elites. Furthermore, as elites have a colossal impact on any country's future, studying them and their "quality" is significant for any society.

The Elite Quality report of 2020 was the first project that studied elites and their impact. The index was presented as a pilot project. Nevertheless, it has drawn global attention and appreciation from prominent parties. For instance, the former chief economist of the World Bank, Kaushik Basu, said that the report "can potentially play a role in helping nations reform their leadership, thereby contributing to overall social welfare" [Casas & Cozzi, 2021]. Thus, the efforts were continued, and the report of 2021 was already positioned as

**THE ELITE QUALITY
REPORT OF 2020 WAS
THE FIRST PROJECT
TO STUDY ELITES
AND THEIR IMPACT**

**ОТЧЕТ О «КАЧЕСТВЕ
ЭЛИТ» 2020-ГО ГОДА
СТАЛ ПЕРВЫМ ПРО-
ЕКТОМ, В КОТОРОМ
ИЗУЧАЛИСЬ ЭЛИТЫ
И ИХ ВЛИЯНИЕ**

Во всех странах мира существует относительно тонкий слой населения, который имеет большее влияние на судьбу страны, чем другие. Эта группа обеспечивает координацию экономических ресурсов нации и напрямую влияет на настоящее и будущее страны. Согласно Касасу и Коззи (2020), таких людей называют «элитами», и они являются математической неизбежностью. Термин «элиты» включает не только финансовые, но также политические и интеллектуальные элиты. Более того, поскольку элиты имеют колоссальное влияние на будущее любой страны, изучение элит и их «качества» важно для любого общества.

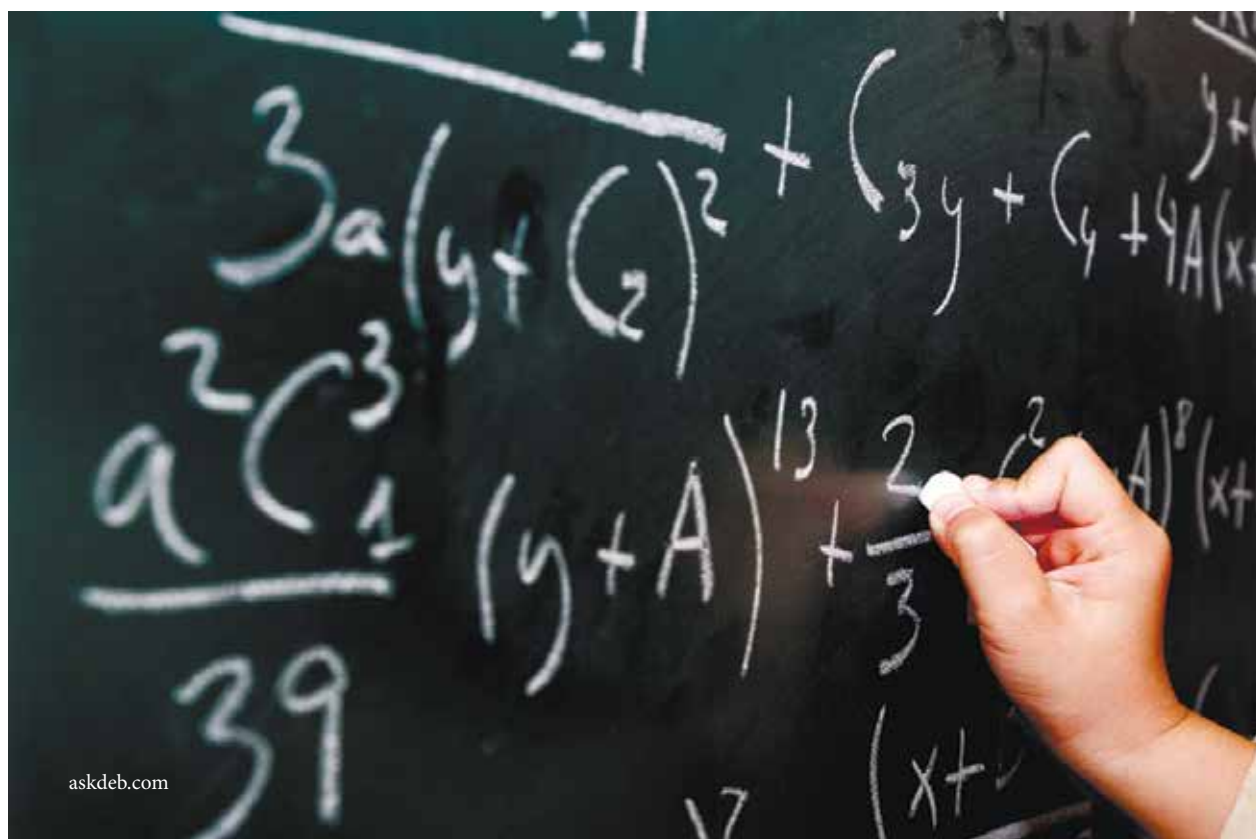
Отчет о «Качестве элит» 2020-го года стал первым проектом, в котором изучались элиты и их влияние. Отчет был представлен как пилотный проект. Тем не менее, он привлек международное внимание и был оценен известными лицами. Например, бывший главный экономист Всемирного банка Каушик Басу сказал, что отчет «потенциально может сыграть роль в оказании помощи странам в формировании их лидерства, тем самым способствуя общему социальному благосостоянию» [Касас

fully-fledged research; coverage expanded from 32 countries to 151 and from 72 indicators to 107. The addition of more than a hundred new countries into the index enables a more thorough and complex comparative analysis. While the previous paper [Nadirova, 2020] concentrated on analyzing the data in Kazakhstan alone, the current one evaluates and compares the rankings of other nations within the Central Asian region. The data for Kazakhstan has remained relatively unchanged since the previous review.

Overall, the range distribution of Central Asian countries is quite broad; they are spread across three major categories of countries: Quality Elites, Middle-Quality Elites, and Lagging Elites, from the 46th rank in the general list to 140th rank. Kazakhstan holds the highest position within the region's countries in the general ranking, falling into the Quality Elites category. Uzbekistan comes 82nd, and its elites are categorized as Middle-Quality Elites; this group also includes Kyrgyz Repub-

и Коззи, 2021]. В результате, основатели проекта продолжили свою работу, и отчет 2021 года уже позиционировался как полноценное исследование; охват расширился с 32 стран до 151 и с 72 показателей до 107. Добавление более сотни новых стран в индекс позволяет проводить более тщательный и комплексный сравнительный анализ. Если в предыдущей статье [Надинова, 2020] основное внимание уделялось анализу данных только по Казахстану, то в текущей оцениваются и сравниваются рейтинги других стран в регионе Центральной Азии. Данные по Казахстану остались относительно неизменными со времени предыдущего обзора.

В целом, страны Центральной Азии распределены по индексу в широком диапазоне, расположившись в трех основных категориях: Качественные элиты, Среднекачественные элиты и Отстающие элиты, заняв места с 46-го в общем списке до 140-го. Казахстан занял самую высокую позицию среди стран региона в общем рейтинге,

lic, coming 121st in the overall ranking. Finally, Turkmenistan and Tajikistan finished together. The former had a slight advantage and was ranked 139th in the index; this puts them both in the Lagging Elites category.

Uzbekistan's strongest side is Political Value; the republic would have been placed 22 positions higher - 60th in the index if it had been judged only by this criterion. Moreover, within this criterion alone, Uzbekistan outscores all of its regional neighbors. That should be interpreted in the following way - the elites of Uzbekistan create more political value than the elites of the neighboring republics. Going deeper into details means that Uzbekistan has a better situation with such indicators as Death rates from substance use disorders and Suicide rate compared to Kazakhstan, for instance. Furthermore, the research authors believe that Uzbekistan managed the COVID issues better than the regional leader, losing fewer school days and having lower age-adjusted mortality. At the same time, the country's most problematic pillar is Economic Value; judging only by this criterion, the country would be placed 109th in the general list and third in the region, behind Kazakhstan and Turkmenistan. The main issues in the category include governmental economic policies. According to the authors of the index, despite the ongoing economic reforms aimed at opening up the Uzbek economy, the country still scores very low in Trade Freedom, Economic Globalization, Protectionism, and Government Interventions. Further efforts to lower the government presence and open the economy may be necessary for the republic to restart its economy after the sharp decline from 2015 maximum [The World Bank, n.d.].

Kyrgyz Republic's strength within the

THE MOST PROBLEMATIC AREA FOR UZBEKISTAN IN THE FRAMEWORK OF THE RATING IS THE ECONOMIC VALUE PILLAR

САМЫМ ПРОБЛЕМНЫМ КРИТЕРИЕМ ДЛЯ УЗБЕКИСТАНА В РАМКАХ РЕЙТИНГА ЯВЛЯЕТСЯ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЦЕННОСТЬ

попав в категорию Качественных элит. Узбекистан занял 82-е место, и его элиты были причислены к категории элит Среднего качества; в эту группу также входит Кыргызская Республика, занявшая 121-е место в общем рейтинге. Наконец, Туркменистан и Таджикистан финишировали вместе. Первый имел небольшое преимущество и занял 139-е место в рейтинге; это поместило их в категорию Отстающих элит.

Самый сильный показатель Узбекистана – Политическая Ценность; республика могла быть на 22 позиции выше - 60-ой в общем рейтинге, если бы оценивалась только по этому критерию. Более того, исходя только из этого критерия, Узбекистан превосходит всех своих соседей по региону. Это следует интерпретировать следующим образом - элиты Узбекистана создают большую политическую ценность, чем элиты соседних республик. Если вникать глубже, это значит, что в Узбекистане лучше ситуация, чем, например, в Казахстане по таким показателям, как уровень смертности от болезней, связанных с употреблением психоактивных веществ, и ниже уровень самоубийств. Кроме того, авторы исследования считают, что Узбекистан справился с проблемами COVID лучше, чем региональный лидер, теряя меньше школьных дней и имея более низкую смертность с поправкой на возраст. В то же время самым проблемным критерием для страны в рамках рейтинга является Экономическая Ценность; будучи оцененной только по этому критерию, страна заняла бы 109-е место в общем списке и третье место в регионе после Казахстана и Туркменистана. Основные проблемы в категории включают государственную экономическую политику. Согласно авторам индекса, несмотря на продолжающиеся

index is unique for the region. For instance, Kyrgyzstan is ranked 96 out of 151 countries in terms of Economic Power, below Kazakhstan and Uzbekistan, but above Tajikistan and Turkmenistan. It means that the country's elites are relatively less dominant in terms of economic power and have more control than those of Tajikistan and Turkmenistan. Moreover, the situation for Kyrgyzstan is better than in Kazakhstan and Uzbekistan in terms of Coalition Dominance. This section includes such factors as the dominance of top industries of a country in its economy, academic freedom, military expenses, economic complexity, etc. According to the index authors, Kyrgyzstan outperforms all of its regional neighbors in terms of military spending optimization and academic freedom and excels in terms of economic complexity, being second only to Kazakhstan. The pillar with which Kyrgyz Republic struggles the most is the Political Value pillar; namely, it is believed that the corporate tax rate in the country is far from optimal, the death rate from substance use is one of the

экономические реформы, направленные на открытие узбекской экономики, страна по-прежнему имеет очень низкие показатели свободы торговли и экономической глобализации, активно занимается протекционизмом и государственным вмешательством. Для перезапуска экономики республики после резкого спада с максимума 2015-го года могут потребоваться дальнейшие усилия по сокращению государственного присутствия и открытию экономики [Всемирный банк, б. д.].

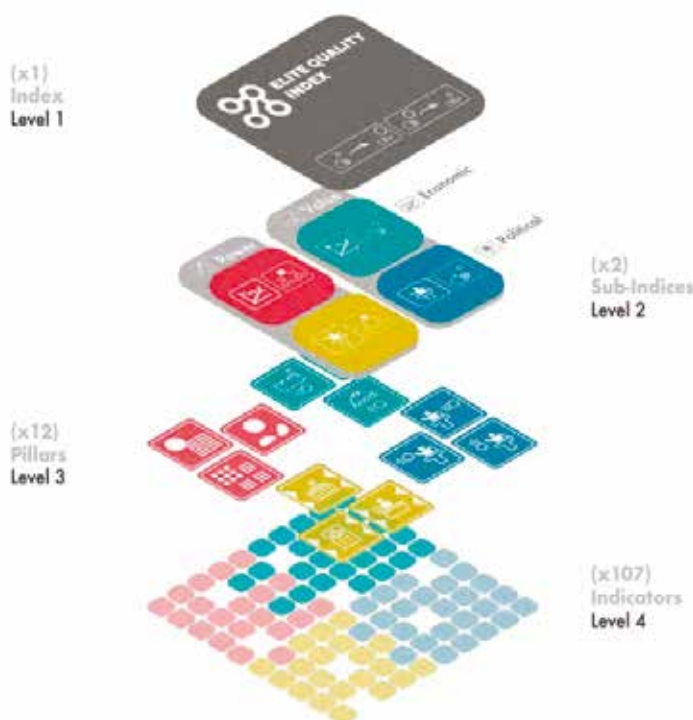
Сильная сторона Кыргызской Республики в рейтинге уникальна для региона. Кыргызстан занимает 96 место из 151 страны в общем рейтинге по показателю Экономического Влияния, ниже Казахстана и Узбекистана, но выше Таджикистана и Туркменистана. Это означает, что элиты страны относительно менее доминируют в экономике и контролируют ее, чем элиты Таджикистана и Туркменистана. Более того, ситуация в Кыргызстане лучше, чем в Казахстане и Узбекистане с точки зрения Коалиционного Доминирования. В

highest in the entire index, levels of cyber security are low, and there is an overreliance on one exporting sector. The republic's economy is over reliant on gold exports; according to statistical data for 2019, Kyrgyzstan exported 1.63 billion dollars' worth of gold in 2019, making the republic the 37th largest exporter of gold in the world [The Observatory of Economic Complexity, 2019].

Unfortunately, Turkmenistan is still one of the most closed economies globally, providing very little information to the outside world; that could have influenced the country's ranking. Due to the lack of information, it is difficult to pinpoint one particular pillar in which Turkmenistan excels; however, the main issues of the republic are easily noticeable within the index. Turkmenistan ranks 151 out of 151 countries in the list in terms of the political power of its elites – the country has one of the lowest possible scores for the freedom of the press, corruption control, political globalization, property rights, and citizens' e-participation index. While the country can

этот раздел включены такие факторы, как доминирование ведущих отраслей страны в ее экономике, академическая свобода, военные расходы, экономическая сложность и т.д. По мнению составителей индекса, Кыргызстан превосходит всех своих соседей по региону с точки зрения оптимизации военных расходов и по уровню академической свободы, а также демонстрирует высокий уровень экономической сложности, уступая только Казахстану. Наиболее проблемный сектор для Кыргызстана - это Политические Ценности; считается, что ставка корпоративного налога в стране далека от оптимальной, уровень смертности от употребления психоактивных веществ - один из самых высоких во всем индексе, уровень кибербезопасности низок, и существует чрезмерная зависимость от одного экспортного сектора. Экономика республики чрезмерно зависит от экспорта золота; согласно статистическим данным, Кыргызстан экспортировал золота на сумму 1,63 миллиарда долларов в 2019 году, что сделало республику 37-м крупнейшим экспортером золота в мире [Обсерватория Экономической Сложности, 2019].

К сожалению, Туркменистан по-прежнему является одной из самых закрытых экономик в мире, предоставляя очень мало информации внешнему миру; это могло сказаться на рейтинге страны. Из-за недостатка информации трудно выделить одну конкретную сферу, в которой Туркменистан заметно опередил бы соседей; однако основные проблемы республики хорошо заметны в индексе. Туркменистан занимает 151 место из 151 страны в списке по показателю Политического Влияния своих элит - страна имеет один из самых низких баллов по свободе прессы, борьбе с коррупцией, политической глобализации, правам собственности и индексу электронного участия граждан. Хотя страна может поддерживать некоторые из своих экономических показателей, такие как отношение долга к ВВП, на относительно высоком уровне, отсутствие открытости, прозрачности и свободы

keep some of its economic scores, such as debt to GDP ratio, relatively high, the lack of openness, transparency, and freedom undermine many of the government's economic efforts. For instance, Turkmenistan has the worst score in the region in terms of Dutch disease propensity, implying that the country's economic model is volatile and over reliant on one leading sector of export – petroleum gas.

Tajikistan scored the lowest out of all Central Asian countries in 2021. However, not all of the measured sectors considering the country are similarly low placed. While in terms of Economic Power, Economic Value, and Political Power, the country is placed 149th, 135th, and 107th in the global ranking, the Political Value pillar puts the country in 77th place globally. This means that despite the overconcentration of political and economic power, the local elites are still able and willing to produce social value. For instance, the country has a very low number of suicides and battle-related deaths. The country also scored high in terms of age-adjusted mortality and growth differential due to the COVID-19 pandemic, demonstrating that some of the social policies of the republic are working effectively. Nevertheless, the economic policies of the government have limited success so far. Currently, the country cannot create attractive and sustainable jobs for its citizens, which directly affects both social and economic situations in Tajikistan.

Thus, it can be stated that the elites of Central Asia differ from each other in some parameters to a large extent, in others they are quite close. They have something to share with each other from successful patterns where they could increase their cooperation efforts on working towards the low

IN SPITE OF THE EXCESSIVE CONCENTRATION OF POLITICAL AND ECONOMIC POWER, TAJIKISTAN'S ELITES ARE STILL ABLE AND WILLING TO PRODUCE SOCIAL VALUE

НЕСМОТЯ НА ЧРЕЗМЕРНУЮ КОНЦЕНТРАЦИЮ ПОЛИТИЧЕСКОЙ И ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ВЛАСТИ, ЭЛИТЫ ТАДЖИКИСТАНА ПО-ПРЕЖНЕМУ СПОСОБНЫ И ЖЕЛАЮТ СОЗДАВАТЬ ОБЩЕСТВЕННОЕ БЛАГО

подрывает многие экономические усилия правительства. Например, Туркменистан имеет худшие показатели в регионе с точки зрения предрасположенности к голландской болезни, что означает, что экономическая модель страны нестабильна и чрезмерно зависит от одного ведущего сектора экспорта – газа.

В 2021 году Таджикистан занял самое низкое место среди всех стран Центральной Азии в индексе. Однако не все измеряемые секторы страны находятся на одинаково низком уровне. В то время как с точки зрения Экономического Влияния, Экономической Ценности и Политического Влияния страна занимает 149-е, 135-е и 107-е места в глобальном рейтинге, сектор Политической Ценности ставит страну на 77-е место в мире. Это означает, что, несмотря на чрезмерную концентрацию политической и экономической власти, местные элиты по-прежнему способны и желают создавать общественное благо. Например, в стране очень мало самоубийств и смертей в результате боевых действий. В рамках пандемии COVID-19 страна также продемонстрировала относительно хороший результат по показателям смертности с поправкой на возраст и неравенства экономического роста, что свидетельствует об эффективности некоторых социальных политик республики. Тем не менее, экономическая политика правительства пока имеет ограниченный успех. В настоящее время страна не может создавать привлекательные и устойчивые рабочие места для своих граждан, что напрямую влияет как на социальную, так и на экономическую ситуацию в Таджикистане.

Таким образом, можно констатировать, что элиты Централь-

unisg.ch

scored matters by sharing their experiences with each other.

References:

1. Casas, Tomas, & Cozzi, Guido (2020). Elite quality report 2020: 32 country scores and global rank. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3676776. Accessed on 12.09.2021.
2. Casas, Tomas, & Cozzi, Guido (2021). Elite quality report 2021: Country scores and global rankings. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3845376>. Accessed on 12.09.2021.
3. Nadirova, Gulnar (2020). Quality elites are also needed. Retrieved from <https://www.eurasian-research.org/publication/quality-elites-are-also-needed/>. Accessed on 14.09.2021.
4. The Observatory of Economic Complexity (2019). Kyrgyzstan. Retrieved from <https://oec.world/en/profile/country/kgz>. Accessed on 13.09.2021.
5. The World Bank (n.d.). GDP per capita (current US\$) – Uzbekistan. Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=UZ>. Accessed on 13.09.2021.

ной Азии по одним параметрам сильно отличаются друг от друга, по другим – достаточно близки. Им есть чем поделиться друг

THE ELITES OF CENTRAL ASIA DIFFER FROM EACH OTHER IN SOME PARAMETERS TO A LARGE EXTENT

ЭЛИТЫ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ ПО ОДНИМ ПАРАМЕТРАМ СИЛЬНО ОТЛИЧАЮТСЯ ДРУГ ОТ ДРУГА, ПО ДРУГИМ – ДОСТАТОЧНО БЛИЗКИ

с другом с точки зрения своих успешных паттернов, и они могли бы активизировать свои усилия по сотрудничеству в работе над проблемными областями.

Источники:

1. Касас, Томас, и Коззи, Гвидо (2020). Отчет о качестве элит 2020: оценка 32 стран и мировой рейтинг. Доступно по адресу: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3676776. Дата обращения: 12.09.2021.
2. Касас, Томас, и Коззи, Гвидо (2021). Отчет о качестве элит 2021: баллы по странам и глобальные рейтинги. Доступно по адресу: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3845376>. Дата обращения: 12.09.2021.
3. Надирова, Гульнар (2020). Нужны и качественные элиты. Доступно по адресу: <https://www.eurasian-research.org/publication/quality-elites-are-also-needed/>. Дата обращения: 14.09.2021.
4. Обсерватория Экономической Сложности (2019). Кыргызстан. Доступно по адресу: <https://oec.world/en/profile/country/kgz>. Дата обращения: 13.09.2021.
5. Всемирный Банк (б.д.). ВВП на душу населения (текущие \$США) – Узбекистан. Доступно по адресу: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=UZ>. Дата обращения: 13.09.2021.

KAZAKHSTAN'S ASPIRATIONS IN CLIMATE CHANGE POLICY

DR. ALBINA MURATBEKOVA

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
SENIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
СТАРШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

СТРЕМЛЕНИЯ КАЗАХСТАНА В РЕАЛИЗАЦИИ ПОЛИТИКИ ИЗМЕНЕНИЯ КЛИМАТА

During an international conference "Ways to achieve the goals of the Paris Agreement and Kazakhstan's carbon neutrality" on October 13, 2021, President Kassym-Jomart Tokayev re-affirmed the country's commitment to climate change policy. While emphasizing the need for urgent modification of fuel and energy structures, update of industry policies and regulations, as well as renovation of housing and communal services, president delineated measures implemented in accordance with the Doctrine of Carbon Neutrality until 2060 [Kapital, 2021].

Kazakhstan, as a landlocked country with vast deserts, low forest cover and low level of water supply face negative implications of climate change. According to Kazhydromet observations, the country experiences an increase in air temperature of 0.34°C every 10 years. Temperature changes cause an intensification of land degradation and desertification, fire hazard of forest and steppe areas, degradation of glaciers and large aquatic ecosystems, deterioration of agricultural conditions and other consequences linked to climate change. Almost 75% of the country's territory is subject to

**KAZAKHSTAN, AS
A LANDLOCKED
COUNTRY WITH
VAST DESERTS, AND
LOW FOREST COVER
AND LOW LEVEL
OF WATER SUPPLY
FACE NEGATIVE
IMPLICATIONS OF
CLIMATE CHANGE**

**КАЗАХСТАН
КАК СТРАНА,
НЕ ИМЕЮЩАЯ
ВЫХОДА К МОРЮ,
С ОБШИРНЫМИ
ПУСТЫНЯМИ,
СЛАБЫМ ЛЕСНЫМ
ПОКРОВОМ И
НИЗКИМ УРОВНЕМ
ВОДОСНАБЖЕНИЯ,
СТАЛКИВАЕТСЯ С
НЕГАТИВНЫМИ
ПОСЛЕДСТВИЯМИ
ИЗМЕНЕНИЯ
КЛИМАТА**

В ходе международной конференции «Пути достижения целей Парижского соглашения и углеродной нейтральности Казахстана» 13 октября 2021 года, президент Касым-Жомарт Токаев подтвердил приверженность страны политике в области изменения климата. Подчеркнув необходимость срочной модификации топливно-энергетических структур, обновления отраслевой политики и нормативных актов, а также модернизации жилищно-коммунальных хозяйств, президент обозначил меры, реализуемые в соответствии с Доктриной углеродной нейтральности до 2060 года [Капитал, 2021].

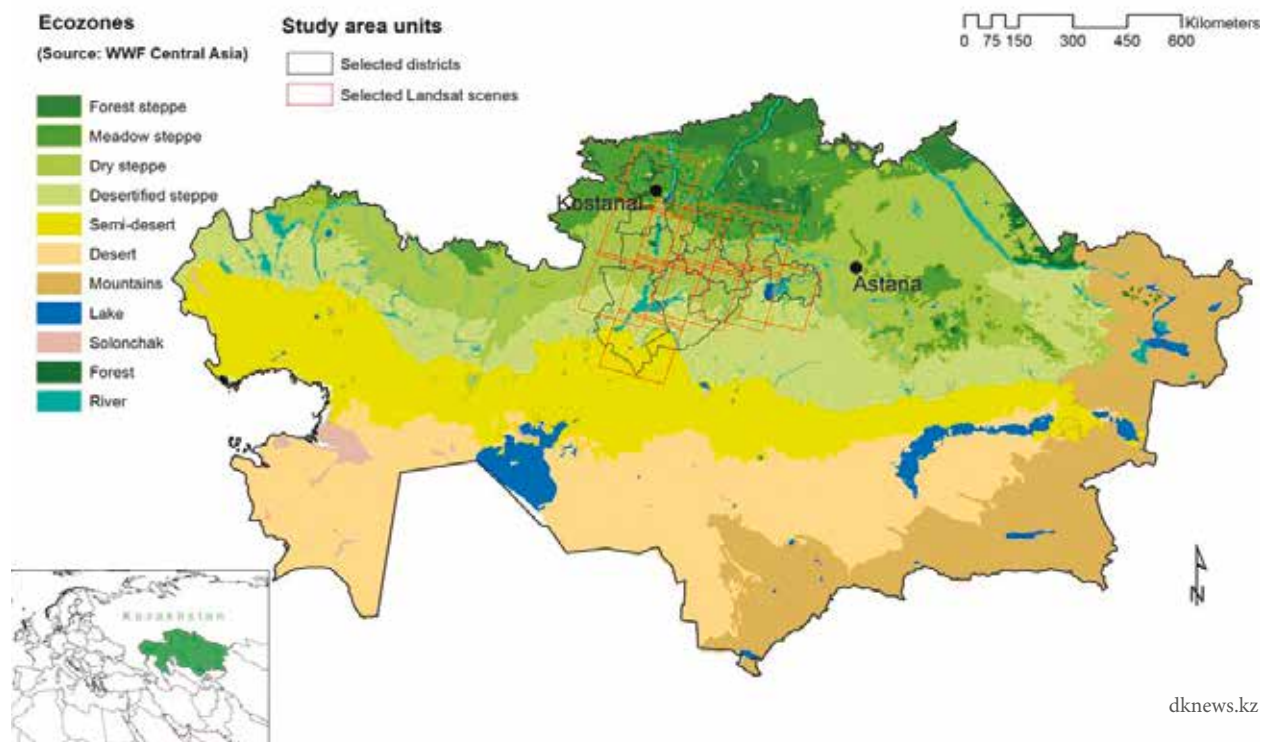
Казахстан как страна, не имеющая выхода к морю, с обширными пустынями, слабым лесным покровом и низким уровнем водоснабжения, сталкивается с негативными последствиями изменения климата. По наблюдениям Казгидромета, каждые 10 лет в стране наблюдается повышение температуры воздуха на 0,34°C. Температурные изменения вызывают усиление деградации земель и опустынивания, пожарную опасность лесных и степных территорий, деградацию

ecological destabilization, with over 70% of the land facing desertification issues. Mountain glaciers, where three-quarters of all freshwaters in the country are concentrated, are at risk of intensive melting. Rapidly melting glaciers might change the flow of key rivers or cause shallowing of rivers. The satellite images show that glaciation of the Ile Alatau and Dzungarian Alatau mountains has decreased by 40%, whilst an average annual reduction in glacier area is equal to 0.8% [Nurbai, 2021].

The consequences of climate change may lead to outcomes such as food insecurity and poverty. For Kazakhstan, being among the top ten leading producers of milling wheat and flour in the world, the negative impact of climate change threatens to decrease the wheat yields by up to 40%. Given that the Central Asian states are traditional export destinations of Kazakhstan's wheat, the food security of the region might be at high risk [Kapital. 2021]. In addition, there is a risk of water shortages, as a result of which, by 2050, Kazakhstan may be among the countries with

ледников и крупных водных экосистем, ухудшение сельскохозяйственных условий и другие последствия, связанные с изменением климата. Почти 75% территории страны подвержено экологической дестабилизации, при этом более 70% земель сталкиваются с проблемами опустынивания. Горные ледники, в которых сосредоточено три четверти всех пресных вод страны, подвержены риску интенсивного таяния. Быстро тающие ледники могут изменить течение ключевых рек или вызвать обмеление. На спутниковых снимках видно, что оледенение гор Заилийского Алатау и Джунгарского Алатау уменьшилось на 40%, а среднегодовое сокращение площади ледников составляет 0,8% [Нурбай, 2021].

Последствия изменения климата могут привести к таким последствиям, как отсутствие продовольственной безопасности и бедность. Для Казахстана, входящего в десятку ведущих производителей мукомольной пшеницы и муки в мире, негативное влияние изменения климата грозит

a catastrophic water shortage [Nurbai, 2021]. These implications impact the socio-economic wellbeing of people that could lead to social tensions due to competition for water and resources. Natural disasters such as landslides, mudflows, heavy snowfalls and avalanches, floods, frosts, droughts, and extreme temperatures have already become part of our reality.

To respond to the growing impact of climate change, Kazakhstan was among the first in Central Asia that developed its policies in line with global environmental needs. Kazakhstan has been developing its climate change policy since 1995 when it ratified the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC). Being a signatory of the Kyoto Protocol in 2009 and the Paris Agreement in 2016, in 2020 Kazakhstan set an ambitious goal to achieve carbon neutrality by 2060 with an 80% share of renewable and alternative energy in a total energy balance of the country. The government commits to ensure the reduction of greenhouse gas emissions (GHG) by 15% in 2030 compared to 1990 [Marteau, 2021].

Kazakhstan has been advancing its policies in energy, environment, water, waste, and other sectors and working on renovating its industry regulations. During the past ten years, the government has been keeping an inventory of greenhouse gas emissions and currently developing its low-carbon development strategy [Nurbai, 2021]. In 2015, the government submitted its first National Determined Contributions (NDC) that committed to not exceed 2°C temperature warming from 1990 level. In 2022, the government is due to submit its first report on the Paris Agreement. On top of that, the gov-

TO RESPOND TO THE GROWING IMPACT OF CLIMATE CHANGE, KAZAKHSTAN WAS AMONG THE FIRST IN CENTRAL ASIA THAT DEVELOPED ITS POLICIES IN LINE WITH GLOBAL ENVIRONMENTAL NEEDS

КАЗАХСТАН ОДНИМ ИЗ ПЕРВЫХ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ РАЗРАБОТАЛ СВОЮ ПОЛИТИКУ В СООТВЕТСТВИИ С ГЛОБАЛЬНЫМИ ЭКОЛОГИЧЕСКИМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

снижением урожайности пшеницы до 40%. Учитывая, что государства Центральной Азии являются традиционными направлениями экспорта казахстанской пшеницы, продовольственная безопасность региона может оказаться под высоким риском [Капитал, 2021]. Кроме того, существует риск нехватки воды, в результате которого, к 2050 году Казахстан может оказаться в числе стран с катастрофической нехваткой воды [Нурбай, 2021]. Эти последствия влияют на социально-экономическое благополучие людей, что может привести к социальной напряженности из-за конкуренции за воду и ресурсы. Стихийные бедствия, такие как оползни, сели, сильные снегопады и лавины, наводнения, морозы, засухи и экстремальные температуры, уже стали частью нашей реальности.

Чтобы отреагировать на растущее воздействие изменения климата, Казахстан одним из первых в Центральной Азии разработал свою политику в соответствии с глобальными экологическими потребностями. Казахстан разрабатывает политику в области изменения климата с 1995 года, с ратификацией Рамочной конвенции Организации Объединенных Наций об изменении климата (РКИК ООН). Подписав Киотский протокол в 2009 году и Парижское соглашение в 2016 году, в 2020 году Казахстан поставил амбициозную цель по достижению углеродной нейтральности к 2060 году с 80% -ной долей возобновляемых и альтернативных источников энергии в общем энергобалансе страны. Правительство обязуется обеспечить сокращение выбросов парниковых газов (ПГ) на 15% в 2030 году по сравнению с 1990 годом [Марто, 2021].

ernment has been preparing for the COP 26 UN Climate Change Conference in November 2021, for which a roadmap of necessary technical measures and investments were developed. The roadmap includes seven sectors, such as energy, agriculture and forestry, industry, utilities, coal industry, waste management, and transport, where the decarbonization measures during 2023-2030 will be implemented. In addition, Kazakhstan was first in the region when in 2013 approved a national Emissions Trading Scheme (ETS), which sets carbon prices and regulates over 40% of domestic CO₂ emissions [Marteau, 2021].

Despite such efforts, nonetheless, CO₂ emissions of the country have more than doubled since 2000. Kazakhstan continues to rely on energy-intensive extractive industries. The outdated heat distribution systems,

**THE SOVIET LEGACY
OF TECHNOCRATIC
APPROACH
ALSO IMPEDES
MODERNIZATION OF
FACILITIES**

**СОВЕТСКОЕ
НАСЛЕДИЕ
ТЕХНОКРАТИЧЕС-
КОГО ПОДХОДА
ТАКЖЕ
ПРЕПЯТСТВУЕТ
МОДЕРНИЗАЦИИ
ОБОРУДОВАНИЯ**

Казахстан продвигает свою политику в области энергетики, окружающей среды, воды, отходов и других секторов и работает над обновлением своих отраслевых нормативов. В течение последних десяти лет правительство вело инвентаризацию выбросов парниковых газов и в настоящее время разрабатывает свою стратегию низкоуглеродного развития [Нурбай, 2021]. В 2015 году правительство представило первый Национальный установленный взнос, в которой содержится обязательство не превышать повышение температуры на 2°C по сравнению с уровнем 1990 года. В 2022 году правительство должно представить свой первый отчет по Парижскому соглашению. Кроме того, правительство готовится к конференции ООН по изменению климата (COP26) в ноябре 2021 года, для которой была разработана дорожная

nat-geo.ru

transmission systems and inefficient technologies lead to the consumption of huge amounts of energy. Although the government plans to update production technologies in the industrial sector to reduce energy consumption by 15–40%, a concrete action plan for transition is still absent [OECD, n.d; Poberezhskaya & Bychkova, 2021]. The Soviet legacy of a technocratic approach also impedes the modernization of facilities [Poberezhskaya & Bychkova, 2021].

Hence, to achieve a fundamental transformation of the industry sector into an energy-efficient model, external financial support and investments are required. At present, Kazakhstan is the largest recipient of international climate finance in Central Asia with over \$1.7 billion received assistance during the last 10 years. The government has been actively promoting and attracting investments. Green Climate Fund and Climate Investment Funds (CIF) are major funding agencies with \$1.3 billion of investment in Kazakhstan's climate policy [The World Bank, 2020]. Other international stakeholders such as the European Bank for Reconstruction and Development,

карта необходимых технических мер и инвестиций. Дорожная карта включает семь секторов, таких как энергетика, сельское и лесное хозяйство, промышленность, коммунальные услуги, угольная промышленность, управление отходами и транспорт, где в 2023–2030 годах будут реализованы меры по декарбонизации. Кроме того, Казахстан первым в регионе в 2013 году утвердил национальную схему торговли выбросами (ETS), которая устанавливает цены на углерод и регулирует более 40% внутренних выбросов CO₂ [Марто, 2021].

При этом, несмотря на отмеченные усилия, выбросы CO₂ в стране с 2000 года увеличились более чем вдвое. Казахстан продолжает полагаться на энергоемкие добывающие отрасли. Устаревшие системы распределения тепла, системы передачи и неэффективные технологии приводят к потреблению огромного количества энергии. Хотя правительство планирует обновить производственные технологии в промышленном секторе для снижения потребления энергии на 15–40%, конкретный план действий по переходу все

the European Investment Bank, along international projects such as Green Central Asia support Kazakhstan's transition to a green economy.

Kazakhstan's path towards an environmentally friendly economy as seen has been developing from its embryonic stage. Being the country with the 14th largest CO₂ emitter in the world with inefficient energy diversity, where up to 47% of the total primary energy supply are still dominated by coal, fundamental changes both at policy and people's level are mandatory for transition [Poberezhskaya & Bychkova, 2021]. Despite the government's intention to reach carbon neutrality, the country's overdependence on resource exports and extracting industries, lack of proper regulatory mechanisms and sustainable policy for green transformation, in combination with cheap energy and following business-as-usual scenarios so far complicate the actual transition to renewable and alternative energy resources.

References:

1. Kapital (2021). President outlined tasks on the climate agenda. Retrieved from <https://kapital.kz/gosudarstvo/99465/prezident-oboznachil-zadachi-po-klimaticheskoy-povestke.html>. Accessed on 15.10.2021.
2. Marteau, Jean-Francois (2021). From Paris to

еще отсутствует [ОЭСР, б.д.; Побережская, Бычкова, 2021]. Советское наследие технократического подхода также препятствует модернизации оборудования [Побережская и Бычкова, 2021].

Следовательно, для достижения полноценной трансформации промышленного сектора в энергоэффективную модель требуется внешняя финансовая поддержка и инвестиции. В настоящее время, Казахстан является крупнейшим получателем международного климатического финансирования в Центральной Азии: за последние 10 лет было получено более 1,7 миллиарда долларов США. Правительство активно продвигает и привлекает инвестиции. Зеленый климатический фонд и климатические инвестиционные фонды (CIF) являются основными финансовыми агентствами, вложившими 1,3 миллиарда долларов в климатическую политику Казахстана [Всемирный банк, 2020]. Помимо этого, другие международные заинтересованные стороны, такие как Европейский банк реконструкции и развития, Европейский инвестиционный банк, наряду с международными проектами, такими как Зеленая Центральная Азия, поддерживают переход Казахстана к зеленой экономике.

Glasgow and beyond: Towards Kazakhstan's carbon neutrality by 2060. Retrieved from <https://blogs.worldbank.org/europeandcentralasia/paris-glasgow-and-beyond-towards-kazakhstans-carbon-neutrality-2060>. Accessed on 15.10.2021.

3. Nurbai, Rabiga (2021). Global Climate Change: Causes, Scale and Consequences for Kazakhstan. Retrieved from <https://strategy2050.kz/ru/news/globalnye-izmeneniya-klimata-prichiny-masshtaby-i-posledstviya-dlya-kazakhstana/>. Accessed on 15.10.2021.
4. OECD (n.d.). Reforming Kazakhstan. Progress, Challenges and Opportunities. Retrieved from www.oecd.org/eurasia/countries/OECD-Eurasia-Reforming-Kazakhstan-EN.pdf. Accessed on 15.10.2021.
5. Poberezhskaya, Marianna & Bychkova, Alina (2021). Kazakhstan's climate change policy: reflecting national strength, green economy aspirations and international agenda, Post-Communist Economies, DOI: 10.1080/14631377.2021.1943916.
6. The World Bank (2020). Financing Climate Actions in Central Asia. A Survey of International and Local Investments. Retrieved from <https://zoinet.org/wp-content/uploads/2020/10/CA-climate-finance-en.pdf>. Accessed on 15.10.2021.

Как видно, путь Казахстана к экологически чистой экономике развивается с зарождающейся стадии. Поскольку страна занимает 14-е место в мире по объему выбросов CO₂ с неэффективным разнообразием энергии, где до 47% от общего объема первичной энергии по-прежнему составляют уголь, фундаментальные изменения как на уровне политики, так и на уровне населения являются обязательными для перехода [Побережская и Бычкова, 2021]. Несмотря на стремление правительства достичь углеродной нейтральности, чрезмерная зависимость страны от экспорта ресурсов и добывающих отраслей, отсутствие надле-

THE COUNTRY'S OVERDEPENDENCE ON EXTRACTING INDUSTRIES, LACK OF PROPER REGULATORY MECHANISMS AND SUSTAINABLE POLICY, IN COMBINATION WITH CHEAP ENERGY AND BUSINESS-USUAL SCENARIOS COMPLICATE THE ACTUAL TRANSITION TO RENEWABLE AND ALTERNATIVE ENERGY RESOURCES

ЗАВИСИМОСТЬ ОТ ДОБЫВАЮЩИХ ОТРАСЛЕЙ, ОТСУТСТВИЕ НАДЛЕЖАЩИХ РЕГУЛИРУЮЩИХ МЕХАНИЗМОВ И УСТОЙЧИВОЙ ПОЛИТИКИ В СОЧЕТАНИИ С ДЕШЕВОЙ ЭНЕРГИЕЙ И СЛЕДОВАНИЕМ СТАНДАРТНЫМ СЦЕНАРИЯМ ВЕДЕНИЯ БИЗНЕСА УСЛОЖНЯЮТ ФАКТИЧЕСКИЙ ПЕРЕХОД К ВОЗОБНОВЛЯЕМЫМ И АЛЬТЕРНАТИВНЫМ ИСТОЧНИКАМ ЭНЕРГИИ

жащих регулирующих механизмов и устойчивой политики зеленой трансформации в сочетании с дешевой энергией и следованием стандартным сценариям ведения бизнеса пока только усложняют фактический переход к возобновляемым и альтернативным источникам энергии.

Источники:

1. Капитал (2021). Президент обозначил задачи по климатической повестке. Доступен по адресу: <https://kapital.kz/gosudarstvo/99465/prezident-oboznachil-zadachi-po-klimaticheskoy-povestke.html>. Дата обращения: 15.10.2021.
2. Марто, Жан-Франсуа (2021). От Парижа до Глазго и дальше: на пути к углеродной нейтральности Казахстана к 2060 году. Доступен по адресу: <https://blogs.worldbank.org/europeandcentralasia/paris-glasgow-and-beyond-towards-kazakhstans-carbon-neutrality-2060>. Дата обращения: 15.10.2021.
3. Нурбай, Рабига (2021). Глобальные изменения климата: причины, масштабы и последствия для Казахстана. Доступен по адресу: <https://strategy2050.kz/ru/news/globalnye-izmeneniya-klimata-prichiny-masshtaby-i-posledstviya-dlya-kazakhstana/>. Дата обращения: 15.10.2021.
4. ОЭСР (б.д.). Реформирование Казахстана. Прогресс, проблемы и возможности. Доступен по адресу: www.oecd.org/eurasia/countries/OECD-Eurasia-Reforming-Kazakhstan-EN.pdf. Дата обращения: 15.10.2021.
5. Побережская, Марианна, Бычкова, Алиана (2021). Политика Казахстана в области изменения климата: отражение национальной мощи, стремлений к зеленой экономике и международной повестки дня, Post-Communist Economies, DOI: 10.1080/14631377.2021.1943916.
6. Всемирный банк (2020). Финансирование климатических мероприятий в Центральной Азии. Обзор международных и местных инвестиций. Доступен по адресу: <https://zoinet.org/wp-content/uploads/2020/10/CA-climate-finance-en.pdf>. Дата обращения: 15.10.2021.

THE COURT OF THE EURASIAN ECONOMIC UNION

DR. AZIMZHAN KHITAKHUNOV

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
SENIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
СТАРШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

СУД ЕВРАЗИЙСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОЮЗА

The Eurasian Economic Union (EAEU) is one of the recent regional trade agreements. Despite the idea of Eurasian integration has a long history and was proposed by the first President of Kazakhstan Nursultan Nazarbayev in the early 1990s, Kazakhstan together with Belarus and Russia formed a customs union only in 2010. In 2012, the three countries agreed to form a common economic space, which gradually widened into the creation of the EAEU in 2015 with the membership of Armenia and Kyrgyzstan. The EAEU aims to provide free movement of goods, services, capital, and labor. It has its institutions such as the Eurasian Economic Commission and the Court of the EAEU. Given the situation of many trade disputes between the EAEU members, and taking into consideration that trade agreements establish legal obligations for their signatory nations, this commentary aims to analyze the goals, tasks, and functions of the Court. It mainly relies on data from the official website of the Court of the EAEU (2021).

According to the findings of many studies, increasing institutional contractual quality fosters trade. In particular, arbitration has a positive and significant effect on international trade. At the same time, countries

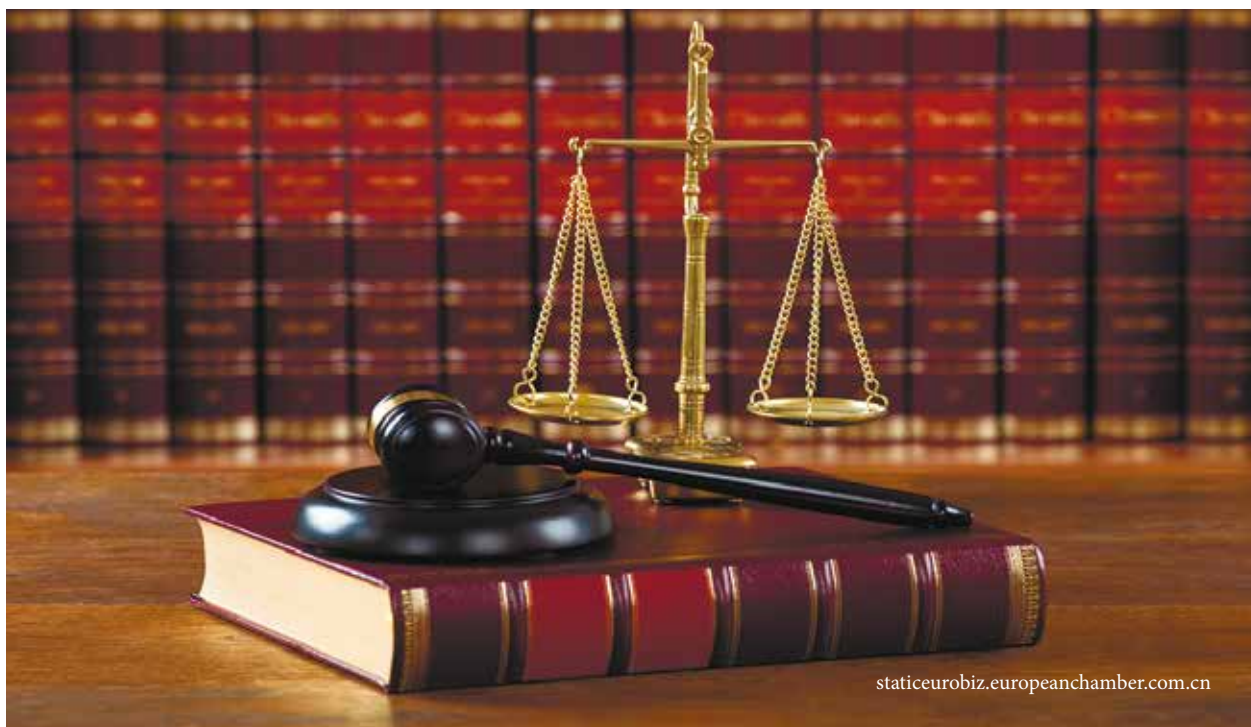
**TRADE
AGREEMENTS
ESTABLISH LEGAL
OBLIGATIONS FOR
THEIR SIGNATORY
NATIONS**

**ТОРГОВЫЕ
СОГЛАШЕНИЯ
УСТАНОВЛИВАЮТ
ЮРИДИЧЕСКИЕ
ОБЯЗАТЕЛЬСТВА
ДЛЯ СТРАН-
ПОДПИСАНТОВ**

Евразийский экономический союз (ЕАЭС) является одним из недавних региональных торговых соглашений. Несмотря на то, что идея евразийской интеграции имеет давнюю историю и была предложена первым Президентом Казахстана Нурсултаном Назарбаевым в начале 1990-х годов, Казахстан вместе с Беларусью и Россией образовал таможенный союз только в 2010 году. В 2012 году три страны договорились о создании единого экономического пространства, которое постепенно расширилось, и в 2015 году был образован ЕАЭС, в состав которого вошли Армения и Кыргызстан. ЕАЭС стремится обеспечить свободное перемещение товаров, услуг, капитала и рабочей силы. Он имеет свои институты, такие как Евразийская экономическая комиссия и Суд ЕАЭС. Учитывая ситуацию, в которой существует множество торговых споров между членами ЕАЭС, и принимая во внимание, что торговые соглашения устанавливают юридические обязательства для подписавших их стран, данный комментарий направлен на анализ целей, задач и функций Суда. В основном он опирается на данные официального сайта Суда ЕАЭС (2021).

Согласно результатам многих ис-

staticeurobiz.european-chamber.com.cn

need to focus on their domestic trade law reform. However, improvement in institutions remains a difficult task for individual countries or international organizations. For instance, trade law reform involves several stages of pre-consultation, research, drafting, legislative and government approval, and enforcement, which might take years [Gil-Pareja et al., 2019]. Other studies show that countries do not use regional dispute settlement bodies. Moreover, they use these bodies to a far lesser extent than they do the World Trade Organization (WTO) itself because the WTO's legitimacy means a better possibility of compliance. Therefore, regional agreements cannot lead to a predatory dynamic in which large economies use these arrangements to gain the upper hand in regional bargaining. It is important to note that the existing regional arrangements rely heavily upon the WTO itself for their institutional form and function, and they tend to exclude themselves from dispute settlement areas that are not covered by treaties of the WTO [Froese, 2016].

The Court of the Eurasian Economic Union was established by the Treaty on the Eurasian Economic Union of May 29, 2014, as a permanent judicial body of the Union. The Union Court is

следований, повышение институционального договорного качества способствует развитию торговли. В частности, арбитраж положительно и существенно влияет на международную торговлю. В то же время странам необходимо сосредоточить внимание на реформе внутреннего законодательства. Однако улучшение институтов остается сложной задачей для отдельных стран или международных организаций. Например, реформа торгового права включает в себя несколько этапов предварительных консультаций, исследования, разработки, утверждения законодательными и правительственными органами, а также правоприменения, что может занять годы [Хиль-Пареха и соавторы, 2019].

Другие исследования показывают, что страны не используют региональные органы по урегулированию споров. Более того, они используют эти органы в гораздо меньшей степени, чем Всемирную торговую организацию (ВТО), потому что легитимность ВТО означает лучшую возможность соблюдения. Следовательно, региональные соглашения не могут привести к хищнической динамике, в которой крупные экономики используют эти договоренности, чтобы по-

located in the city of Minsk. The purpose of the activities of the Court is to ensure, under the provisions of the Statute of the Court, the uniform application by the Member States and bodies of the Union of the Treaty, international treaties within the EAEU, international treaties of the EAEU with a third party and decisions of the bodies of the EAEU.

The Court is composed of two judges from each Member State. The term of office of a judge is nine years. Judges must have high moral qualities, be highly qualified specialists in the field of international and domestic law, and, as a rule, meet the requirements for judges of the highest judicial bodies of the Member States. However, it is important to note that the background of judges plays an important role in their decision-making. For instance, judges who attend law schools with a strong law-and-economics intellectual environment use more economic reasoning, even ignoring their political ideology. Moreover, a judge's economic sophistication is positively correlated with a higher frequency of pro-business decisions. Judges explain their decisions using different economic reasoning and concepts such as "marginal cost," "demand curve," "abnormal return," "fraud market" and others [Cao, 2020].

The Supreme Eurasian Economic Council on the proposal of the member states appoints judges to office. The Council also dismisses the judges. The Chairman of the Court manages the activities of the Court and has a deputy. The Chairman of the Court and his deputy may not be citizens of the same Member State. They exercise their powers for three years.

The Union Court considers disputes at the request of a member state or the request of an economic entity. Following Figure 1 shows the number of appeals to the EAEU Court by country. As data shows, the number

**INCREASING
INSTITUTIONAL
CONTRACTUAL
QUALITY FOSTERS
TRADE**

**ПОВЫШЕНИЕ
ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОГО
ДОГОВОРНОГО
КАЧЕСТВА
СПОСОБСТВУЕТ
ТОРГОВЛЕ**

лучить преимущество в региональных переговорах. Важно отметить, что существующие региональные механизмы в значительной степени зависят от самой ВТО из-за их институциональной формы и функций, и они, как правило, исключают себя из областей урегулирования споров, которые не охватываются договорами ВТО [Фроуиз, 2016].

Суд Евразийского экономического союза был учрежден Договором о Евразийском экономическом союзе от 29 мая 2014 года как постоянно действующий судебный орган союза. Суд союза находится в городе Минск. Целью деятельности Суда является обеспечение в соответствии с положениями Статута Суда единообразного применения государствами-членами и органами союза Договора, международных договоров в рамках ЕАЭС, международных договоров ЕАЭС с третьей стороной и решения органов ЕАЭС.

Суд состоит из двух судей от каждого государства-члена. Срок полномочий судьи – девять лет. Судьи должны обладать высокими моральными качествами, быть высококвалифицированными специалистами в области международного и внутреннего права и, как правило, соответствовать требованиям, предъявляемым к судьям высших судебных органов государств-членов. Однако важно отметить, что опыт судей играет важную роль в принятии ими решений. Например, судьи, которые посещают юридические школы с сильной правовой и экономической интеллектуальной средой, используют больше экономических аргументов, даже игнорируя свою политическую идеологию. Более того, экономическая образованность судьи положительно коррелирует с более высокой частотой принятия решений в пользу бизнеса. Судьи объясняют свои решения, используя различные экономические аргументы и концепции, та-

of appeals from Russia amounted to 32 and the country's share in the total number of appeals equaled 63%. Kazakhstan ranked second with 12 appeals and the corresponding share amounted to 23%. Belarus applied only 5 appeals, while Kyrgyzstan went to the Court only once. No appeals came from Armenia.

Besides the Member States, the Court considers appeals from business entities of the EAEU and third countries, EAEU bodies, and employees of the EAEU bodies. During the 2015-2021 period, the total number of appeals from the above-mentioned parties amounted to 71, of which the majority, or 55%, came from the EAEU business circles. The shares of the EAEU bodies and the EAEU member states correspondingly equaled 25% and 15%. Out of 51 reviewed cases, 23 cases were on the compliance of the Eurasian Economic Commission decision with the Treaty on the EAEU and (or) international treaties within the Union and 18 cases on clarification on the statements of the Member States and the bodies of the Union. Seven cases aimed to dispute the action (inaction) of the Eurasian Economic Commission. It is important to note that 31 out of 51 reviewed cases were on tariff and non-tariff regulation, followed by six

кие как «предельные издержки», «кривая спроса», «аномальная доходность», «рынок мошенничества» и другие [Цао, 2020].

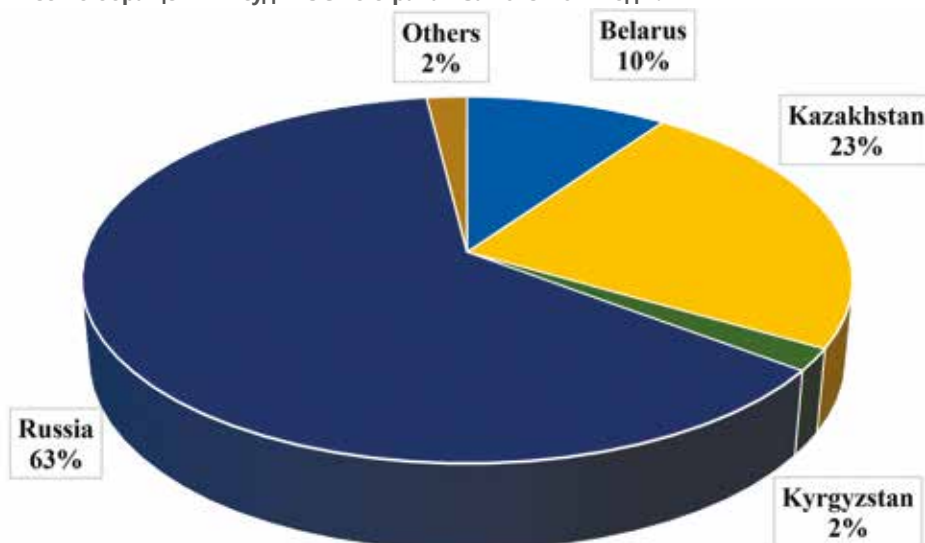
Высший Евразийский экономический совет по предложению государств-членов назначает судей на должности. Совет также увольняет судей. Председатель суда руководит деятельностью суда и имеет заместителя. Председатель Суда и его заместитель не могут быть гражданами одного и того же государства-члена. Они осуществляют свои полномочия в течение трех лет.

Суд союза рассматривает споры по запросу государства-члена или запроса хозяйствующего субъекта. На Рисунке 1 показано количество обращений в суд ЕАЭС по странам. Как показывают данные, количество обращений из России составило 32, а доля страны в общем количестве обращений составила 63%. На втором месте Казахстан с 12 обращениями, соответствующая доля которого равна 23%. Беларусь подала всего 5 апелляций, а Кыргызстан обратился в суд только один раз. Из Армении обращений не поступало.

Помимо государств-членов, Суд рассма-

Figure 1. Number of appeals to the EAEU Court by countries for 2015-2021

Рисунок 1. Количество обращений в суд ЕАЭС по странам за 2015-2021 годы.

Source: The Author's compilation based on the EAEU Court (2021a) data.

Источник: Составлено автором на основе данных Суда ЕАЭС (2021а).

cases on general principles and rules of the competition and four cases on labor relations and social guarantees in the bodies of the Union.

The existence of the EAEU Court on a permanent basis is advantageous, as, under most trade agreements, disputes are not heard by permanent courts, but rather by ad-hoc panels. Unlike full-time judges, trade dispute panelists are part-timers who are selected for particular disputes. This approach offers flexibility and cost-efficiency in a system with a limited number of disputes. However, the approach can cause difficulties for complainants wishing to have their case heard. If the rules allow the respondent to delay the selection process, a complainant's access to justice might be impaired [Lester et al., 2019].

Courts play an important role in fostering trade in regional trade agreements. Therefore, the EAEU court is one of the important bodies, decisions, and activity of which significantly affect trade, investment and labor flows, as the EAEU is an example of deep integration. Consequent-

JUDGES WHO ATTEND LAW SCHOOLS WITH A STRONG LAW-AND-ECONOMICS INTELLECTUAL ENVIRONMENT USE MORE ECONOMIC REASONING

СУДЬИ, ПОСЕЩАЮЩИЕ ЮРИДИЧЕСКИЕ ШКОЛЫ С СИЛЬНОЙ ЮРИДИЧЕСКОЙ И ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СРЕДОЙ, ИСПОЛЬЗУЮТ БОЛЬШЕ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ОБОСНОВАНИЯ

тривает обращения субъектов хозяйствования ЕАЭС и третьих стран, органов ЕАЭС, а также сотрудников органов ЕАЭС. За период 2015-2021 годов, общее количество обращений от указанных сторон составило 71, из которых большинство, или 55%, поступило из деловых кругов ЕАЭС. Доли органов ЕАЭС и государств-членов ЕАЭС составили соответственно 25% и 15%. Из 51 рассмотренного дела 23 дела касались соответствия решений Евразийской экономической комиссии Договору о ЕАЭС и (или) международным договорам в рамках союза и 18 дел о разъяснении заявлений государств-членов и органов союза. Семь дел оспаривали действия (бездействия) Евразийской экономической комиссии. Важно отметить, что 31 из 51 рассмотренного дела касалось тарифного и нетарифного регулирования, за ним следовали шесть дел по общим принципам и правилам конкуренции и четыре дела по трудовым отношениям и социальным гарантиям в органах союза.

Наличие Суда ЕАЭС на постоянной

ly, for the Court of the EAEU, it is important to consider the following recommendations. Firstly, the activity of the Court should be free of politics as the member countries of the EAEU substantially differ in terms of economic and political size. Secondly, it is important to use economic reasoning while making decisions. Thirdly, to escape trade and other disputes within the EAEU and the third parties, the activities and decisions of the Court should not contradict the principles and rules of the WTO. As a result, the Court can foster the EAEU regional trade, increase bilateral investments and stabilize labor markets. Moreover, a strong and independent Court of the EAEU can positively affect the regional and international image of the Eurasian Economic Union.

References:

1. Cao, Siying (2020). Judges who use economic reasoning in court decisions rule in favor of business more often. Retrieved from <https://promarket.org/2020/12/03/judges-who-use-economic-rea->

основе выгодно, поскольку по большинству торговых соглашений споры рассматриваются не постоянными судами, а специальными коллегиями. В отличие от судей, работающих на полную ставку, члены комиссии по торговым спорам – это лица, работающие неполный рабочий день, которые отбираются для рассмотрения конкретных споров. Такой подход предлагает гибкость и рентабельность в системе с ограниченным количеством споров. Однако такой подход может вызвать трудности у заявителей, желающих, чтобы их дело было заслушано. Если правила позволяют респонденту отложить процесс отбора, доступ истца к правосудию может быть ограничен [Лестер и соавторы, 2019].

Суды играют важную роль в стимулировании торговли в рамках региональных торговых соглашений. Таким образом, суд ЕАЭС является одним из важных органов, решения и деятельность которого существенно влияют на торговлю, инвестиции и потоки рабочей силы, поскольку ЕАЭС является примером глубокой интеграции. Следова-

THE MAJORITY OF THE REVIEWED CASES WERE ON TARIFF AND NON-TARIFF REGULATION

БОЛЬШИНСТВО РАССМОТРЕННЫХ ДЕЛ БЫЛИ О ТАРИФНОМ И НЕТАРИФНОМ РЕГУЛИРОВАНИИ.

vidhilegalpolicy.in

soning-in-court-decisions-rule-in-favor-of-business-more-often/. Accessed on 25.09.2021.

2. Court of the EAEU (2021). About the Court. Retrieved from <https://courteurasian.org/en/>. Accessed on 20.09.2021.
3. Court of the EAEU (2021a). Statistical data on the activities of the Court of the Eurasian Economic Union as of July 20, 2021. Retrieved from <https://courteurasian.org/upload/iblock/ec5/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%8F%D0%BD%D0%B8%D1%8E%20%D0%BD%D0%B0%20.07.2021%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf>. Accessed 25.09.2021.
4. Froese, Marc D. (2016). Mapping the Scope of Dispute Settlement in Regional Trade Agreements: Implications for the Multilateral Governance of Trade. *World Trade Review*, 15 (4): 563–585.
5. Gil-Pareja, Salvador, Rafael, Llorca-Vivero, and Paniagua Jordi (2019). Trade law and trade flows. *The World Economy*, 43 (3): 681–704.
6. Lester, Simon, Manak, Inu, and Andrej Arpas (2019). Access to trade justice: fixing NAFTA's flawed state-to-state dispute settlement process. *World Trade Review*, 18 (1): 63–79. doi:10.1017/S147474561800006X.

тельно, для Суда ЕАЭС важно учитывать следующие рекомендации. Во-первых, деятельность Суда должна быть свободной от политики, поскольку страны-члены ЕАЭС существенно различаются по экономическому и политическому размеру. Во-вторых, при принятии решений важно использовать экономические аргументы и обоснования. В-третьих, чтобы избежать торговых и иных споров внутри ЕАЭС и с третьими сторонами, деятельность и решения Суда не должны противоречить принципам и правилам ВТО. В результате, Суд может способствовать развитию

региональной торговли ЕАЭС, увеличению двусторонних инвестиций и стабилизации рынков труда. Более того, сильный и независимый Суд ЕАЭС может положительно повлиять на региональный и международный имидж Евразийского экономического союза.

Источники:

1. Лестер, Саймон, Манак, Ину и Андрей Арпас (2019). Доступ к торговому правосудию: устранение недостатков в процессе урегулирования межгосударственных споров в НАФТА. Обзор мировой торговли, 18 (1): 63–79. DOI: 10.1017/S147474561800006X.
2. Суд ЕАЭС (2021). О суде. Доступно по адресу: <https://courteurasian.org/en/>. Дата обращения: 20.09.2021.
3. Суд ЕАЭС (2021a). Статистические данные о деятельности Суда Евразийского экономического союза по состоянию на 20 июля 2021 г. Доступно по адресу: <https://courteurasian.org/upload/iblock/ec5/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%8F%D0%BD%D0%B8%D1%8E%20%D0%BD%D0%B0%20.07.2021%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf>. Дата обращения: 25.09.2021.
4. Фроуиз, Марк Д. (2016). Отображение объема разрешения споров в региональных торговых соглашениях: последствия для многостороннего управления торговлей. *Обзор мировой торговли*, 15 (4): 563–585.
5. Хиль-Пареха, Сальвадор, Рафаэль, Льорка-Виверо и Паниагуа Хорди (2019). Торговое право и торговые потоки. *Мировая экономика*, 43 (3): 681–704.
6. Цао, Сиин (2020). Судьи, которые используют экономическую аргументацию в судебных решениях, чаще выносят решения в пользу бизнеса. Доступно по адресу: <https://promarket.org/2020/12/03/judges-who-use-economic-reasoning-in-court-decisions-rule-in-favor-of-business-more-often/>. Дата обращения: 25.09.2021.

DO CENTRAL ASIAN COUNTRIES EXPORT URBANIZATION?

KANAT MAKHANOV

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
SENIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
СТАРШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

ЭКСПОРТИРУЮТ ЛИ СТРАНЫ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ УРБАНИЗАЦИЮ?

Currently, Central Asia is among the largest labor-exporting regions in the world. Uzbekistan, Tajikistan, and Kyrgyzstan rely very much on remittances sent by their citizens working abroad. According to the World Bank, remittances comprise about 28.4% of the GDP of Kyrgyzstan making it the second country in terms of remittances to GDP ratio, while Tajikistan is the third on the list with a ratio of 26.7%. For Uzbekistan, this ratio in 2020 reached 12.1% [World Bank, 2020]. This is not the case, however, with other two countries in the region (Kazakhstan and Turkmenistan), whose remittance to GDP ratio is less than a percent.

It is extremely difficult to figure out the number of labor migrants from Central Asian states permanently living and working abroad due to various reasons. The official statistics are not so relevant since the great bulk of the labor migrations is done illegally and it is practically impossible to track their movement. Many of them indicate a false purpose of travel at the border and are sometimes involved in seasonal jobs crossing the border multiple times so that they end up being considered as permanent residents in neither of the countries. Since many of them work

APPROXIMATELY 4.8-5.4 MILLION PEOPLE FROM UZBEKISTAN, TAJIKISTAN, AND KYRGYZSTAN SPENT MOST OF THEIR TIME IN LABOR MIGRATION ABROAD

ПРИМЕРНО 4,8-5,4 МИЛЛИОНА ЧЕЛОВЕК ИЗ УЗБЕКИСТАНА, ТАДЖИКИСТАНА И КЫРГЫЗСТАНА ПРОВОДЯТ БОЛЬШУЮ ЧАСТЬ СВОЕГО ВРЕМЕНИ В ТРУДОВОЙ МИГРАЦИИ

В настоящее время Центральная Азия является одним из крупнейших регионов мира по экспорту рабочей силы. Узбекистан, Таджикистан и Кыргызстан очень сильно зависят от денежных переводов, отправляемых их гражданами, работающими за границей. Согласно данным Всемирного банка, денежные переводы составляют около 28,4% ВВП Кыргызстана, что делает Кыргызстан второй страной по соотношению денежных переводов к ВВП. За ним следует Таджикистан, у которого этот показатель оставляет 26,7%. Для Узбекистана это показатель в 2020 году составил 12,1% [Всемирный банк, 2020]. Несколько лучше дела обстоят у остальных двух стран региона (Казахстан и Туркменистан), у которых соотношение получаемых денежных переводов к ВВП составляет менее процента.

Подсчитать точное количество трудовых мигрантов из стран Центральной Азии, постоянно проживающих и работающих за рубежом, по разным причинам крайне сложно. Официальная статистика не столь актуальна, поскольку основная масса трудовых миграций осуществляется нелегально и отследить их перемещение практически невозможно. Многие из них

illegally and do not pay taxes, they also stay out of reach of fiscal authorities. Nevertheless, some very rough estimates of the number of migrants are available. For instance, it has been estimated that the number of labor migrants from Uzbekistan working in Russia is very likely to range between 2.1 and 2.6 million people [Upl.uz, 2019; Journal.tinkoff.ru, 2019]. In fact, in 2019 the number of migrants passing through Kazakhstan heading towards Russia was estimated at around 2.6 million, making it the sixth-largest migration corridor in the world [UN DESA, 2020]. Extrapolating this data to Kyrgyzstan and Tajikistan and taking into account the remittances and GDP amounts, we can state that the total number of labor migrants in Russia coming from Central Asia is very likely to be within the interval of 4-4.5 million. Supposing that Russia is the destination country for roughly 80% of all labor migrants, like in Uzbekistan [Upl.uz, 2019] we can calculate that approximately 4.8-5.4 million people from Uzbekistan, Tajikistan, and Kyrgyzstan spent most of their time in labor migration abroad. This is 9.5-10.7% of the combined 50 million population of these three countries, which can

указывают на ложную цель поездки на границе и иногда участвуют в сезонных работах, пересекая границу несколько раз за год, так что в конечном итоге они не считаются постоянными жителями ни в одной из стран. Поскольку многие из них работают нелегально и не платят налоги, они также часто остаются вне досягаемости фискальных органов. Тем не менее, есть очень приблизительные оценки количества мигрантов. Например, по разным оценкам, количество трудовых мигрантов из Узбекистана, работающих в России, скорее всего, колеблется от 2,1 до 2,6 миллиона человек [Upl.uz, 2019; Journal.tinkoff.ru, 2019]. Фактически, в 2019 году количество мигрантов, проходящих через Казахстан в направлении России, оценивалось примерно в 2,6 миллиона человек, что это направление шестым по величине миграционным коридором в мире [UN DESA, 2020]. Экстраполируя эти данные на Кыргызстан и Таджикистан и принимая во внимание объемы денежных переводов и ВВП, мы можем констатировать, что общее количество трудовых мигрантов в России, прибывающих из Средней Азии, скорее всего,

be as much as 25-30% of the working-age population. These are very significant figures for developing countries of Central Asia. Although these emigrant populations are economically active and make valuable contributions to the GDP, they drop out of all other aspects of the social life of their home countries.

The scale of labor emigration from Central Asian states is so large that it might well affect the spatial distribution of the population and urbanization process, among other things. As it was already mentioned, labor migration from Central Asian countries is largely untracked neither in home countries nor in the main destination country, which is Russia. However, it was estimated that at a worldwide scale nearly 40% of international remittances are sent to rural areas, indicating the rural origin of a significant share of labor migrants. [Ifad.org, 2017]. If we extrapolate this figure to the case of Central Asian migrants, the number of labor migrants originating from rural areas of Kyrgyzstan, Tajikistan, and Uzbekistan might be around 1.8-2 million. As for destination countries, it is well known that large cities are the main attractors of labor migrants. For instance, in 2020, nearly 60% of the labor migrants in Russia were working in Moscow and St.Petersburg [Econs.online, 2020]. In other words, apart from being a driving force of cross-border movement of people, the international labor migration also works as a scheme of rural to urban population movement. Does this mean that large-scale labor migration from Central Asian countries to some extent hinders the urbanization process that would take place there if migration were not an attractive option for rural residents? Could it be that some share of urbanization in Central Asian countries is being

**THE NUMBER OF
LABOR MIGRANTS
ORIGINATING FROM
RURAL AREAS
OF KYRGYZSTAN,
TAJIKISTAN, AND
UZBEKISTAN MIGHT
BE AROUND 1.8-2
MILLION**

**КОЛИЧЕСТВО
ТРУДОВЫХ
МИГРАНТОВ ИЗ
СЕЛЬСКИХ РАЙОНОВ
КЫРГЫЗСТАНА,
ТАДЖИКИСТАНА
И УЗБЕКИСТАНА
МОЖЕТ СОСТАВИТЬ
ОКОЛО 1,8-2
МИЛЛИОНА**

будет в пределах 4-4,5 миллиона. Если предположить, что Россия является страной назначения для примерно 80% всех трудовых мигрантов, как, например, в Узбекистане [Upl.uz, 2019], мы можем подсчитать, что примерно 4,8-5,4 миллиона человек из Узбекистана, Таджикистана и Кыргызстана проводят большую часть своего времени в трудовой миграции. Это составляет около 9,5-10,7% от всего 50-миллионного населения и 25-30% от трудоспособного населения этих стран. Это очень значимые цифры для развивающихся стран Центральной Азии. Хотя эти группы эмигрантов экономически активны и вносят ценный вклад в ВВП, они выпадают из всех других аспектов социальной жизни своих стран.

Масштабы трудовой эмиграции из стран Центральной Азии настолько велики, что, уже со временем могут повлиять на пространственное распределение населения и процесс урбанизации. Как уже упоминалось, трудовая миграция из стран Центральной Азии практически не отслеживается ни в странах базирования, ни в основной стране назначения, которой является Россия. Однако было подсчитано, что в мировом масштабе почти 40% международных денежных переводов направляется в сельские районы, что указывает на то, что значительная части трудовых мигрантов приезжают из сельской местности [Ifad.org, 2017]. Если экстраполировать эту цифру на мигрантов из Центральной Азии, количество трудовых мигрантов из сельских районов Кыргызстана, Таджикистана и Узбекистана может составить около 1,8-2 миллиона. Что касается стран назначения, то, как известно, крупные города являются основными точками концентрации тру-

exported with labor migration? In any case, it is impossible to tell it with certainty and empirical methods are irrelevant here. However, we can state that labor migrants from Central Asia typically fit the profile of people relocating from rural areas to cities. For instance, in one of the surveys conducted in 2020, it was found that the majority of the labor migrants (62.4%) are men. The average age of the labor migrants was found to be 37 years. Construction and various types of services were the main sectors attracting labor migrants [Econs.online, 2020]. This correlates very well with the socio-demographic trends in the main labor-exporting countries of Central Asia as they are rapidly passing through a transition from an agricultural society to an industrial urban society. Some two decades ago, agriculture was the main economic sector in Central Asia that employed the largest share of labor in these economies. In 2001, agriculture employed more than half of the labor in Tajikistan (58.7%) and Kyrgyzstan (52.9%). Some 38.2% of labor in Uzbekistan, 34.4% in Turkmenistan, and 35.5% in

довых мигрантов. Например, в 2020 году почти 60% трудовых мигрантов в России работали только в Москве и Санкт-Петербурге [Econs.online, 2020]. Другими словами, международная трудовая миграция не только является движущей силой трансграничного перемещения людей, но и действует как схема перемещения населения из сельской местности в города. Означает ли это, что крупномасштабная трудовая миграция из стран Центральной Азии в какой-то мере препятствует процессу урбанизации, который имел бы место там, если бы трансграничная миграция не была более привлекательным вариантом для сельских жителей недели миграция в пределах своих стран? Может быть, некоторая доля урбанизации в странах Центральной Азии экспортируется с трудовой миграцией? Во всяком случае, однозначно сказать об этом невозможно, и эмпирические методы здесь неприменимы. Однако можно констатировать, что трудовые мигранты из Центральной Азии обычно соответствуют профилю людей,

Kazakhstan worked in agriculture. By 2019, the share of agriculture in total employment dropped to 44.7% in Tajikistan, 19.3% in Kyrgyzstan, 25.7% in Uzbekistan, 20.7% in Turkmenistan, and 14.9% in Kazakhstan [World Bank, 2019]. One of the clear signs of successful transition from an agriculture-based rural economy to industry and the service-based urban economy is the rapid concentration of population in large cities. When we look at the urban demographic trends of Central Asian states, one thing that stands out is the small number of large urbanizing areas. For instance, having a population of 2.6 million people, Uzbekistan's capital city Tashkent is home to 14.6% of the country's population [World Bank, 2019a]. However, the second-largest city of Uzbekistan, which is Namangan, has a population of only 626 thousand people [Citypopulation.dfe, 2020]. In contrast, Kazakhstan, which is significantly smaller than Uzbekistan in terms of population, has already three cities with a 1 million-plus population that have seen tremendous growth over the last two decades. Among other things, these large cities function as centers of concentration of internal migrants mainly from rural areas.

It is important to note that many years of large-scale labor migration from Central Asian states to Russia have already resulted in the formation of urban ethnic communities. In 2020, the total number of Kyrgyz, Tajik, Turkmen, and Uzbek citizens that have obtained Russian citizenship reached 100 thousand. Over the last five years, this number has doubled [The Ministry of Internal Affairs of the Russian Federation, 2021]. It was found that at least half of Central Asian migrants in Russia are intending to get Russia passport [Econs.online, 2020]. Hence, we can expect that Central Asian la-

WHEN WE LOOK AT THE URBAN DEMOGRAPHIC TRENDS OF CENTRAL ASIAN STATES, ONE THING THAT STANDS OUT IS THE SMALL NUMBER OF LARGE URBANIZING AREAS

ОДНОЙ ИЗ ЧЕРТ ДЕМОГРАФИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ В ГОРОДАХ СТРАН ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ, ЯВЛЯЕТСЯ ОТНОСИТЕЛЬНО НЕБОЛЬШОЕ КОЛИЧЕСТВО КРУПНЫХ ГОРОДОВ

переезжающих из сельской местности в города. Например, в одном из опросов, проведенных в 2020 году, выяснилось, что большинство трудовых мигрантов (62,4%) - мужчины. Средний возраст трудовых мигрантов составил 37 лет. Строительство и различные виды услуг были основными отраслями, привлекающими трудовых мигрантов [Econs.online, 2020]. Это очень хорошо коррелирует с социально-демографическими тенденциями в основных странах-экспортерах рабочей силы в Центральной Азии, поскольку они быстро переходят от сельскохозяйственного общества к индустриальному городскому обществу. Около двух десятилетий назад сельское хозяйство было основным сектором экономики в Центральной Азии, в котором была задействована большая часть рабочей силы в этих странах. В 2001 году в сельском хозяйстве было занято более половины рабочей силы Таджикистана (58,7%) и Кыргызстана (52,9%). Около 38,2% рабочей силы в Узбекистане, 34,4% в Туркменистане и 35,5% в Казахстане также работали в сельском хозяйстве. К 2019 году доля сельского хозяйства в общей занятости упала до 44,7% в Таджикистане, 19,3% в Кыргызстане, 25,7% в Узбекистане, 20,7% в Туркменистане и 14,9% в Казахстане [World Bank, 2019]. Одним из явных признаков успешного перехода от сельской экономики, основанной на сельском хозяйстве, к промышленности и городской экономике, основанной на услугах, является быстрая концентрация населения в крупных городах. Одной из черт демографических процессов в городах стран Центральной Азии, является относительно небольшое количество крупных городов. Например, в столице Узбекистана Ташкенте с населением 2,6 милли-

bor migrants will become an increasingly important factor shaping the urban demographics in Russia in the near future.

References:

1. Citypopulation.de (2020). Population statistics in maps and charts for all countries in Asia. Retrieved from <https://www.citypopulation.de/Asia.html>. Accessed on 24.10.2021.
2. Econs.online (2020). Labor migration during the coronavirus crisis. Retrieved from <https://econs.online/articles/ekonomika/trudovaya-migratsiya-vo-vremya-koronakrizisa/>. Accessed on 24.10.2021.
3. Ifad.org (2017). The International Day of Family Remittances. Retrieved from <https://www.ifad.org/documents/38714170/40313865/International+day+of+family+remittances.pdf/ec2d0b5f-5a6d-49fe-b2d5-870330991832#:~:text=Some%2040%20per%20cent%20of,impact%20of%20remittances%20even%20greater>. Accessed on 24.10.2021.
4. Journal.tinkoff.ru (2021). How much money labor migrants withdraw from Russia. Retrieved from <https://journal.tinkoff.ru/perevod-stat/>. Accessed on 22.10.2021.
5. The Ministry of Internal Affairs of the Russian Federation (2021). Statistics and analytics. Retrieved from <https://xn--b1aew.xn--p1ai/dejatelnost/statistics>. Accessed on 24.10.2021.
6. UN DESA (2020). Population dynamics. Retrieved from <https://population.un.org/wup/Download/>. Accessed on 23.10.2021.

MANY YEARS OF LARGE-SCALE LABOR MIGRATION FROM CENTRAL ASIAN STATES TO RUSSIA HAVE ALREADY RESULTED IN THE FORMATION OF URBAN ETHNIC COMMUNITIES

**МНОГОЛЕТНЯЯ
МАСШТАБНАЯ
ТРУДОВАЯ
МИГРАЦИЯ ИЗ СТРАН
ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ В
РОССИЮ УЖЕ ПРИВЕЛА
К ФОРМИРОВАНИЮ
УСТОЙЧИВЫХ
ГОРОДСКИХ
ЭТНИЧЕСКИХ
СООБЩЕСТВ**

она человек проживает 14,6% населения страны [Всемирный банк, 2019a]. Однако второй по величине город Узбекистана, Наманган, имеет население всего 626 тысяч человек [Citypopulation.de, 2020]. К сравнению, в Казахстане, который значительно меньше Узбекистана по численности населения, уже есть три города с населением более миллиона человек, в которых за последние два десятилетия произошёл колоссальный рост. Помимо прочего, эти крупные города функционируют как центры концентрации внутренних мигрантов, в основном из сельской местности.

Важно отметить, что многолетняя масштабная трудовая миграция из стран Центральной Азии в Россию уже привела к формированию устойчивых городских этнических сообществ. В 2020 году общее количество граждан Кыргызстана, Таджикистана, Туркменистана и Узбекистана, получивших российское гражданство, достигло 100 тысяч. За последние пять лет это

dn1.img.sputniknews-uz.com

7. Upl.uz (2019). The number of citizens who left Uzbekistan to work has been revealed. Retrieved from <https://upl.uz/policy/9600-news.html>. Accessed on 22.10.2021.
8. World Bank data (2020). Personal remittances, received (% of GDP). Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS>. Accessed on 22.10.2021.
9. World Bank data (2019). Employment in agriculture (% of total employment) (modeled ILO estimate). Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/SL.AGR.EMPL.ZS>. Accessed on 24.10.2021.
10. World Bank data (2019a). Population in the largest city (% of urban population). Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/EN.URB.LCTY.UR.ZS>. Accessed on 22.10.2021.

число увеличилось вдвое [МВД России, 2021]. Выяснилось, что не менее половины мигрантов из Центральной Азии в России намерены получить российский паспорт [Econs.online, 2020]. Следовательно, можно ожидать, что в ближайшем будущем трудовые мигранты из Центральной Азии станут все более важным фактором, определяющим городскую демографию в России.

Источники:

1. Citypopulation.de (2020). Статистика населения на картах и диаграммах всех стран Азии. Доступно по адресу: <https://www.citypopulation.de/Asia.html>. Дата обращения: 24.10.2021.
2. Econs.online (2020). Трудовая миграция во время коронакризиса. Доступно по адресу: <https://econs.online/articles/ekonomika/trudovaya-migratsiya-vo-vremya-koronakrizisa/>. Дата обращения: 24.10.2021.

3. Ifad.org (2017). Международный день семейных денежных переводов. Доступно по адресу: <https://www.ifad.org/documents/38714170/40313865/International+day+of+family+remittances.pdf/ec2d0b5f-5a6d-49fe-b2d5-870330991832#:~:text=Some%2040%20per%20cent%20of,impact%20of%20remittances%20even%20greater>. Дата обращения: 24.10.2021.
4. Journal.tinkoff.ru (2021). Сколько денег выводят из России трудовые мигранты. Доступно по адресу: <https://journal.tinkoff.ru/perevod-stat/>. Дата обращения: 22.10.2021.
5. Министерство внутренних дел Российской Федерации (2021). Статистика и аналитика. Доступно по адресу: <https://xn--b1aew.xn--p1ai/deyatelnost/statistics>. Дата обращения: 24.10.2021.
6. ДЭСВ ООН (2020). Динамика населения. Доступно по адресу: <https://population.un.org/wup/Download/>. Дата обращения: 23.10.2021.
7. Upl.uz (2019). Названо количество граждан, уехавших из Узбекистана на заработки. Доступно по адресу: <https://upl.uz/policy/9600-news.html>. Доступно по адресу <https://upl.uz/policy/9600-news.html>. Дата обращения: 22.10.2021.
8. Всемирный банк (2020). Полученные личные переводы (% ВВП). Доступно по адресу: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS>. Дата обращения: 22.10.2021.
9. Всемирный банк (2019). Занятость в сельском хозяйстве (% от общей занятости) (смоделированная оценка МОТ). Доступно по адресу: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.AGR.EMPL.ZS>. Дата обращения: 24.10.2021.
10. Всемирный банк (2019a). Население крупнейшего города (% городского населения). Доступно по адресу: <https://data.worldbank.org/indicator/EN.URB.LCTY.UR.ZS>. Дата обращения: 22.10.2021.

THE CRYPTO BAN, GREAT MIGRATION AND BITCOIN MINING IN KAZAKHSTAN

DR. ZHARMUKHAMED ZARDYKHAN

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
SENIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
СТАРШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

ЗАПРЕТ КРИПТОВАЛЮТ, «БОЛЬШОЕ ПЕРЕСЕЛЕНИЕ» И МАЙНИНГ БИТКОИНА В КАЗАХСТАНЕ

In July 2021, the Cambridge Centre for Alternative Finance (CCAF), one of the leading research institutes in the world focusing on non-traditional financial instruments, which came into prominence, among other things, for the Cambridge Bitcoin Electricity Consumption Index (CBECI) [Cbeci.org, 2021], a real-time index that tracks the total electricity consumption of the Bitcoin network, published a report on global bitcoin mining. According to the report, between September 2020 and April 2021 China's share in the global bitcoin mining dropped from 75.5 percent to 46 percent, while the share of the United States for the same period increased from 4.1 percent to 16.8 percent, which brought it to second place in the world [Rauchs, 2021]. Interestingly, the plunge of China's global bitcoin mining share came in before the launch of a series of regulatory and restrictive measures on virtual currencies from May 2021, since according to the statement by the State Council of the People's Republic of China, "bitcoin mining and trading-related activities will be cracked down" [English.gov.cn, 2021a]. Later, in June 2021, the crackdown of bitcoin and other virtual currencies was imposed to the services of the banks and non-bank paying platforms, as

**THE MOVE WOULD
IMMEDIATELY HIT
BITCOIN VALUE, AS
ITS PRICE TUMBLED
11 PERCENT
FOLLOWING
THE JUNE
ANNOUNCEMENT
BY CHINESE
AUTHORITIES**

**ЭТА ИНИЦИАТИВА
НЕМЕДЛЕННО
ОБВАЛИЛА
СТОИМОСТЬ
БИТКОИНА, КОТОРАЯ
УПАЛА НА 11 %
ПОСЛЕ ИЮньСКОГО
ОБЪЯВЛЕНИЯ
КИТАЙСКИХ
ВЛАСТЕЙ**

В июле 2021 года Кембриджский центр альтернативных финансов (КЦАФ) – один из ведущих исследовательских институтов по нетрадиционным финансовым инструментам, который стал известен, в том числе, и благодаря своему «Кембриджскому индексу потребления электроэнергии биткоином» (КИПЭБ) – индексом, исследующим в реальном времени общее потребление электричества всей сетью биткоинов, издал доклад о глобальном майнинге биткоина. Согласно этому докладу, между сентябрем 2020 года и апрелем 2021 года доля Китая в глобальном майнинге биткоина упала с 75,5 % до 46 %, в то время как доля США за аналогичный период выросла с 4,1 % до 16,8 %, подняв ее на вторую строчку в мире [Раукс, 2021]. Интересно, что резкое падение китайской доли в глобальном майнинге биткоина началось еще до серий регуляторных и ограничительных мер по виртуальным валютам в мае 2021 года, когда Государственный совет Китайской Народной Республики решил искоренить майнинг биткоина и его трейдинг [English.gov.cn, 2021a]. Позже, в июне 2021 года ограничительные меры по

they were urged not to provide services for bitcoin and other virtual currencies trading and speculations [English.gov.cn, 2021b]. The move would immediately hit bitcoin value, as its price tumbled 11 percent following the June announcement by Chinese authorities [Robertson, 2021].

To our greater astonishment, however, the CCAF report revealed that the bitcoin mining share of Kazakhstan increased almost six-fold from 1.4 percent in September 2019 to 8.2 percent in April 2021, bringing the country to third place in global mining power share, ahead of Russia (6.8 percent) and Iran (4.6 percent) [Rauchs, 2021]. This, however, seemed like an expected outcome of the bitcoin crack-down in China, once the home of more than 75 percent of global bitcoin mining. Since, according to experts, the bitcoin miners proved themselves to be a very mobile community, it was inevitable that they were already eager to leave China with their mobile equipment [BBC, 2021]. This mobility was already evident by pre-crackdown research, as miners regularly migrated from one province of China to another driven by the availability of lower priced hydropower electricity in rainy seasons [Rauchs, 2021]. Thus, as China became “less attractive for miners,” the United States and

биткоину и другим виртуальным валютам были наложены на услуги банков и других небанковских платформ оплаты, которым было запрещено оказывать услуги для биткоина, а также трейдинга и спекуляций других виртуальных валют [English.gov.cn, 2021b]. Эта инициатива немедленно обвалила стоимость биткоина, которая упала на 11 % после июньского объявления китайских властей [Робертсон, 2021].

Интересно, что доклад КЦАФ выявил, что доля майнинга биткоина в Казахстане выросла в 6 раз с 1,4 % в сентябре 2019 года до 8,2 % в апреле 2021 года, подняв страну на третье место по доле глобального энергопотребления при майнинге, обойдя Россию (6,8 %) и Иран (4,6 %) [Раукс, 2021]. Эти изменения, однако, были вполне ожидаемы в свете ограничений для биткоина в Китае, который когда-то приютил более 75 % глобального майнинга биткоина, а так как, согласно экспертам, майнеры оказались довольно мобильным сообществом, их желание покинуть Китай со своим мобильным оборудованием казалось неизбежным [BBC, 2021]. Эта мобильность была уже заметна в исследованиях, предшествовавших ограничительные меры, так

Kazakhstan would turn into primary beneficiaries of these developments, as mining would be driven to existing power capacity to respond to the huge demand [Graffeo, 2021]. This massive flight of miners and their machines from China following the governmental crackdown started being referred to as the “Great Mining Migration” [Orloff & Yu, 2021]. Since, unlike many other industries, bitcoin mining as a sector is not location-bound and could be functioning from anywhere with Internet connection, the range of migrations could be very diverse, therefore Texas with one of the lowest energy prices in the world, significant share of which comes from renewables, and Kazakhstan with abundant coal mines and energy supply naturally turned into favorable candidates [Sigalos, 2021]. Later, in mid-October, Kazakhstan was reported to become the second largest crypto mining country in the world surpassing China [Gill, 2021].

In the meantime, Kazakhstan with an electric power capacity of 22 gigawatts [Browne, 2021] and almost half of the average prices per kilowatt hour in China, Russia and the United States [Sorbello, 2021], started reacting to sudden mining surge, as on 24 June 2021 the President of Kazakhstan Kassym-Jomart Tokayev signed a law that stipulated additional taxation and fees for cryptocurrency miners, which would come into force from 1 January 2022 [RBC.ru, 2021]. Later in July, it was announced that the government intends to legalize all the cryptocurrency operations, so that it would be possible to open a cryptocurrency bank account in Kazakhstan, invest in them or sell in the exchange market [24.kz, 2021]. Thus, BIT Mining Limited, one of the world’s largest cryptocurrency mining companies, delivered 320 mining machines to Kazakhstan, with another

THE BITCOIN MINING SHARE OF KAZAKHSTAN INCREASED ALMOST SIX-FOLD FROM 1.4 PERCENT IN SEPTEMBER 2019 TO 8.2 PERCENT IN APRIL 2021, BRINGING THE COUNTRY TO THIRD PLACE IN GLOBAL MINING POWER SHARE, AHEAD OF RUSSIA (6.8 PERCENT) AND IRAN (4.6 PERCENT)

ДОЛЯ МАЙНИНГА БИТКОИНА В КАЗАХСТАНЕ ВЫРОСЛА В 6 РАЗ С 1,4 % В СЕНТЯБРЕ 2019 ГОДА ДО 8,2 % В АПРЕЛЕ 2021 ГОДА, ПОДНЯВ СТРАНУ НА ТРЕТЬЕ МЕСТО ПО ДОЛЕ ГЛОБАЛЬНОГО ЭНЕРГОПОТРЕБЛЕНИЯ ПРИ МАЙНИНГЕ, ОБОЙДЯ РОССИЮ (6,8 %) И ИРАН (4,6 %)

как майнеры регулярно мигрировали из одной провинции Китая в другую, реагируя на наличие более доступного гидроэлектричества в сезон дождей [Раукс, 2021]. Поэтому, как только Китай стал «менее привлекательным для майнеров», США и Казахстан стали основными бенефициарами этой ситуации, так как майнинг был движим мощностью энергетических сетей и огромным спросом [Граффео, 2021]. Этот массовый побег майнеров и их оборудования из Китая после государственных ограничительных мер стал называться «Великой миграцией майнеров» [Орлофф & Ю, 2021]. Так как в отличие от других индустрий майнинг биткоина как сектор не имеет привязки к локализации и может функционировать с любой точки, подключенной к Интернету, охват этой миграции может быть обширным, поэтому Техас с одним из самых низких цен на энергетические мощности, значительная часть которой производится из возобновляемых источников, а также Казахстан с богатыми угольными источниками и превратились в предпочтительных кандидатов [Сигало, 2021]. Позже, уже к середине октября Казахстан обошел Китай и вышел на второе место в мире по майнингу криптовалюты [Джилл, 2021].

Тем временем, Казахстан с электроэнергетической мощностью в 22 гигаватт [Браун, 2021] и ценой почти в два раза ниже средних показателей за киловатт по сравнению с Китаем, Россией и США [Сорбелло, 2021] начал адаптироваться к неожиданному всплеску майнинга, и уже 24 июня 2021 года Президент Казахстана Касым-Жомарт Токаев подписал закон о дополнительном налогообложении для предприя-

er 2,600 to be delivered by 1 July 2021 [BTC.com, 2021]. Following the inflow of several bitcoin mining companies to Kazakhstan, Canaan, the second largest manufacturer of bitcoin mining machines, established an after-sales center in Kazakhstan [Redman, 2021].

The prospects of becoming one of the leading bitcoin mining countries in the world, however, have a downside, as the carbon footprint and impacts on climate of bitcoin mining become a matter of thorough scrutiny and pessimism. Due to massive computer networks and cooling systems, the bitcoin mining is estimated to consume 121.36 terawatt hours a year, which is more than the overall annual energy consumption of Argentina, or "more than the consumption of Google, Apple, Facebook and Microsoft combined," while only 39 percent of this energy comes from renewable sources, primarily hydropower, which itself has a massive impact on ecosystems [Cho, 2021]. Besides, the carbon emission of a single bitcoin transaction is comparable to that of more than 1.8 million Visa purchases [Bala, 2021: 68]. On top of that, the cryptocurrency mining

тий, занимающихся добычей криптовалют, который вступит в силу 1 января 2022 года [RBC.ru, 2021]. В июле правительство анонсировало желание о легализации всех операций с криптовалютой, согласно которому в Казахстане можно будет открыть банковский счет в криптовалюте, инвестировать в них или продавать их на валютном рынке [24.kz, 2021]. Вскоре, BIT Mining Limited – один из крупнейших компаний по майнингу криптовалют – уже перевезла 320 машин для майнинга и планировала перевезти еще 2 600 к июлю 2021 года [BTC.com, 2021]. Из-за наплыва нескольких майнинговых компаний в Казахстан компания Санаап – второй крупнейший производитель оборудования для майнинга биткоинов – открыл в Казахстане центр для постпродажного сервиса [Рэдман, 2021].

У перспективы превращения в один из ведущих стран по майнингу биткоина, однако, есть и обратная сторона, особенно в свете растущего углеродного следа от майнинга биткоина и его негативного влияния на климат. Из-за использования мас-

brings in massive e-waste and water issues, as the power plants release large amounts of heated water used in cooling systems, which endangers biodiversity [Cho, 2021]. This could become a major concern for Kazakhstan, where 87 percent of electricity is generated from fossil fuels, primarily from coal (70 percent of overall electricity generation) [BBC, 2021]. Thus, amidst the cryptocurrency surge and growing energy consumption, the Kazakh president stated in his address to the nation on 2 September 2021 that in order to achieve carbon neutrality in 2060 and respond to imminent electricity deficit by 2030, Kazakhstan would reconsider the nuclear energy alternatives [Vlast.kz, 2021]. As of now, the government already intends to toughen the registration of new crypto mining farms and limit the electricity supply for existing one [Kursiv, 2021], while purchasing electricity from Russian amid shortages seems like an unavoidable possibility [Tassev, 2021].

References:

1. 24.kz (2021). It would be possible to open a bank account for cryptocurrency in Kazakhstan. 24.kz. Retrieved from <https://24.kz/ru/news/delovye-novosti/item/488579-bankovskij-schet-dlya-kriptovalyuty-mozhno-budet-otkryt-v-kazakhstan>. Accessed on 28.09.2021.
2. Bala, A. R. (2021). Cleaning up Crypto. Finance & Development, 58 (3), 68-69.
3. BBC (2021). Cambridge data shows Bitcoin mining on the move. BBC News. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/technology-57811959>. Accessed on 27.09.2021.
4. Browne, R. (2021). China's share of global bitcoin mining plunges while Kazakhstan climbs to third place. CNBC. Retrieved from <https://www.cnbc.com/2021/07/15/china-share-of-bitcoin-mining-falls-while-kazakhstan-surges.html>. Accessed on 28.09.2021.
5. BTC.com (2021). BIT Mining Successfully Delivers Mining Machines to Kazakhstan. BTC.com. Retrieved from <https://ir.btc.com/2021-06-21-BIT-Mining-Successfully-Delivers-Mining-Machines-to-Kazakhstan>. Accessed on 29.09.2021.
6. Cbeci.org (2021). Cambridge Bitcoin Elec-

THE BITCOIN MINING IS ESTIMATED TO CONSUME 121.36 TERA WATT HOURS A YEAR, WHICH IS MORE THAN THE OVERALL ANNUAL ENERGY CONSUMPTION OF ARGENTINA, OR "MORE THAN THE CONSUMPTION OF GOOGLE, APPLE, FACEBOOK AND MICROSOFT COMBINED"

МАЙНИНГ БИТКОИНА ПОТРЕБЛЯЕТ БОЛЬШЕ, ЧЕМ ГОДОВОЕ ПОТРЕБЛЕНИЕ ЭЛЕКТРОЭНЕРГИИ АРГЕНТИНЫ ИЛИ ГОДОВОЕ ПОТРЕБЛЕНИЕ КОМПАНИЙ GOOGLE, APPLE, FACEBOOK AND MICROSOFT ВМЕСТЕ ВЗЯТЫХ

сивных компьютерных сетей и их систем охлаждения, майнинг биткоина будет потреблять по разным оценкам до 121,36 тераватт часов в год, что больше, чем годовое потребление электроэнергии Аргентины или годовое потребление компаний Google, Apple, Facebook and Microsoft вместе взятых, и лишь 39 % этой энергии производится из возобновляемых источников, преимущественно гидроэлектростанций, которые также оказывают огромное влияние на экосистему [Cho, 2021]. Вдобавок, углеродная эмиссия одной транзакции с биткоином равносильна более 1,8 миллионам покупок через платежную систему Visa [Бала, 2021: 68]. К тому же, майнинг криптовалют оставляет за собой огромное количество электронных отходов (e-waste) и проблем с загрязнением воды, так как электростанции выпускают огромное количество воды, использованных в системе охлаждения, подвергая риску биоразнообразие [Cho, 2021]. Это может стать серьезной проблемой для Казахстана, где 87 % электричества производится из ископаемых источников, преимущественно из угля (70 % всего производства электроэнергии) [BBC, 2021]. Таким образом, посреди криптовалютного ажиотажа и растущего потребления электроэнергии президент Казахстана выступил с обращением к нации 2 сентября 2021 года и сказал, что для достижения углеродной нейтральности в 2060 году и для компенсации надвигающегося дефицита электроэнергии к 2030 году Казахстану нужно рассмотреть альтернативные источники, включая атомную энергетику [Vlast.kz, 2021]. А между тем, правительство уже намеревается ужесточить процесс регистрации новых майнинго-

tricity Consumption Index. Retrieved from <https://cbeci.org/>. Accessed on 28.09.2021.

7. Cho, R. (2021). Bitcoin's Impacts on Climate and the Environment. Columbia Climate School. Retrieved from <https://news.climate.columbia.edu/2021/09/20/bitcoins-impacts-on-climate-and-the-environment/>. Accessed on 28.09.2021.
8. English.gov.cn (2021a). China doubles down efforts on virtual currency regulation. The State Council of the People's Republic of China. Retrieved from http://english.www.gov.cn/news/topnews/202105/25/content_WS60ac3689c6d0df57f98da07f.html. Accessed on 27.09.2021.
9. English.gov.cn (2021b). China urges banks, payment platforms to impede virtual-currency speculation. The State Council of the People's Republic of China. Retrieved from http://english.www.gov.cn/statecouncil/ministries/202106/22/content_WS60d11846c6d0df57f98db97f.html. Accessed on 27.09.2021.
10. Gill, P. (2021). Cryptocurrency miners are taking a toll on power grids worldwide. Business Insider India. Retrieved from <https://www.businessinsider.in/cryptocurrency/news/cryptocurrency-miners-are-taking-a-toll-on-power-grids-in-russia-iran-kazakhstan-belarus-pushing-for-regulation/article->

вых ферм и ограничить электроснабжение для уже существующих [Kursiv, 2021], в то время как закуп электроэнергии из России из-за дефицита электричества кажется вполне реалистичным [Тасев, 2021].

Источники:

1. 24.kz (2021). Банковский счет для криптовалюты можно будет открыть в Казахстане. 24.kz. Доступно по адресу: <https://24.kz/ru/news/delovye-novosti/item/488579-bankovskij-schet-dlya-kriptovalyuty-mozhno-budet-otkryt-v-kazakhstane>. Дата обращения: 28.09.2021.
2. Бала, А. Р. (2021). Приводя в порядок криптовалюты. Finance & Development, 58 (3), 68-69.
3. BBC (2021). Данные Кембриджа показывают продвижение майнинга биткоина. BBC News. Доступно по адресу: <https://www.bbc.com/news/technology-57811959>. Дата обращения: 27.09.2021.
4. Браун, Р. (2021). Доля Китая в глобальном майнинге биткоина падает, в то время как Казахстан выходит на третье место. CNBC. Доступно по адресу: <https://www.cnbc.com/2021/07/15/china->

wikimedia.org

show/87132961.cms. Accessed on 31.10.2021.

11. Graffeo, E. (2021). The US has been sweeping up shares of the bitcoin hashrate as miners exit China. Markets Insider. Retrieved from <https://markets.businessinsider.com/news/currencies/bitcoin-mining-china-hashrate-migration-ccaf-cambridge-center-alternative-finance-2021-7>. Accessed on 28.09.2021.
12. Kursiv (2021). Kazakhstan to toughen the registration of new mining farms. Kursiv. Retrieved from <https://kursiv.kz/news/biznes/2021-10/mayneram-v-kazakhstane-stanet-slozhnee-otkryvat-novye-fermy>. Accessed on 31.10.2021.
13. Orloff, C. and E. Yu (2021). Cryptocurrency Companies Are Leaving China in 'Great Mining Migration'. The Wall Street Journal. Retrieved from <https://www.wsj.com/articles/cryptocurrency-companies-are-leaving-china-in-great-mining-migration-11629624602?>. Accessed on 29.09.2021.
14. Rauchs, M. (2021). New data reveals timeline of China's bitcoin mining exodus. Retrieved from <https://www.jbs.cam.ac.uk/insight/2021/new-data-reveals-timeline-of-chinas-bitcoin-mining-exodus/>. Accessed on 27.09.2021.
15. RBC.ru (2021). The President of Kazakhstan signed a law on mining taxation. RBC. Retrieved from <https://www.rbc.ru/crypto/news/60db3e-029a79478f7096045f>. Accessed on 28.09.2021.
16. Redman, J. (2021). While China's Bitcoin Miners Flock to Central Asia Canaan Sets up ASIC Mining Rig Service in Kazakhstan. Bitcoin.com. Retrieved from <https://news.bitcoin.com/while-chinas-bitcoin-miners-flock-to-central-asia-canaan-sets-up-asic-min->

share-of-bitcoin-mining-falls-while-kazakhstan-surges.html. Дата обращения: 28.09.2021.

5. BTC.com (2021). BIT Mining успешно перевез машины для майнинга в Казахстан. BTC.com. Доступно по адресу: <https://ir.btc.com/2021-06-21-BIT-Mining-Successfully-Delivers-Mining-Machines-to-Kazakhstan>. Дата обращения: 29.09.2021.
6. Cbeci.org (2021). Кембриджский индекс потребления электроэнергии биткоином. Доступно по адресу: <https://cbeci.org/>. Дата обращения: 28.09.2021.
7. Чо, Р. (2021). Влияние биткоина на климат и окружающую среду. Columbia Climate School. Доступно по адресу: <https://news.climate.columbia.edu/2021/09/20/bitcoins-impacts-on-climate-and-the-environment/>. Дата обращения: 28.09.2021.
8. English.gov.cn (2021a). Китай идет ва-банк в вопросе регулирования виртуальных валют. The State Council of the People's Republic of China. Доступно по адресу: http://english.www.gov.cn/news/topnews/202105/25/content_WS60ac3689c6d0df57f98da07f.html. Дата обращения: 27.09.2021.
9. English.gov.cn (2021b). Китай советует банкам и платежным платформам препятствовать спекуляциям виртуальных валют. The State Council of the People's Republic of China. Доступно по адресу: http://english.www.gov.cn/statecouncil/ministries/202106/22/content_WS60d11846c6d0df57f98db97f.html. Дата обращения: 27.09.2021.
10. Джилл, П. (2021). Майнеры криптовалют захватывают мировые энергетические сети. Business

ing-rig-service-in-kazakhstan/. Accessed on 28.09.2021.

17. Robertson, H. (2021). Bitcoin tumbles 11% after China steps up crackdown on crypto mining and financial operations. Markets Insider. Retrieved from <https://markets.businessinsider.com/news/currencies/bitcoin-price-btc-china-mining-crackdown-sichuan-cryptocurrencies-ether-2021-6>. Accessed on 29.09.2021.
 18. Sigalos, M. (2021). China is kicking out more than half the world's bitcoin miners – and a whole lot of them could be headed to Texas. CNBC. Retrieved from <https://www.cnbc.com/2021/06/15/chinas-bitcoin-miner-exodus.html>. Accessed on 28.09.2021.
 19. Sorbello, P. (2021). Kazakhstan's Cryptocurrency Mining Grows Despite Emissions Worries. The Diplomat. Retrieved from <https://www.rbc.ru/crypto/news/60db3e029a79478f7096045f>. Accessed on 27.09.2021.
 20. Tashev, L. (2021). Russia Considers Selling Power to Kazakhstan Amid Deficit Caused by Crypto Miners. Bitcoin.com. Retrieved from <https://news.bitcoin.com/russia-considers-selling-power-to-kazakhstan-amid-deficit-caused-by-crypto-miners/>. Accessed on 31.10.2021.
 21. Vlast.kz (2021). Tokayev commissioned the government to explore the development of nuclear energy in Kazakhstan. Vlast.kz. Retrieved from <https://vlast.kz/novosti/46441-tokaev-porucil-pravitelstvu-vernutsa-k-izuceniu-razvitiya-atomnoj-energetiki-v-kazahstane.html>. Accessed on 29.09.2021.
-
- Insider India. Доступно по адресу: <https://www.businessinsider.in/cryptocurrency/news/cryptocurrency-miners-are-taking-a-toll-on-power-grids-in-russia-iran-kazakhstan-belarus-pushing-for-regulation/articleshow/87132961.cms>. Дата обращения: 31.10.2021.
11. Граффео, Е. (2021). США завоёвывают доли в хешрейте биткоина, в то время как майнеры покидают китайский рынок. Markets Insider. Доступно по адресу: <https://markets.businessinsider.com/news/currencies/bitcoin-mining-china-hashrate-migration-ccaf-cambridge-center-alternative-finance-2021-7>. Дата обращения: 28.09.2021.
 12. Kursiv (2021). Майнерам в Казахстане станет сложнее открывать новые фермы. Kursiv. Доступно по адресу: <https://kursiv.kz/news/biznes/2021-10/mayneram-v-kazahstane-stanet-slozhnee-otkryvat-novye-fermy>. Дата обращения: 31.10.2021.
 13. Орлофф, К. and Э. Ю (2021). Компании криптовалют покидают Китай посреди

AS OF NOW, THE GOVERNMENT ALREADY INTENDS TO TOUGHEN THE REGISTRATION OF NEW CRYPTO MINING FARMS AND LIMIT THE ELECTRICITY SUPPLY FOR EXISTING ONE

А МЕЖДУ ТЕМ, ПРАВИТЕЛЬСТВО УЖЕ НАМЕРЕАЕТСЯ УЖЕСТОЧИТЬ ПРОЦЕСС РЕГИСТРАЦИИ НОВЫХ МАЙНИНГОВЫХ ФЕРМ И ОГРАНИЧИТЬ ЭЛЕКТРОСНАБЖЕНИЕ ДЛЯ УЖЕ СУЩЕСТВУЮЩИХ

«Великой миграции майнеров». The Wall Street Journal. Доступно по адресу: <https://www.wsj.com/articles/cryptocurrency-companies-are-leaving-china-in-great-mining-migration-11629624602?>. Дата обращения: 29.09.2021.

14. Паукс, М. (2021). Новые данные показывают хронологию исхода майнинга биткоина из Китая. Доступно по адресу: <https://www.jbs.cam.ac.uk/insight/2021/new-data-reveals-timeline-of-chinas-bitcoin-mining-exodus/>. Дата обращения: 27.09.2021.
15. RBC.ru (2021). Президент Казахстана подписал закон о налогообложении майнеров. RBC. Доступно по адресу: <https://www.rbc.ru/crypto/news/60db3e029a79478f7096045f>. Дата обращения: 28.09.2021.
16. Рэдман, Дж. (2021). В то время как китайские майнеры биткоина переезжают в Центральную Азию, Саанап создает в Казахстане сервисный центр для их обслуживания. Bitcoin.com. Доступно по адресу: <https://news.bitcoin.com/while-chinas-bitcoin-miners-flock-to-central-asia-canaan-sets-up-asic-mining-rig-service-in-kazakhstan/>. Дата обращения: 28.09.2021.
17. Робертсон, Х. (2021). Биткоин теряет 11 % в стоимости после ограничительным мер Китая по криптомайнингу и финансовым операциям. Markets Insider. Доступно по адресу: <https://markets.businessinsider.com/news/currencies/bitcoin-price-btc-china-mining-crackdown-sichuan-cryptocurrencies-ether-2021-6>. Дата обращения: 29.09.2021.
18. Сигалос, М. (2021). Китай выгоняет больше половины мировых майнеров биткоина. Доступно по адресу: <https://www.cnbc.com/2021/06/15/chinas-bitcoin-miner-exodus.html>. Дата обращения: 28.09.2021.
19. Сорбелло, П. (2021). В Казахстане растет майнинг криптовалюты несмотря на тревогу о выбросах. The Diplomat. Доступно по адресу: <https://www.rbc.ru/crypto/news/60db3e029a79478f7096045f>. Дата обращения: 27.09.2021.
20. Тасев, Л. (2021). Россия рассматривает продажу электричества Казахстану из-за дефицита, созданного криптомайнерами. Bitcoin.com. Доступно по адресу: <https://news.bitcoin.com/russia-considers-selling-power-to-kazakhstan-amid-deficit-caused-by-crypto-miners/>. Дата обращения: 31.10.2021.
21. Vlast.kz (2021). Токаев поручил правительству вернуться к изучению развития атомной энергетики в Казахстане. Vlast.kz. Доступно по адресу: <https://vlast.kz/novosti/46441-tokaev-porucil-pravitelstvu-vernutsa-k-izuceniu-razvitiya-atomnoj-energetiki-v-kazahstane.html>. Дата обращения: 29.09.2021.

THE EURASIAN BATTLE FOR ELECTRIC BATTERIES: A VIEW FROM UKRAINE

VIKTOR KARVATSKYY

UKRAINIAN CONSULTING FIRM ADASTRA
AGENCY DEVELOPMENT DIRECTOR

УКРАИНСКАЯ КОНСАЛТИНГОВАЯ
ФИРМА ADASTRA AGENCY
ДИРЕКТОР РАЗВИТИЯ

ЕВРАЗИЙСКАЯ БИТВА ЗА ЭЛЕКТРИЧЕСКИЕ АККУМУЛЯ- ТОРЫ: ВЗГЛЯД С УКРАИНЫ

The world shift towards decarbonization and achieving complete electricity generations from renewable energy sources (RES) creates a new power configuration in energy geopolitics. Apart from global state competition for investment in green projects (e.g., power stations, hydrogen infrastructure, carbon capture utilization & sequestration facilities), there is an ongoing trend in the research & development of electric batteries.

For energy systems to become climate neutral, states should adopt new technologies needed to balance electricity markets. Historically, coal generation alongside pumped hydropower plants were in charge of “power management,” utilized to stabilize demand & supply and meet energy needs during peak hours. As states plan to phase out coal, as the most CO₂-intensive fossil fuel, in the long run, and not all states enjoy such an abundance of hydroelectricity as Norway, the industry needs new solutions to balance the energy system.

So-called non-dispatchable renewables (solar and wind) cannot be controlled by system operators, as one can't perfectly predict and plan the total amount. An uncontrolled

**THE WORLD
SHIFT TOWARDS
DECARBONIZATION
CREATES A
NEW POWER
CONFIGURATION
IN ENERGY
GEOPOLITICS**

**СДВИГ МИРА
В СТОРОНУ
ДЕКАРБОНИЗАЦИИ
СОЗДАЕТ НОВУЮ
КОНФИГУРАЦИЮ
СИЛ В
ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ
ГЕОПОЛИТИКЕ**

Мировой сдвиг в сторону декарбонизации и достижения полной выработки электроэнергии из возобновляемых источников энергии (ВИЭ) создает новую конфигурацию власти в энергетической геополитике. Помимо глобальной государственной конкуренции за инвестиции в экологически чистые проекты (электростанции, водородная инфраструктура, объекты по утилизации углерода), существует постоянная тенденция в исследованиях и разработках электрических аккумуляторов.

Чтобы энергетические системы стали климатически нейтральными, государства должны внедрить новые технологии, необходимые для балансировки рынков электроэнергии. Исторически сложилось так, что угольная генерация наряду с насосными гидроэлектростанциями отвечала за «управление мощностью», используемое для стабилизации спроса и предложения и удовлетворения потребностей в энергии в часы пик. Поскольку страны планируют постепенно отказаться от угля, как ископаемого топлива с наиболее интенсивным выбросом CO₂, в долгосрочной перспективе, и не все государства

flow of solar and wind has distorted German energy systems, crushing electricity prices on the German market to negative levels [Amenlang, 2020].

Energy batteries, capable of storing extra-electricity, are regarded as one of the promising ways to balance energy systems. Up-to-date battery technology remains under-developed with only 3.1 GW [IEA, 2020] of available energy storage worldwide. Besides, whereas hourly and daily energy storage becomes more available, prospects of seasonal storage remain weak.

Nevertheless, despite the lack of wide battery use, the batteries market has already become a tension point of "renewable energy geopolitics." Within the last few years, the electric batteries trade has become a vital tension point in relations between Eastern Asia capitals (Beijing, Seoul, and Tokyo) as well as between China, U.S., and European Union.

China is the world leader in exporting rare earth elements (REE), minerals widely used in different electronic devices, including batteries, and even in the military industry (e.g.,

обладают таким изобилием гидроэлектроэнергии, как Норвегия, что отрасли нужны новые решения для балансировки энергосистемы.

Так называемые неуправляемые возобновляемые источники энергии (солнечная и ветровая) не могут контролироваться системными операторами, поскольку невозможно точно спрогнозировать и спланировать общий объем. Неконтролируемый поток солнечной и ветровой энергии исказил энергетические системы Германии, что привело к снижению цен на электроэнергию на немецком рынке до отрицательного уровня [Аменланг, 2020].

Энергетические аккумуляторы, способные накапливать дополнительную электроэнергию, считаются одним из многообещающих способов сбалансировать энергетические системы. Современная технология аккумуляторов остается недостаточно развитой, поскольку во всем мире доступно всего 3,1 ГВт [IEA, 2020] накопителей энергии. Кроме того, в то время как почасовое и суточное хранение энергии становится более доступным, перспекти-

for production of jet engines, lasers, antimissile defense systems). In its Paper on REE European Commissions estimates that China is accountable for 98% of EU REE supplies [European Commission, 2020].

Chinese dominant position in the REE sector pushed Western capitals to focus intensely on supplies diversification and domicile production development. In 2020 President Trump, accusing Beijing of aggressive economic policy in REE sector, issued a decree on "national emergency" to overcome American dependence on Chinese REE [White House, 2020].

Apart from new initiatives such as special dialogue between the U.S., Japan, and the European Union, Brussels had fought a legal battle with rare earth elements export restrictions. EU won over China in WTO on REE case in 2014, forcing Beijing to cancel export restrictions [WTO, 2014]. Besides, in November 2019 European Union also filed a lawsuit against Indonesia on the same matter. According to Brussels, the Indonesian export ban on nickel harms its steel industry [WTO, 2021].

Whereas the world REE battle encompasses different industry sectors, tensions between China, Japan, and South Korea relate to electric batteries. Seoul and Tokyo are leading world manufacturers of electric batteries. During the last two decades, 9 of 10 ten companies making most patents in battery technologies were of Japanese and Korean origin, including world-renewed giants such as LG, Toyota, Sony, Samsung, and Panasonic.

As a post-covid revitalization also foresaw an increase in electric batteries demand, Japan and, to a greater extent South Korea, accounting for

IN ITS PAPER ON REE EUROPEAN COMMISSIONS ESTIMATES THAT CHINA IS ACCOUNTABLE FOR 98% OF EU REE SUPPLIES

В СВОЕМ ДОКУМЕНТЕ О РЗЭ ЕВРОПЕЙСКИЕ КОМИССИИ ОЦЕНИВАЮТ, ЧТО НА КИТАЙ ПРИХОДИТСЯ 98% ПОСТАВОК РЗЭ В ЕС

вы сезонного хранения остаются слабыми.

Тем не менее, несмотря на отсутствие широкого использования аккумуляторов, рынок аккумуляторов уже стал точкой напряжения «геополитики возобновляемых источников энергии». За последние несколько лет торговля электрическими аккумуляторами стала жизненно важной точкой напряжения в отношениях между столицами Восточной Азии (Пекин, Сеул и Токио), а также между Китаем, США и Европейским союзом. Китай является мировым лидером по экспорту редкоземельных элементов (РЗЭ), минералов, широко используемых в различных электронных устройствах, включая аккумуляторы, и даже в военной промышленности (например, для производства реактивных двигателей, лазеров, систем противоракетной обороны). В своем Документе о РЗЭ Европейские комиссии оценивают, что на Китай приходится 98% поставок РЗЭ в ЕС [Европейская Комиссия, 2020]. Доминирующее положение Китая в секторе РЗЭ подтолкнуло западные столицы к тому, чтобы сосредоточить внимание на диверсификации поставок и развитии собственного производства. В 2020 году президент Трамп, обвинив Пекин в агрессивной экономической политике в секторе РЗЭ, издал указ о «чрезвычайном положении в стране» для преодоления зависимости Америки от китайских РЗЭ [Белый дом, 2020].

Помимо новых инициатив, таких как специальный диалог между США, Японией и Европейским союзом, Брюссель вел юридическую битву с ограничениями на экспорт редкоземельных элементов. ЕС выиграл у Китая в ВТО по делу о РЗЭ

60% of world production, voiced stronger concerns about the need to diversify away from China.

Expectations for batteries market growth open opportunities for third states to seize the momentum in breaking the Chinese monopoly. Beijing itself is said to lower its REE explorations level in the future due to environmental consequences of mining [Standardaert, 2019].

As REE is not the only way for creating batteries, there will be technology battles. Apart from REE, the International Energy Agency defines cobalt (mostly exported from Congo) and copper (mainly exported from Chile) as crucial for energy storage [IEA, 2021].

However, the world can't diversify completely away from REE. The vital question to pose is which countries have chances to compete in REE sector.

The Ukraine has every chance to become a voice in REE industry. Ukraine, having only 1MW capacity of domestic energy storage and not even legal regulation of energy storage, cannot compete with giants as Japan

в 2014 году, вынудив Пекин отменить экспортные ограничения [ВТО, 2014]. Кроме того, в ноябре 2019 года Евросоюз также подал иск против Индонезии по этому же поводу. Согласно Брюсселю, запрет на экспорт никеля из Индонезии наносит ущерб его сталелитейной промышленности [ВТО, 2021].

В то время как мировая битва за РЗЭ охватывает различные отрасли промышленности, напряженность между Китаем, Японией и Южной Кореей связана с электрическими аккумуляторами. Сеул и Токио - ведущие мировые производители электрических аккумуляторов. За последние два десятилетия 9 из 10 компаний, выдавших большинство патентов в области аккумуляторных технологий, были японского и корейского происхождения, включая таких мировых гигантов, как LG, Toyota, Sony, Samsung и Panasonic.

Поскольку постковидное возрождение также предусматривало рост спроса на электрические аккумуляторы, Япония и, в большей степени, Южная Корея, на которые приходится 60% мирового производ-

and South Korea. However, Kyiv should instead cooperate with Seoul and Tokyo and empower a Memorandum of Understanding with the EU as a success story [European Commission, 2021] to play its part in substituting China on the market.

The Ukrainian National Geological Survey has already prepared an investment overview on REE available in Ukraine, covering 21 of 30 REEs, which the European Union defines as critical ones [Ukrainian National Geological Survey, 2021]. Namely, Ukraine benefits from one of European largest deposits of lithium, a mineral widely used for lithium-ion batteries and electric vehicles.

The Ukrainian Ministry for Energy should consider designing a special advisor or representative on REE, in charge of creating a legal and business framework for energy storage, cooperation with the National Geological Survey, and negotiations with European and Asian companies regarding investment in Ukrainian REE exploration and production. If Ukraine manages to create such a "success

ства, выразили более сильную обеспокоенность по поводу необходимости диверсификации за пределами Китая.

Ожидания роста рынка аккумуляторов открывают возможности для третьих стран воспользоваться моментом для нарушения китайской монополии. Утверждается, что сам Пекин в будущем снизит уровень разведки РЗЭ из-за экологических последствий добычи полезных ископаемых [Стандаерт, 2019].

Поскольку РЗЭ - не единственный способ создания аккумуляторов, будут битвы за технологии. Помимо РЗЭ, Международное энергетическое агентство определяет кобальт (в основном экспортируемый из Конго) и медь (в основном экспортируемый из Чили) как важные для хранения энергии [IEA, 2021].

Однако мир не может полностью диверсифицироваться без использования РЗЭ. Жизненно важный вопрос, который следует задать, - какие страны имеют шансы

story" in energy storage, it will be easier for Kyiv to encourage firms from other economic sectors to enter the Ukrainian REE market.

Besides, Kyiv should encourage energy storage cooperation within Ukrainian-German relations. Energy cooperation between Kyiv and Berlin is currently focused on searching for an alternative agenda, capable of acting as compensation for Nord Stream-2, German-Russian gas pipeline bypassing Ukraine.

Hydrogen was initially proposed to be a milestone of new German-Ukraine energy relations. However, the hydrogen industry is only making its first steps on a global scale and is not expected to flourish in the short run. Consequently, energy storage cooperation should be voiced by Ukrainian politicians as one of the priorities in dealing with their German partners, given that Berlin is especially active in this field [German Energy Agency, 2021].

Even though there are concerns about the technological development of batteries, which is desperately needed to increase its capacity and decrease price to make it widely affordable, energy storage will be an integral part of the energy transition. And the question of which countries have a chance to find their place in the global supply chain will become critical.

References:

1. Amelang, Soren (2021). Negative Electricity Prices: Lockdown's Demand Slump Exposes Inflexibility of German Power. Retrieved from <https://energypost.eu/negative-electricity-prices-lockdowns-demand-slump-exposes-inflexibility-of-german-power/>. Accessed on 10.10.2021.
2. European Commission (2020). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/>

UKRAINE HAS EVERY CHANCE TO BECOME A VOICE IN REE INDUSTRY

УКРАИНА ИМЕЕТ ВСЕ ШАНСЫ СТАТЬ ЛИДЕРОМ В ИНДУСТРИИ РЗЭ

конкурировать в секторе РЗЭ.

Украина имеет все шансы стать лидером в индустрии РЗЭ. Украина, располагающая мощностью всего 1 МВт для хранения энергии внутри страны и даже без законодательного регулирования хранения энергии, не может конкурировать с такими гигантами, как Япония и Южная Корея. Однако вместо этого Киеву следует сотрудничать с Сеулом и Токио и подписать Меморандум о взаимопонимании с ЕС как историю успеха [Европейская комиссия, 2021], чтобы сыграть свою роль в замещении Китая на рынке.

Украинская национальная геологическая служба уже подготовила инвестиционный обзор доступных в Украине РЗЭ, охватывающий 21 из 30 РЗЭ, которые Европейский Союз определяет как критические [Национальная геологическая служба Украины, 2021]. А именно, Украина обладает одним из крупнейших в Европе месторождений лития, минерала, широко используемого для литий-ионных аккумуляторов и электромобилей.

Министерству энергетики Украины следует рассмотреть возможность создания специального советника или представителя по РЗЭ, отвечающего за создание правовой и деловой базы для хранения энергии, сотрудничество с Национальной геологической службой и переговоры с европейскими и азиатскими компаниями относительно инвестиций в разведку и добычу РЗЭ в Украине. Если Украине удастся создать такую «историю успеха» в области хранения энергии, Киеву будет легче стимулировать компании из других секторов экономики к выходу на украинский рынок РЗЭ.

EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0474. Accessed on 10.10.2021.

3. European Commission (2021). Memorandum of Understanding between the European Union and Ukraine on a Strategic Partnership on Raw Materials. Retrieved from <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/46300>. Accessed on 10.10.2021.
4. Executive order of U.S. President (2020). "Executive Order on Addressing the Threat to the Domestic Supply Chain from Reliance on Critical Minerals from Foreign Adversaries". Retrieved from <https://trumpwhitehouse.archives.gov/presidential-actions/executive-order-addressing-threat-domestic-supply-chain-reliance-critical-minerals-foreign-adversaries/>. Accessed on 10.10.2021.
5. German Energy Agency (2020). German Experiences With Large-Scale Batteries. Retrieved from https://www.dena.de/file-admin/user_upload/200716_short_study_Large_scale_batteries_dena_final.pdf. Accessed on 10.10.2021.
6. IEA (2021). Role of Critical Minerals in Clean Energy Transitions. Retrieved from <https://www.iea.org/reports/the-role-of-critical-minerals-in-clean-energy-transitions/mineral-requirements-for-clean-energy-transitions>. Accessed on 10.10.2021.
7. International Energy Agency (2020). Energy Storage. Retrieved from <https://www.iea.org/reports/energy-storage>. Accessed on 10.10.2021.
8. National Geological Survey (2021). Investment Opportunities in Exploration & Production: Strategic and Critical Raw Materials. Retrieved from <https://www.geo.gov.ua/wp-content/uploads/presentations/en/investment-opportunities-in-exploration-production-strategic-and-critical-minerals.pdf>. Accessed on 10.10.2021.
9. Standaert, Michael (2020), China Wrestles with the Toxic Aftermath of Rare Earth Mining. Retrieved from <https://e360.yale.edu/features/china-wrestles-with-the-toxic-aftermath-of-rare-earth-mining>. Accessed on 10.10.2021.
10. WTO (2014). China – Measures Related to the Exportation of Rare Earths, Tungsten, and Molybdenum. Retrieved from https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/431_432_433abr_e.pdf. Accessed on 10.10.2021.
11. WTO (2021). Indonesia — Measures Relating to Raw Materials. Retrieved from https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds592_e.htm. Accessed on 10.10.2021.

Кроме того, Киеву следует поощрять сотрудничество в области

**KYIV SHOULD
ENCOURAGE
ENERGY STORAGE
COOPERATION
WITHIN UKRAINIAN-
GERMAN RELATIONS**

**КИЕВУ СЛЕДУЕТ
ПООЩРЯТЬ
СОТРУДНИЧЕСТВО В
ОБЛАСТИ ХРАНЕНИЯ
ЭНЕРГИИ В РАМКАХ
УКРАИНСКО-
НЕМЕЦКИХ
ОТНОШЕНИЙ**

хранения энергии в рамках украинско-немецких отношений. Энергетическое сотрудничество между Киевом и Берлином в настоящее время сосредоточено на поиске альтернативной повестки дня, способной выступить в качестве компенсации за «Северный поток-2», немецко-российский газопровод в обход Украины.

Первоначально предлагалось, чтобы водород стал важной вехой в новых отношениях между Германией и Украиной в области энергетики. Однако водородная промышленность делает только свои первые шаги в глобальном масштабе и, как ожидается, не будет процветать в краткосрочной перспективе. Следовательно, сотрудничество в области хранения энергии должно быть озвучено украинскими политиками как один из приоритетов в отношениях со своими немецкими партнерами, учитывая, что Берлин особенно активен в этой области [Немецкое энергетическое агентство, 2021].

Несмотря на то, что существуют опасения по поводу технологического развития аккумуляторов, которое крайне необходимо для увеличения их емкости и снижения цены, чтобы сделать их широко доступными, хранение энергии будет неотъемлемой частью энергетического перехода. И вопрос о том, у каких стран есть шанс найти свое место в глобальной цепочке поставок, станет критическим.

Источники:

1. Амеланг, Сорен (2021). Отрицательные цены на электроэнергию: резкий спад спроса из-за блокировки демонстрирует негибкость немецкой энергетики. Доступно по адресу: <https://energypost.eu/negative-electricity-prices-lockdowns-demand-slump-exposes-inflexibility-of-german-power/>. Дата обращения:

- 10.10.2021.
2. Европейская Комиссия (2020). Сообщение Комиссии Европейскому парламенту, Совету, Европейскому экономическому и социальному комитету и Комитету регионов. Доступно по адресу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0474>. Дата обращения: 10.10.2021.
 3. Европейская Комиссия (2021). Меморандум о взаимопонимании между Европейским Союзом и Украиной о стратегическом партнерстве по сырью. Доступно по адресу: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/46300>. Дата обращения: 10.10.2021.
 4. Указ президента США (2020). "Распоряжение о противодействии угрозе для внутренней цепочки поставок, связанной с опорой на критически важные полезные ископаемые, исходящие от иностранных противников". Доступно по адресу: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/presidential-actions/executive-order-addressing-threat-domestic-supply-chain-reliance-critical-minerals-foreign-adversaries/>. Дата обращения: 10.10.2021.
 5. Немецкое энергетическое агентство (2020). Опыт Германии с крупногабаритными аккумуляторами. Доступно по адресу: https://www.dena.de/fileadmin/user_upload/200716_short_study_Large_scale_batteries_dena_final.pdf. Дата обращения: 10.10.2021.
 6. IEA (2021). Роль критических минералов в переходе к чистой энергии. Доступно по адресу: <https://www.iea.org/reports/the-role-of-critical-minerals-in-clean-energy-transitions/mineral-requirements-for-clean-energy-transitions>. Дата обращения: 10.10.2021.
 7. Международное энергетическое агентство (2020). Хранение энергии. Доступно по адресу: <https://www.iea.org/reports/energy-storage>. Дата обращения: 10.10.2021.
 8. Национальная геологическая служба (2021). Возможности инвестирования в разведку и добычу: стратегическое и важное сырье. Доступно по адресу: <https://www.geo.gov.ua/wp-content/uploads/presentations/en/investment-opportunities-in-exploration-production-strategic-and-critical-minerals.pdf>. Дата обращения: 10.10.2021.
 9. Стандаерт, Майкл (2020). Китай борется с токсичными последствиями добычи редких земель. Доступно по адресу: <https://e360.yale.edu/features/china-wrestles-with-the-toxic-aftermath-of-rare-earth-mining>. Дата обращения: 10.10.2021.
 10. ВТО (2014). Китай - Меры, связанные с экспортом редкоземельных элементов, вольфрама и молибдена. Доступно по адресу: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/431_432_433abr_e.pdf. Дата обращения: 10.10.2021.
 11. ВТО (2021). Индонезия - Меры в отношении сырья. Доступно по адресу: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds592_e.htm. Дата обращения: 10.10.2021.

TURKMENISTAN-IRAN ENERGY COOPERATION IN THE CONTEXT OF NATURAL GAS PIPELINES

DR. ZHULDYZ KANAPIYANOVA

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
SENIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
СТАРШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО ТУРКМЕНИСТАНА И ИРАНА В КОНТЕКСТЕ ГАЗОПРОВОДОВ

Diplomatic relations between Turkmenistan and Iran started with Turkmenistan's independence in 1991 and Iran was one of the first countries which recognized the sovereignty of Turkmenistan. From this date on, an intense relationship has started to be established between the two countries in the fields of energy, infrastructure and economy. Iran and Turkmenistan are the world's second (32 trillion cubic meters) and fourth largest (19.5 trillion cubic meters) proven natural gas holding countries, respectively, according to the British Petroleum (BP) Statistical Review [BP Statistical Review, 2019]. The fact that Turkmenistan and Iran share a common border exceeding 1,000 kilometer (km) in length and geographical closeness of two capitals also increases the possibility of more comprehensive cooperation between the two countries compared to other Central Asian countries.

First of all, almost all of Iran's sectors, including the energy sector, has been under the sanctions of the West, especially the United States of America (USA), for years due to the country's nuclear program. Iran, which cannot fully use its energy capacity due to the sanctions, also has a weak infrastructure in the energy sector. In addition there are serious problems

FROM THIS DATE ON, AN INTENSE RELATIONSHIP HAS STARTED TO BE ESTABLISHED BETWEEN THE TWO COUNTRIES IN THE FIELD OF ENERGY, INFRASTRUCTURE AND ECONOMY

С ЭТОЙ ДАТЫ МЕЖДУ ДВУМЯ СТРАНАМИ НАЧАЛИ УСТАНОВЛИВАТЬСЯ ИНТЕНСИВНЫЕ ОТНОШЕНИЯ В ОБЛАСТИ ЭНЕРГЕТИКИ, ИНФРАСТРУКТУРЫ И ЭКОНОМИКИ

Дипломатические отношения между Туркменистаном и Ираном начались с обретением Туркменистаном независимости в 1991 году, и Иран был одной из первых стран, признавших суверенитет Туркменистана. С этой даты между двумя странами начали устанавливаться интенсивные отношения в области энергетики, инфраструктуры и экономики. Согласно статистическому обзору British Petroleum (BP) Иран и Туркменистан занимают второе (32 триллиона кубометров) и четвертое (19,5 триллиона кубометров) место в мире доказанных запасов природного газа соответственно [BP Statistical Review, 2019]. Тот факт, что Туркменистан и Иран имеют общую границу, протяженность которой превышает 1,000 километров (км), и географическая близость двух столиц увеличивает возможность более всестороннего сотрудничества между двумя странами по сравнению с другими странами Центральной Азии.

Во-первых, почти все секторы Ирана, включая энергетический, в течение многих лет находились под санкциями Запада, особенно Соединенных Штатов Америки (США), из-за ядерной программы страны. Иран, который не может полностью использовать свои энергетические

with the country's pipeline infrastructure, especially in the north due to mismanaged and underutilized gas fields, investment gaps and the high cost of subsidies on the economy. That's why although Iran is the second in the world in terms of proven natural gas reserves; it imports natural gas from Turkmenistan for meeting the natural gas needs of the northern and northeastern parts of the country due to its geographical location, which is less costly than laying a pipeline from the south to the north. In this context, the importance of energy cooperation between the two countries is indisputable for Turkmenistan, which wants to diversify its energy policy, and Iran, which wants to meet the energy needs of the northern region.

The Turkmenistan-Iran natural gas agreement, signed in July 1995 between the President of Turkmenistan, Saparmurat Niyazov and the President of Iran, Ali Ekber Hashemi Rafsanjani, was ratified in January 1996 [Atai&Azizi, 2012]. The natural gas transportation to Iran is realized through the 200 km Korpheje-Kurtkuyu pipeline with an annual ca-

мощности из-за санкций, также имеет слабую инфраструктуру в энергетическом секторе. Кроме того, существуют серьезные проблемы с трубопроводной инфраструктурой страны, особенно на севере, из-за плохо управляемых и недостаточно используемых газовых месторождений, недостатка инвестиций и высокой стоимости субсидий для экономики. Хотя Иран занимает второе место в мире по доказанным запасам природного газа; он импортирует природный газ из Туркменистана для удовлетворения потребностей в природном газе северных и северо-восточных частей страны из-за своего географического положения, что обходится дешевле, чем прокладка трубопровода с юга на север. В этом контексте важность энергетического сотрудничества между двумя странами неоспорима для Туркменистана, который хочет диверсифицировать свою энергетическую политику, и Ирана, который хочет удовлетворить энергетические потребности северного региона.

Соглашение о природном газе между Тур-

capacity of 8 billion cubic meters (bcm), built in 1997 and 182 km Dauletabad-Sarakhs-Khangiran pipeline with an annual capacity of 12.5 bcm, built in 2010 [Begenjov, 2018]. The Korpeje-Kurtkuyu pipeline transports natural gas from the Korpeje field in western Turkmenistan to the Kurtkuyu region in northern Iran. Although the pipeline's capacity is not very large, it is of historical importance as it carries the post-Soviet Caspian Sea natural gas to its first export route, without participation of Russia.

Due to the small total capacity of the constructed pipeline and the lack of investment in the Korpeje gas field, Turkmenistan could not provide the natural gas volume demanded by Iran annually. To overcome the supply shortage and increasing mutual energy cooperation, it was decided to construct the new pipeline. The Dauletabad-Sarakhs-Khangiran gas pipeline, opened in 2010 for increasing energy cooperation between the two countries, is designed to transport natural gas from Turkmenistan's Dauletabad field to the north of Iran. This natural gas pipeline is planned to meet the gas needs of the provinces of Semnan, Mazandaran, Golestan, Khorasan-Rezavi, North Khorasan and South Khorasan in the northeast of Iran. Thus, Turkmenistan's capacity to transport natural gas to Iran through two pipelines has reached 20 billion cubic meters per year. With Russia halting gas imports from Turkmenistan in April 2009 [Kanapiyanova, 2021], it was a good time for a new export route to stimulate the Turkmen economy based on energy income.

However, it is possible to say that Turkmenistan's policy of developing energy cooperation with Iran is full of ups and downs. Due to the problems arising from the economic sanctions imposed on Iran, the Tehran administration could not pay for the natural gas imported from Turkmenistan,

TO OVERCOME THE SUPPLY SHORTAGE AND INCREASING MUTUAL ENERGY COOPERATION, IT WAS DECIDED TO CONSTRUCT THE NEW PIPELINE

ДЛЯ ПРЕОДОЛЕНИЯ ДЕФИЦИТА ПОСТАВОК И РАСШИРЕНИЯ ВЗАИМНОГО ЭНЕРГЕТИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА БЫЛО ПРИНЯТО РЕШЕНИЕ О СТРОИТЕЛЬСТВЕ НОВОГО ТРУБОПРОВОДА

кменистаном и Ираном, подписанное в июле 1995 года между президентом Туркменистана Сапармуратом Ниязовым и президентом Ирана Али Экбер Хашеми Рафсанджани, было ратифицировано в январе 1996 года [Атай&Азизи, 2012]. Транспортировка природного газа в Иран осуществляется по трубопроводу Корпедже-Курткую длиной 200 км с годовой мощностью 8 миллиардов кубометров (млрд куб.м), построенному в 1997 году, и по трубопроводу Даулетабад-Серахс-Хангиран протяженностью 182 км с годовой пропускной способностью 12,5 млрд куб.м, построенному в 2010 году [Бегенжов, 2018]. Трубопровод Корпедже-Курткую транспортирует природный газ с месторождения Корпедже которая находится на западе Туркменистана в регион Курткую на север Ирана. Хотя пропускная способность трубопровода невелика, он имеет историческое значение, поскольку по нему доставляется постсоветский каспийский природный газ по его первому экспортному маршруту без участия России.

Из-за небольшой общей пропускной способности построенного трубопровода и отсутствия инвестиций в газовое месторождение Корпедже, Туркменистан не мог обеспечивать объем природного газа, в котором ежегодно нуждался Иран. Для преодоления дефицита поставок и расширения взаимного энергетического сотрудничества было принято решение о строительстве нового трубопровода. Газопровод Даулетабад-Сарахс-Хангиран, открытый в 2010 году для расширения сотрудничества в энергетической сфере между двумя странами, предназначен для транспортировки природного газа с туркменского месторождения Даулетабад на север Ирана. Этот газопровод предназначен для

and therefore, there were problems between the two countries regarding the payment. In response to this, the Ashgabat administration, by applying pressure to Tehran, stopped natural gas exports to Iran in December 2008 and continued this policy until February 2009, increasing the natural gas price by two times [Begjanov, 2021]. By 2010, the price problem between the two countries was resolved with the start of the second pipeline. In November 2012, the natural gas flow exported from Turkmenistan to Iran decreased as a part of the USA pressure on Turkmenistan or the sanctions policy of the West against Iran at that time, and the Tehran administration criticized Ashgabat for this reason. Iran, which started to experience disruptions in gas flow, has started to implement some projects to reduce the need for Turkmen natural gas. For this purpose, Iran started the construction of a 160 km long pipeline, which would extend from Semnan province to Mazandaran province on its territory despite the very high cost in November 2012 [Ismaylov&Budak, 2014].

The natural gas crisis between the two countries broke out again in 2017. In a statement on January 1, 2017, the National Iranian Gas

удовлетворения потребностей в газе провинций Семнан, Мазандаран, Голестан, Хорасан-Резави, Северный Хорасан и Южный Хорасан на северо-востоке Ирана. Таким образом, мощность Туркменистана по транспортировке природного газа в Иран по двум трубопроводам достигла 20 миллиардов кубометров в год. Поскольку в апреле 2009 года Россия прекратила импорт газа из Туркменистана [Канапиянова, 2021], это было хорошее время для нового экспортного маршрута, который стимулировал бы туркменскую экономику, основанную на доходах от энергоресурсов.

Однако можно сказать, что политика Туркменистана по развитию энергетического сотрудничества с Ираном полна взлетов и падений. Из-за проблем, связанных с экономическими санкциями, введенными против Ирана, администрация Тегерана не могла платить за природный газ, импортируемый из Туркменистана, и поэтому между двумя странами возникли проблемы относительно оплаты. В ответ на это администрация Ашхабада, оказав давление на Тегеран, прекратила экспорт природного газа в Иран в декабре 2008 года и продол-

Company announced that Turkmenistan had stopped natural gas exports to Iran due to Tehran's 2 billion dollars debt for gas received in 2007-2008. The Iranian side, on the other hand, argued that the debt mentioned by Turkmenistan is more than the reality [Pannier, 2021]. Despite long negotiations, the parties could not come to an agreement and the state company "Türkmen-gaz" took the issue to the International Court of Arbitration (ICA). Last year, the ICA announced its decision on the Iran-Turkmen natural gas dispute in favor of Turkmenistan reality [Annayev, 2020].

President of Turkmenistan Gurbanguly Berdimuhamedov and President of Iran Ebrahim Raisi came together on the sidelines of the Shanghai Cooperation Organization Heads of State Council meeting held in Tajikistan's capital Dushanbe on September 17th 2021 and agreed to solve the gas problem [Orient.tm, 2021]. In addition, Foreign Minister of Turkmenistan Rashid Meredov visited Iran on 26-28 October 2021 for a meeting of the foreign ministers from the countries bordering Afghanistan plus Russia and had the opportunity to discuss a very crucial bilateral issue, Turkmen's gas flow to

**THUS,
TURKMENISTAN'S
CAPACITY TO
TRANSPORT
NATURAL GAS TO
IRAN THROUGH
TWO PIPELINES HAS
REACHED 20 BILLION
CUBIC METERS PER
YEAR**

**ТАКИМ ОБРАЗОМ,
МОЩНОСТЬ
ТУРКМЕНИСТАНА ПО
ТРАНСПОРТИРОВКЕ
ПРИРОДНОГО ГАЗА
В ИРАН ПО ДВУМ
СРУБОПРОВОДАМ
ДОСТИГЛА 20
МИЛЛИАРДОВ
КУБОМЕТРОВ В ГОД**

жала эту политику до февраля 2009 года, увеличив цену на природный газ в два раза [Бегжанов, 2021]. К 2010 году ценовая проблема между двумя странами была решена с запуском второго трубопровода. В ноябре 2012 года поток природного газа, экспортируемого из Туркменистана в Иран, уменьшился из-за давления США на Туркменистан или санкционной политики Запада против Ирана в то время, и администрация Тегерана критиковала Ашхабад по этой причине. Иран, который начал чувствовать перебои с подачей газа, начал реализацию некоторых проектов по сокращению потребности в туркменском природном газе. С этой целью Иран начал строительство трубопровода протяженностью 160 км, который будет проходить от провинции Семнан до провинции Мазандаран на его территории, несмотря на очень высокие расходы в ноябре 2012 года [Исмаилов и Будак, 2014].

Кризис природного газа между двумя странами снова разразился в 2017 году. В заявлении от 1 января 2017 года Национальная иранская газовая компания объявила, что Туркменистан прекратил экспорт природного газа в Иран из-за

rhi.ronesans.com

Iran with Iranian officials. After the meeting Iranian side announced that Tehran is interested in resuming the imports from Dushanbe [Pannier, 2021].

It is a fact that the gas cut between the two countries is completely debt-based, and it is certain that the Turkmen gas flow, which was stopped 5 years ago, will resume once the debt problem is resolved. Based on the developments regarding the meeting of the leaders of the two countries to negotiate the issue, it is possible to say that the energy crisis between the two countries, which has been going on since 2017, will be resolved in the near future. Since the disagreements in the energy agreements between the countries are mostly about payments and price bargaining, it has never had a negative effect on bilateral relations and has always been able to find a solution. In any case, price disputes are often limited to negotiations or disagreements between two national gas or oil companies, rather than being a cross-country issue. Therefore, it is expected that the necessary energy cooperation between the two countries for both parties will continue and be further developed.

References

1. Annayev D. (2020). Iran Attempts to Spin Major Ruling on Gas Payments to Turkmenistan. Retrieved from https://central.asia-news.com/en_GB/articles/

задолженности Тегерана за газ в размере 2 миллиардов долларов, полученного в 2007-2008 годах. Иранская же сторона утверждала, что упомянутый Туркменистаном долг - больше, чем есть на самом деле [Панниер, 2021]. Несмотря на длительные переговоры, стороны не смогли прийти к соглашению, и государственная компания «Туркменгаз» передала вопрос в Международный арбитражный суд (ICA). В прошлом году ICA объявило о своем решении по ирано-туркменскому природному газу в пользу туркменской реальности [Аннаев, 2020].

Президент Туркменистана Гурбангулы Бердымухамедов и президент Ирана Ибрагим Раиси встретившись на заседаниях Совета глав государств Шанхайской организации сотрудничества, которое состоялось 17 сентября 2021 года в столице Таджикистана в Душанбе, договорились решить газовую проблему [Orient.tm, 2021]. Кроме того, министр иностранных дел Туркменистана Рашид Мередов посетил Иран 26-28 октября 2021 года для встречи министров иностранных дел стран, граничащих с Афганистаном, а также с Россией и имел возможность обсудить с иранскими официальными лицами очень важный двусторонний вопрос - поставки туркменского газа в Иран. После встречи иранская сторона заявила, что Тегеран заинтересован в возобновлении импорта из Душанбе [Панниер, 2021].

Факт, что газовый разрез между двумя странами полностью основан на долге, и несомненно, туркменский газовый поток, который был остановлен 5 лет назад, возобновится, как только проблема долга будет решена. Исходя из событий, касающихся встречи лидеров двух стран для переговоров по этому вопросу, можно сказать, что энергетический кризис между двумя странами, который продолжается с 2017 года, будет разрешен в ближайшем будущем. Поскольку разногласия в энергетических соглашениях между странами в основном касаются платежей и ценовых переговоров, они никогда не оказывали негативного влияния на двусторонние отношения и всегда находили решение. В любом случае ценовые споры часто огра-

cnmi_ca/features/2020/07/07/feature-01. Accessed on 31.10.2021.

2. Atai F., Azizi H. (2012). The Energy Factor in Iran-Turkmenistan Relations. *Iranian Studies*. Vol. 45. No. 6. pp.745-758.
3. Begenjov B. (2018). Turkmenistan's Energy Policy. Master's Thesis. Istanbul: Istanbul University.
4. Begjanov A. (2021). Turkmenistan's Energy Exportation Deals with Iran. *International Academic Journal*. Vol. 5. No. 1. pp. 69-80.
5. BP.com (2019). BP Statistical Review. Retrieved from <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2020-full-report.pdf>. Accessed on 09.09.2021.
6. Ismaylov E., Budak T. (2014). Turkmenistan's Energy Policy in the Post-Independence Period. *Bilgi Strateji*. Vol. 6. No. 11. pp. 29-49.
7. Kanapiyanova Z. (2021). Bringing Turkmen Gas to the European Market: Trans-Caspian Gas Pipeline. *Eurasian Research Institute*. E-bulletin. No. 323.
8. Orient.tm (2021). Iran Hopes to Purchase Turkmen Gas to Prevent Energy Shortages in Winter. Retrieved from <https://orient.tm/en/post/34888/iran-hopes-purchase-turkmen-gas-prevent-energy-shortages-winter>. Accessed on 30.10.2021.
9. Pannier B. (2021). Turkmen-Iranian Relations Warm Ahead of Winter. Retrieved from <https://www.rferl.org/a/turkmenistan-iran-gas-deal/31537314.html>. Accessed on 31.10.2021.

ничиваются переговорами или разногласиями между двумя национальными газовыми или нефтяными компаниями и не являются межстрановой проблемой. Таким образом, ожидается, что необходимое для обеих сторон энергетическое сотрудничество между двумя странами будет продолжаться и

THEREFORE, IT IS EXPECTED THAT THE NECESSARY ENERGY COOPERATION BETWEEN THE TWO COUNTRIES FOR BOTH PARTIES WILL CONTINUE AND BE FURTHER DEVELOPED

ТАКИМ ОБРАЗОМ, ОЖИДАЕТСЯ, ЧТО НЕОБХОДИМОЕ ДЛЯ ОБЕИХ СТОРОН ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО МЕЖДУ ДВУМЯ СТРАНАМИ БУДЕТ ПРОДОЛЖАТЬСЯ И РАЗВИВАТЬСЯ

развиваться.

Источники:

1. Аннаев Д. (2020). Иран пытается отменить основное решение о платежах за газ Туркменистану. Доступно по адресу: https://central.asia-news.com/en_GB/articles/cnmi_ca/features/2020/07/07/feature-01. Дата обращения: 31.10.2021.
2. Атай Ф., Азизи Х. (2012). Энергетический фактор в отношениях Ирана и Туркменистана. *Iranian Studies*. Vol. 45. No. 6. cc.745-758.
3. Бегенжов Б. (2018). Энергетическая политика Туркменистана. Дипломная работа. Стамбул: Стамбульский университет.
4. Бегжанов А. (2021). Сделки Туркменистана по экспорту энергоносителей с Ираном. *International Academic Journal*. Vol. 5. No. 1. cc. 69-80.
5. BP.com (2019). Статистический обзор BP. Доступно по адресу: <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2020-full-report.pdf>. Дата обращения: 09.09.2021.
6. Исмаилов Е., Будак Т. (2014). Энергетическая политика Туркменистана в период после обретения независимости. *Bilgi Strateji*. Vol. 6. No. 11. cc. 29-49.
7. Кананиянова Ж. (2021). Вывод туркменского газа на европейский рынок: Транскаспийский газопровод. ЭРИ. Е-бюллетин. No. 323. Доступно по адресу: <https://www.eurasian-research.org/publication/bringing-turkmen-gas-to-the-european-market-trans-caspian-gas-pipeline/>. Дата обращения: 31.10.2021.
8. Orient.tm (2021). Иран надеется закупить туркменский газ, чтобы избежать дефицита электроэнергии зимой. Доступно по адресу: <https://orient.tm/en/post/34888/iran-hopes-purchase-turkmen-gas-prevent-energy-shortages-winter>. Дата обращения: 30.10.2021.
9. Панныер Б. (2021). В преддверии зимы туркмено-иранские отношения нагреваются. Доступно по адресу: <https://www.rferl.org/a/turkmenistan-iran-gas-deal/31537314.html>. Дата обращения: 31.10.2021.

HİNT-PASİFİK'TE NÜKLEER İTTİFAKI: AUKUS

ÖMİRBЕК HANAY

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
UZMAN ARAŞTIRMACI

ЕУРАЗІЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ
ИНСТИТУТЫ, АҒА ҒЫЛЫМИ ҚЫЗМЕТКЕР

ҮНДІ-ТЫНЫҚ МҰХИТЫНДАҒЫ ЯДРОЛЫҚ АЛЪЯНС: AUKUS

Батыс геополитигінде соң yıllarda Азия-Пасифик'ten Hint-Пасифик'e дөнушен бөлге, тарихи бир алашмайла өнөмли бир гөлішме яшамактадир. Яни 15 Eylül 2021 тарихинде Австралия, Бирлешик Краллик ве Америка Бирлешик Devletleri (ABD) арасинда AUKUS адли yeni бир гүвенлик іш бирлігі алашмаси имзаланмиштір. Сөз konusu үч үлке арасинда Hint-Пасифик бөлгесинде дипломатик, гүвенлик ве savunma іш бирлігини деринлештирмөйи амачлаған AUKUS алашмасинда, өзөллике гүвенлик ве savunma илгили bilim, teknoloji, endüstriyel üs ве tedarik zincirlerinin daha derin entegrasyonu öngörölmüştür. Bu bağlamda ABD ве Бирлешик Краллик, öncelikle Австралия'nın nükleer enerjili denizaltılar гөліштирмесини ве конушландирмасини destekleyerek, үлкөде önümüzdeki 18 ay içinde nükleer denizaltı гөліştirилеceği bildirilmiştir (White House, 2021). Dolayısıyla, Австралия'yı дүnyaда ABD, Çin, Fransa, Hindistan, Бирлешик Краллик ве Rusya'dan sonra nükleer denizaltıya sahip yedinci үлке konumuna getirecek olan söz konusu алашма nede niyle, tüm дүnyanın gözü Hint-Pasifik'e çevrilmektedir.

Öncelikle AUKUS алашмаси, ABD'nin son yıllardaki Hint-Pasifik stratejisinin önemli бир parçası olarak değерlendirilabilir. Çünkü son yıllarda ABD ве Çin'in геополитик ве геoekonomik

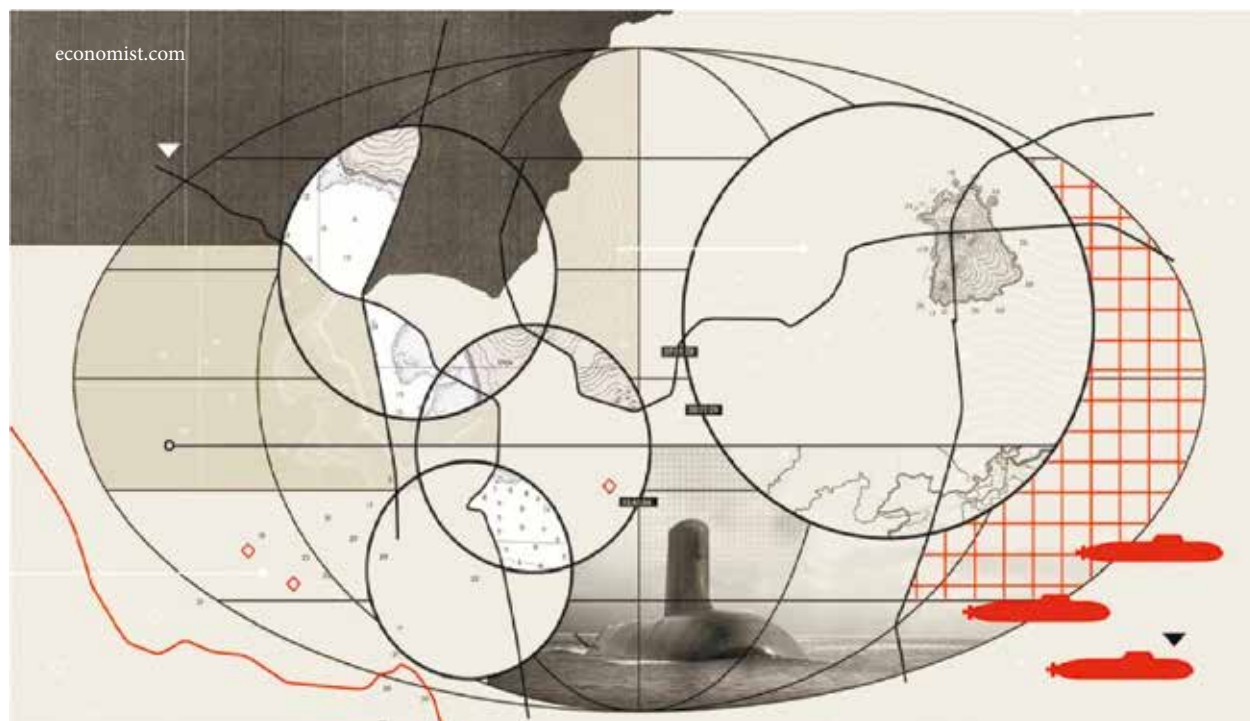
**ÖNCELİKLE AUKUS
ANLAŞMASI, ABD'NİN
SON YILLARDAKİ
HİNT-PASİFİK
STRATEJİSİNİN
ÖNEMLİ BİR
PARÇASI OLARAK
DEĞERLENDİRİLEBİLİR**

**ЕҢ АЛДЫМЕН, AUKUS
КЕЛІСІМІН АҚШ-ТЫҢ
СОҢҒЫ ЖЫЛДАРДАҒЫ
ҮНДІ-ТЫНЫҚ МҰХИТЫ
СТРАТЕГИЯСЫНЫҢ
МАҢЫЗДЫ БІР БӨЛІГІ
РЕТІНДЕ ҚАРАСТЫРУҒА
БОЛАДЫ**

Батыс геосаясатында соңғы жылдары Үнді-Тынық мұхиты аймағы болып өзгерген Азия-Тынық мұхиты аймағы тарихи бір келісімге байланысты маңызды өзгерістерді бастан кешіруде. Яғни, 2021 жылдың 15 қыркүйегінде Австралия, Ұлыбритания және АҚШ арасында AUKUS деп аталатын қауіпсіздік саласындағы ынтымақтастық туралы жаңа келісімге қол қойылды. Үнді-Тынық мұхиты аймағындағы үш елдің дипломатиялық, қауіпсіздік және қорғаныс саласындағы ынтымақтастығын тереңдетуді мақсат ететін AUKUS келісiмiнде әсіресе, қауіпсіздік пен қорғанысқа қатысты ғылым, технология, өнеркәсіптік базалар мен жеткізу тізбегінің интеграциялануын тіпті де тереңдету қарастырылған. Осы тұрғыда АҚШ пен Ұлыбритания бірінші кезекте Австралияның ядролық сүңгуір кемесін жасақтауына қолдау көрсететіні, сондай-ақ, алдағы 18 айда елде ядролық сүңгуір кемесі жасалатыны хабарланды (White House, 2021). Сөйтіп, Австралияны АҚШ, Қытай, Франция, Үндістан, Ұлыбритания және Ресейден кейін ядролық сүңгуір кемесі бар әлемдегі жетінші елге айналдыратын келісімге байланысты бүкіл әлемнің назары Үнді-Тынық мұхиты аймағына ауды.

Ең алдымен, AUKUS келісiмiн АҚШ-

rekabetinin giderek artmasıyla Washington ve Pekin arasındaki anlaşmazlıklar gün geçtikçe derinleşirken, ABD dış politikasının ағірлік merkezін Hint-Pasifik бөлgesіне kaymaya başladığını görmekteyiz. Genel olarak bakıldığında, Hint-Pasifik бөлgesі, gerek Barack Obama döneminde (2009-2017), gerekse Donald Trump döneminde (2017-2021) de ABD dış politikasında stratejik önem taşımıştır. Bu doğrultuda Obama yönetimi 2011'lerden itibaren "Asya'ya Dönüş" stratejisini gündeme getirmişken, Trump yönetimi ise "Özgür ve Serbest Hint-Pasifik" girişiminde bulunmuş, hatta Çin ile ticaret savaşını başlatmıştır (Saha, 2020). İşte AUKUS anlaşması, Joe Biden yönetiminin de dış politika yaklaşımının Hint-Pasifik бөлgesіне odaklandığını göstermektedir. Üstelik son birkaç yılda ABD, Hint-Pasifik бөлgesinde Avustralya, Japonya ve Hindistan ile birlikte "Quad" dörtlü ittifakını yeniden gündeme getirmenin yanı sıra, Asya-Pasifik kavramının yerine Hindistan'a vurgu yapan Hint-Pasifik yaklaşımını daha çok benimsemektedir (Heiduk ve Wacker, 2020). AUKUS anlaşması sonrası ABD, Hint-Pasifik'te diğer bölgesel müttefikleriyle de askeri ve güvenlik iş birliğini güçlendirmeye önem göstermektedir. 25 Eylül 2021 tarihinde Washington'da ABD Başkanı Joe Biden, Hindistan Başbakanı Narend-

→ тың соңғы жылдардағы Үнді-Тынық мұхиты стратегиясының маңызды бір бөлігі ретінде қарастыруға болады. Өйткені, соңғы жылдары АҚШ пен Қытай арасындағы геосаяси және геоэкономикалық бәсекелестіктің күшеюіне байланысты АҚШ-тың сыртқы саясатында Үнді-Тынық мұхиты аймағының маңызы арта бастағанын, ал Вашингтон мен Пекин арасындағы келіспеушіліктердің күннен күнге шиеленісе түскенін байқаймыз. Жалпы, Үнді-Тынық мұхиты аймағы Барак Обама (2009-2017) және Дональд Трамп (2017-2021) кезінде де АҚШ-тың сыртқы саясатында стратегиялық маңыздылыққа ие болды. Осы бағытта Обама билігі 2011 жылдан бастап «Азияға оралу» стратегиясын күн тәртібіне шығарса, Трамп билігі «Егемен және еркін Үнді-Тынық мұхиты аймағы» бастамасын көтеріп, тіпті Қытаймен сауда соғысын бастады (Саха, 2020). Ал, AUKUS келісімі Жо Байден билігінің сыртқы саясат ұстанымының басымдылығы Үнді-Тынық мұхиты аймағына бағытталғанын көрсетеді. Оның үстіне, АҚШ соңғы бірнеше жылда аймақта Австралия, Жапония және Үндістанмен «Quad» төрттік альянсын қайта жаңғыртумен қатар, Азия-Тынық мұхиты ұғымының орынына Үндістанға басымдылық беретін Үнді-Ты-

ra Modi, Avustralya Başbakanı Scott Morrison ve Japonya Başbakanı Suga Yoşihide'nin katılımıyla Quad liderler zirvesi yapılmıştır (Euro News, 2021). Ayrıca, ABD ve Filipinler arasında 1951'de imzalanan Karşılıklı Savunma Anlaşması'nın geleceği hakkında görüşmelerin başladığı da bilinmektedir (TRT Haber, 2021).

Dört tarafı denizlerle çevrili olan Avustralya açısından bakıldığında, AUKUS anlaşması sayesinde yüksek yeteneklere sahip olan nükleer enerjili denizaltılara sahip olma imkânını kazanmanın yanı sıra, ABD ve Birleşik Krallık ile daha yakın güvenlik, savunma ve istihbarat iş birliği içerisinde bulunacak olması, çok önemli bir gelişmedir. Zaten Birleşik Krallık Kraliçesi II. Elizabeth'i ülke kraliçesi olarak kabul eden Avustralya'nın Birleşik Krallık ile geleneksel müttefik ilişkileri devam ederken, ABD ile de derin askeri iş birliği bulunmaktadır. Örneğin, Mart 1946'da ABD ve Birleşik Krallık arasında imzalanan UKUSA istihbarat anlaşmasına daha sonra Kanada ve Yeni Zelanda ile birlikte katılan Avustralya, Eylül 1951'de ABD ve Yeni Zelanda ile ANZUS güvenlik ve savunma anlaşmasını imzalamıştır. 1967'de Avustralya'da ABD'nin Pine Gap istihbarat tesisinin kurulması ile beraber, iki ülke arasındaki istihbarat iş birliği daha da derinleşerek devam etmektedir. 1985'te iki ülke arasında önemli küresel ve bölgesel siyasi meselelerin tartışılması ve ikili güvenlik ve savunma iş birliğinin derinleştirilmesi amacıyla Avustralya-ABD Bakanlar İstişareleri (AUSMIN) mekanizması kurulmuş ve istişareler yıllık olarak düzenlenmektedir (ABD Dışişleri Bakanlığı, 2020). Haziran 2005'ten itibaren Avustralya ve ABD her iki yılda bir "Talisman Sabre" askeri tatbikatını düzenlemektedir (Avustralya Savunma Bakanlığı, 2021). Ekim 2015'te de ABD ve Avustralya arasındaki savunma iş birliğinin daha güçlendirmek üzere bir Savunma İşbirliği Ortak Bildirisi imzalanmıştır (ABD Dışişleri

AUKUS ANLAŞMASI, AVUSTRALYA'NIN ABD VE BİRLEŞİK KRALLIK İLE UZUN YILLARDIR SÜREGELEN ASKERİ VE GÜVENLİK İŞ BİRLİĞİNİN BİR UZANTISI OLARAK İFADE EDİLEBİLİR

AUKUS KELİSİMİN AVSTRALİYA'NIN AҚШ ЖӘНЕ ҰЛЫБРИТАНИЯМЕН ҰЗАҚ МЕРЗІМДІ ӘСКЕРІ ЖӘНЕ ҚАУІПСІЗДІК ҰНТЫМАҚТАСТЫҒЫНЫҢ ЖАЛҒАСЫ ДЕУГЕ БОЛАДЫ

ның мұхиты ұғымын дәріптеуде (Хайдук және Ваккер, 2020). AUKUS келісімінен кейін АҚШ Үнді-Тынық мұхитындағы өзге де аймақтық одақтастармен әскери және қауіпсіздік саласындағы ынтымақтастықты нығайтуға мән берді. 2021 жылдың 25 қыркүйегінде Вашингтонда АҚШ президенті Жо Байден, Үндістан премьер-министрі Нарендра Моди, Австралия премьер-министрі Скотт Моррисон және Жапония премьер-министрі Суга Йошихиденің қатысуымен «Quad» төрттігінің көшбасшылар саммиті өтті (Euro News, 2021). Сондай-ақ, АҚШ пен Филиппин арасында 1951 жылы қол қойылған Өзара қорғаныс келісімінің болашағы туралы келіссөздер де басталғаны белгілі (TRT Haber, 2021).

Төрт тарапы теңізбен қиылысатын Австралия тұрғысынан алғанда, AUKUS келісімінің арқасында қуатты ядролық сүңгуір кемесіне ие болу мүмкіндігіне қол жеткізумен қатар, АҚШ және Ұлыбританиямен қауіпсіздік, қорғаныс және барлау саласында тіпті де терең ынтымақтастықта болуы өте маңызды. Онсыз да Австралия Ұлыбритания патшайымы II. Елизаветаны ел патшайымы ретінде қабылдап, Ұлыбританиямен дәстүрлі одақтастық қарым-қатынасын жалғастырса, АҚШ-пен де терең әскери ынтымақтастықта болып келеді. Мысалы, АҚШ пен Ұлыбритания арасында 1946 жылы наурызда жасалған UKUSA барлау келісіміне кейінірек Канада және Жаңа Зеландиямен бірге қосылған Австралия, 1951 жылы қыркүйекте АҚШ және Жаңа Зеландиямен қауіпсіздік және қорғаныс туралы ANZUS келісіміне қол қойған болатын. 1967 жылы Австралияда АҚШ-тың Pine Gap барлау мекемесінің құрылып, екі ел арасында барлау саласындағы ынтымақтастық тереңдей түсті. 1985 жылы екі ел арасында маңызды жаһандық және аймақтық сая-

Бakanлығы, 2020). Dolayısıyla, AUKUS anlaşıması, Avustralya'nın ABD ve Birleşik Krallık ile uzun yıllardır süregelen askeri ve güvenlik iş birliğinin bir uzantısı olarak ifade edilebilir.

Fakat Hint-Pasifik bölgesinde ABD'nin önemli askeri müttefiki sayılan Avustralya'nın üstelik AUKUS anlaşması sayesinde stratejik askeri değere sahip nükleer enerjili denizaltıları edinecek olması, her şeyden önce Çin'i çok rahatsız etmektedir. 16 Eylül 2021 tarihinde Çin Dışişleri Bakanlığı, AUKUS anlaşmasının bölgesel barış ve istikrara ciddi şekilde zarar vereceğini ve silahlanma yarışını artıracağını belirterek, ABD'ye Soğuk Savaş zihniyetini terk etme çağrısında bulunmuştur (Çin Dışişleri Bakanlığı, 2021). Gerek Güney Çin Denizi'nin büyük bir kısmı üzerinde hak iddia eden, gerekse Hint-Pasifik bölgesinde jeoekonomik ve jeopolitik etkisini artırma çabasında bulunan Çin açısından bakıldığında, son yıllarda kendisiyle gerginlik içerisindeki bir Batı ülkesi olan Avustralya'nın ABD ve Birleşik Krallık ile kurduğu AUKUS nükleer ittifakı, Çin'i oldukça endişelendirmektedir.

Avustralya-Çin ilişkileri açısından bakıldığında, AUKUS anlaşmasının, Canberra ve Pekin arasında son yıllarda giderek artan anlaşmazlığı daha da derinleştireceği tahmin edilebilir. Aslında 1972'de resmi olarak kurulan Avustralya-Çin ilişkileri, ilerleyen yıllarda karşılıklı üst düzey ziyaretler ve çeşitli diyalog mekanizması çerçevesinde ticari-ekonomik alanda yoğun iş birliğine doğru ilerlemekteydi (Avustralya Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı, 2021a). Neredeyse 2014'te kapsamlı stratejik ortaklık düzeyine yükselen Avustralya-Çin ilişkileri, 2015'te Çin-Avustralya Serbest Ticaret Anlaşması'nın (ChAFTA) imzalanması ve Darwin limanının Çinli şirket Landbridge Group'a 506 milyon Avustralya doları (yaklaşık 393 milyon ABD doları) ile 99 yıllığına kiralanmasıyla yeni bir aşamaya yükselmiş gibi gözüküyordu (Avustralya Dışiş-

AVUSTRALYA-ÇİN İLİŞKİLERİ AÇISINDAN BAKILDIĞINDA, AUKUS ANLAŞMASININ, CANBERRA VE PEKİN ARASINDA SON YILLARDA GİDEREK ARTAN ANLAŞMAZLIĞI DAHA DA DERİNLEŞTİRECEĞİ TAHMİN EDİLEBİLİR

AVSTRALİYA-ҚЫТАЙ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫ ТҰРҒЫСЫНАН ҚАРАСТЫРҒАНДА, AUKUS КЕЛІСІМІ КАНБЕРРА МЕН ПЕКИН АРАСЫНДАҒЫ СОҒҒЫ ЖЫЛДАРЫ БАРҒАН САЙЫН АРТҚАН КЕЛІСПЕУШІЛІКТІ ТЕРЕҢДЕТЕ ТҮСУІ МҮМКІН

си мәселелерді талқылау және қауіпсіздік пен қорғаныс саласындағы екіжақты ынтымақтастықты тереңдету үшін Австралия-АҚШ министрлік консультациялары (AUSMIN) тетігі құрылып, келіссөздері жыл сайын өткізіліп келеді (АҚШ Мемлекеттік департаменті, 2020). 2005 жылдың маусым айынан бері Австралия мен АҚШ екі жыл сайын «Talisman Sabre» атты әскери жаттығу өткізуде (Австралия Қорғаныс министрлігі, 2021). Ал, 2015 жылы қазанда АҚШ пен Австралия арасында қорғаныс саласындағы ынтымақтастықты одан әрі нығайту үшін Қорғаныс саласындағы ынтымақтастық туралы Бірлескен мәлімдемеге қол қойылды (АҚШ Мемлекеттік департаменті, 2020). Сондықтан AUKUS келісімін Австралияның АҚШ және Ұлыбританиямен ұзақ мерзімді әскери және қауіпсіздік ынтымақтастығының жалғасы деуге болады.

Дегенмен, АҚШ-тың Үнді-Тынық мұхиты аймағындағы маңызды әскери одақтасы саналатын Австралияның енді AUKUS келісімінің арқасында стратегиялық әскери маңызы бар ядролық сүңгуір кемесіне ие болуы, бәрінен бұрын Қытайды алаңдатууда. 2021 жылдың 16 қыркүйегінде Қытай Сыртқы істер министрлігі AUKUS келісімінің аймақтық бейбітшілік пен тұрақтылыққа елеулі зиян келтіретінін және қарулану бәсекесін арттыратынын мәлімдеп, АҚШ-ты «қырғи-қабақ соғыс» көзқарасынан бас тартуға шақырды (Қытай СІМ, 2021). Оңтүстік Қытай теңізінің үлкен бөлігіне таласумен қатар, Үнді-Тынық мұхиты аймағындағы геοэкономикалық және геосаяси ықпалын арттыруға ұмтылып отырған Қытай тұрғысынан алып қарағанда, соңғы жылдары аралары шиеленісе түскен Австралияның АҚШ және Ұлыбританиямен құрған AUKUS ядролық альянсы Қытайды қатты алаңдатып отыр.

leri ve Ticaret Bakanlığı, 2021b; ABC, 2015). Fakat Avustralya'nın Temmuz 2016'da Uluslararası Daimi Tahkim Mahkemesi'nin Güney Çin Denizi'ndeki egemenlik hakları sorununa ilişkin Filipinler'in lehine çıkardığı kararı desteklemesi ve ona Çin'in sert tepki göstermesi ile, Avustralya-Çin ilişkileri bozulmaya başlamıştır. Mart 2018'de başlayan ABD-Çin Ticaret Savaşı'nın gölgesinde, Ağustos 2018'de Avustralya, Çin telekomünikasyon devi Huawei ve ZTE'nin ülkedeki 5G altyapısına katılmasını güvenlik gerekçesi ile yasaklarken (Hobbs, 2018), Kasım 2018'de Çin, Avustralya'dan arpa ithalatına anti-dumping ve anti-sübvansiyon vergileri koymuştur (Çin Ticaret Bakanlığı, 2018). Sonrasında ise, Güney Çin Denizi tartışmaları, Tayvan, Hong Kong, Doğu Türkistan ve Tibet sorunları, insan hakları ve Kovid-19 salgının kökeni gibi sorunlara ilişkin tartışmalarla giderek artan Avustralya-Çin gerginliği, 2020'dan itibaren ticaret savaşına dönüşmüştür. Tarafların karşılıklı ek gümrük vergilerini uygulamalarıyla derinleşerek devam eden Avustralya-Çin Ticaret Savaşı sırasında, Nisan 2021'de Canberra, Çin ile "Kuşak ve Yol" İnisiyatifi anlaşmasını iptal etmişken (Varano, 2020), Mayıs 2021'de ise Pekin, Avustralya ile stratejik ekonomik diyalogunu süresiz olarak askıya almıştır (Çin Ulu-

Австралия-Қытай қарым-қатынасы тұрғысынан қарастырғанда, AUKUS келісімі Канберра мен Пекин арасындағы соңғы жылдары барған сайын артқан келіспеушілікті тереңдете түсуі мүмкін. Әсілінде, 1972 жылы ресми түрде құрылған Австралия-Қытай қарым-қатынасы кейінгі жылдары өзара жоғары деңгейдегі сапарлар мен түрлі диалог тетіктері аясында сауда-экономикалық саладағы қарқынды ынтымақтастыққа бет алған еді (Австралия Сыртқы істер және сауда министрлігі, 2021а). Не де болса, 2014 жылы жан-жақты стратегиялық серіктестік деңгейіне дейін жеткен Австралия-Қытай қарым-қатынасы, 2015 жылы Қытай-Австралия еркін сауда келісіміне (ChAFTA) қол қойылуы және Дарвин портының Қытайдың Landbridge Group компаниясына 506 миллион Австралия долларына (шамамен 393 миллион АҚШ доллары) 99 жылға жалға берілуі арқылы жаңа бір деңгейге көтерілген сияқты көрінетін (Австралия Сыртқы істер және сауда министрлігі, 2021b; ABC, 2015). Алайда 2016 жылдың шілдесінде БҰҰ-ның халықаралық сотының Оңтүстік Қытай теңізіндегі егемендік құқық мәселесіне қатысты Филиппиннің пайдасына шығарған шешімін Австралияның қолдауы және

sal Kalkınma ve Reform Komisyonu, 2020). Ayrıca, Avustralya'nın, Çinli şirkete 99 yıla kiralanmış Darwin Limanı sözleşmesini de iptal edeceği tahmin edilmektedir (Gibson, 2021). Üstelik, Avustralya-Çin gerginliğinin giderek arttığı bir dönemde gündeme gelen AUKUS anlaşmasının söz konusu gerilimi daha da tırmandıracağına kesin gözle bakılabilir.

AUKUS anlaşmasından rahatsız olan bir diğer taraf Fransa açısından bakıldığında ise, AUKUS nedeniyle Canberra'nın Avustralya-Fransa denizaltı anlaşmasını iptal etmesi, Paris için hem ekonomik, hem de stratejik bir kayıp olarak nitelendirilebilir. Öncelikle, AUKUS anlaşması, Fransız savunma sanayisinin 90 milyar dolarlık bir anlaşmasının yolunu kesmiş durumdadır. Ayrıca, Mayıs 2019'da Hint-Pasifik bölgesine yönelik "Fransa ve Hint-Pasifik Güvenliği" başlıklı stratejisini gündeme getirerek, küresel jeoekonomik ve jeopolitikte hayati önem taşıyan Hint-Pasifik bölgesinde önemli rol oynamayı hedefleyen Fransa'nın (Fransa Savunma Bakanlığı, 2019), AUKUS anlaşmasını "müttefikler tarafından saf dışı bırakılmak" olarak kabul ettiği söylenebilir. Bu bağlamda, Paris'in Washington ve Canberra'daki büyükelçilerini geri çekmesi, ve Brüksel'in ona destek vermesi, Trump döneminde ABD ve Avrupa Birliği (AB) arasında yaşanan güven krizinin olumsuz etkilerinin hala devam ettiğini göstermektedir.

Özet olarak, Hint-Pasifik'te ABD, Birleşik Krallık ve Avustralya'nın oluşturduğu AUKUS nükleer ittifakı, her şeyden önce Çin'in bölgedeki giderek artan siyasi, ekonomik ve askeri etkisini engelleme hedefini taşıdığı aşikârdır. Bu açıdan bakıldığında, gerek AUKUS ve Quad, gerekse diğer güvenlik anlaşmalarıyla Hint-Pasifik bölgesindeki konumunu pekiştiren ABD'nin, önümüzdeki dönemde bölgede daha etkin rol oynamaya ve Çin'e karşı ittifakını daha geniş-

**HER NE KADAR
AUKUS ANLAŞMASI
KISA VADEDE ABD
İLE AB ARASINDAKİ
GELENEKSEL İTTİFAKI
OLUMSUZ ETKİLESE
DE, FRANSA BAŞTA
OLMAK ÜZERE
AB'NİN HİNT-
PASİFİK'TE ABD VE
NATO'DAN BAĞIMSIZ
BİR GÜVENLİK
AKTÖRÜ OLABİLMESİ
HENÜZ MÜMKÜN
GÖZÜKMEMEKTEDİR**

**AUKUS KELİSİMİ
KÖZ ALDAĞY
UAQYTТА AҚШ ПЕН
ЕО АРАСЫНДАҒЫ
ДӘСТҮРЛІ
ОДАҚТАСТЫҚҚА
ТЕРІС ӘСЕР
ЕТКЕНІМЕН,
ФРАНЦИЯ БАСТАҒАН
ЕО-НЫҒ ҮНДІ-
ТЫНЫҚ МҰХИТЫ
АЙМАҒЫНДА АҚШ
ПЕН НАТО-ДАН
ДЕРБЕС ҚАУІПСІЗДІК
СУБЪЕКТІСІ БОЛУЫ
ӘЗІРШЕ МҰМКІН
ЕМЕС**

Қытайдың бұған қатаң қарсылық көрсетуінен кейін Австралия-Қытай қарым-қатынасы нашарлай бастады. 2018 жылдың наурызында басталған АҚШ-Қытай сауда соғысының көлеңкесінде, 2018 жылдың тамызында Австралия қытайлық телекоммуникация алыбы Huawei мен ZTE-ге шектеу қойып, қауіпсіздік мақсатында елдегі 5G инфрақұрылымына қосылуға тыйым салса (Хоббс, 2018), ал Қытай 2018 жылы қарашада Австралиядан арпа импортына демпингке қарсы және субсидияға қарсы бажы салығын енгізді (Қытай Сауда министрлігі, 2018). Одан кейін Оңтүстік Қытай теңізіндегі егемендік дауы, Тайвань, Гонконг, Шығыс Түркістан және Тибет мәселелері, адам құқықтары мен Ковид-19 індетінің шығуы себебі сияқты мәселелерге байланысты ушыға түскен Австралия-Қытай шиеленісі ақыры сауда соғысына айналды. 2020 жылы тараптардың өзара қосымша кедендік баж салығын енгізуі салдарынан тереңдей түсуде Австралия-Қытай сауда соғысы кезінде 2021 жылдың сәуірінде Канберра Қытаймен «Белдеу мен жол» бастамасы туралы келісімнен бас тартса (Варано, 2020), ал 2021 жылдың мамырында Пекин Австралиямен стратегиялық экономикалық диалогты белгісіз мерзімге тоқтатты (Қытай ұлттық даму және реформа комиссиясы, 2020). Сондай-ақ, Австралияның қытайлық компанияға 99 жылға жалға берілген Darwin порты келісім-шартынан бас тартатындығы да болжануда (Гибсон, 2021). Ендеше, Австралия мен Қытай арасындағы шиеленіс күшейген уақытқа тұспа-тұс келген AUKUS келісімінің аталған шиеленісті одан әрі күшейтетінін сенімді түрде айтуға болады.

AUKUS келісіміне оң көзбен қарамаған тағы тарап – Францияның тұрғысынан айтатын болсақ, Канберраның AUKUS келісіміне байла-

letmeye çalışsağı tahmin edilebilir. AUKUS нүклеер иттифакы sayesinde нүклеер denizaltıya sahip olacak olan Avustralya'nın da gelecek dönemde Hint-Pasifik bölgesinde daha etkin roller üstlenmeye çalışsağını söylemek zor değildir. Her ne kadar AUKUS anlaşması kısa vadede ABD ile AB arasındaki geleneksel ittifakı olumsuz etkilese de, Fransa başta olmak üzere AB'nin Hint-Pasifik'te ABD ve NATO'dan bağımsız bir güvenlik aktörü olabilmesi henüz mümkün gözükmemektedir. En azından, Çin'in Hint-Pasifik'teki giderek artan etkisi karşısında Fransa ve AB'nin, gerek ABD, gerekse Avustralya ve Birleşik Krallık ile stratejik ortaklığı bozmayacağı söylenebilir.

Kaynaklar:

1. ABC (2015). Çinli şirket Landbridge Darwin Limanı'nı 506 milyon dolarlık sözleşmeyle 99 yıl işletecek. Alınan yer: <https://www.abc.net.au/news/2015-10-13/chinese-company-landbridge-wins-99-year-darwin-port-lease/6850870>. Erişim tarihi: 02.10.2021.
2. ABD Dışişleri Bakanlığı (2020). ABD-Avustralya ilişkileri. Alınan yer: <https://www.state.gov/u-s-relationships-with-australia/>. Erişim tarihi: 01.10.2021.
3. Avustralya Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı (2021a). Çin Ülke Raporu: İkili ilişkiler. Alınan yer: <https://www.dfat.gov.au/geo/china/china-country-brief>. Erişim tarihi: 02.10.2021.
4. Avustralya Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı (2021b). Çin-Avustralya Serbest Ticaret Anlaşması (ChAFTA).

нысты Австралия мен Франция арасындағы сүңгуір кеме келісімінен бас тартуы Париж үшін әрі экономикалық, әрі стратегиялық шығын деуге болады. Ең алдымен, AUKUS келісімі француз қорғаныс өнеркәсібінің 90 миллиард долларлық келісімінің жолын кесті. Сонымен қатар, 2019 жылы мамырда Үнді-Тынық мұхиты аймағына бағытталған «Франция және Үнді-Тынық мұхитының қауіпсіздігі» атты стратегиясын жариялап, жаһандық геоэкономика мен геосаясатта ерекше маңызы бар Үнді-Тынық мұхиты аймағында маңызды рөл атқаруды мақсат еткен Францияның AUKUS келісімін «одақтастар тарапынан шетке қағылу» деп қабылдағанын атай кеткен жөн (Франция Қорғаныс министрлігі, 2019). Осы тұрғыда Париждің Вашингтон мен Канберрадағы елшілерін кері шақыруы мен Брюссельдің оны қолдауы Трамп дәуірінде АҚШ пен Еуроодақ (ЕО) арасында туындаған сенім дағдарысының жағымсыз әсерлерінің әлі де жалғасып жатқанын көрсетеді.

Қорыта айтқанда, Үнді-Тынық мұхиты аймағында АҚШ, Ұлыбритания және Австралия арасында құрылған AUKUS ядролық альянсы, ең алдымен, Қытайдың аймақтағы саяси, экономикалық және әскери ықпалының күшеюіне жол бермеуді көздейтіні анық. Осы тұрғыдан алғанда, AUKUS пен

japantimes.com

Алынған жер: <https://www.dfat.gov.au/trade/agreements/chafta/Pages/australia-china-fta>. Ерісім тарихі: 02.10.2021.

5. Австралия Сауынма Бакарлығы (2021). Talisman Sabre 21. Алынған жер: <https://www1.defence.gov.au/exercises/talisman-sabre-21>. Ерісім тарихі: 01.10.2021.
6. Қытай Дышйлері Бакарлығы (2021). Дышйлері Бакарлығы Сөзсүсү Zhao Lijian'ын 16 Ейлүл 2021'декі олаған басын топ-лантасы. Алынған жер: https://www.mfa.gov.cn/web/fyrbt_673021/t1907464.shtml. Ерісім тарихі: 01.10.2021.
7. Қытай Улusal Калкынама ве Reform Комисyonu (2020). Қытай Улusal Калкынама ве Reform Комисyonu'nun Қытай-Австралия Стратежик Экономик Диалогу Касамындакы Түм Фаалыетлерин Сүресіз Аскыа Алынмасына Ілішкін Билдириси. Алынған жер: https://www.ndrc.gov.cn/xwdt/xwfb/202105/t20210506_1279171.html?code=&state=123. Ерісім тарихі: 03.10.2021.
8. Қытай Тикарет Бакарлығы (2018). Қытай Тикарет Бакарлығы'nin Австралия Меншели Арпа Іthalатына Каршы Anti-damping Сорустурмасы Yapılmasına Ілішкін 2018'deki 89 Sayılı Duyurusu. Алынған жер: <http://english.mofcom.gov.cn/article/policyrelease/announcement/201811/20181102809633.shtml>. Ерісім тарихі: 03.10.2021.
9. Euro News (2021). "Қытай'и дегелемемей" амачлауан Quad ittifaki liderleri Beyaz Saray'da bir araya geldi. Алынған жер: <https://tr.euronews.com/2021/09/25/cin-i-dengelememeyi-amaclayan-quad-ittifak-liderleri-beyaz-saray-da-bir-araya-geldi>. Ерісім тарихі: 01.10.2021.
10. Франса Сауынма Бакарлығы (2019). Франса ве Hint-Pasifik Güvenligi. Алынған жер: <https://www.defense.gouv.fr/layout/set/print/content/download/532754/9176250/version/3/file/France+and+Security+in+the+Indo-Pacific+-+2019.pdf>. Ерісім тарихі: 03.10.2021.

Quad және басқа да қауіпсіздік келісімдері арқылы Үнді-Тынық мұхиты аймағындағы ықпалын нығайтқан АҚШ-тың алдағы кезеңде аймақта тіпті де белсендірек рөл атқаруға және Қытайға қарсы ынтымақтастығын кеңейтуге күш салатынын болжауға болады. AUKUS ядролық альянсының арқасында ядролық сүңгуір кемесіне ие болатын Австралияның да алдағы уақытта Үнді-Тынық мұхиты аймағында белсенділік танытатынын айту қиын емес. AUKUS келісімі көз алдағы уақытта АҚШ пен ЕО арасындағы дәстүрлі одақтастыққа теріс әсер еткенімен, Франция бастаған ЕО-ның Үнді-Тынық мұхиты аймағында АҚШ пен НАТО-дан дербес қауіпсіздік субъектісі болуы әзірше мүмкін емес. Ең болмағанда, Қытайдың Үнді-Тынық мұхиты аймағындағы ықпалының күшеюіне қарсы Франция мен ЕО-ның АҚШ-пен де, Австралия және Ұлыбританиямен де стратегиялық серіктестікті бұзбайтынын болжауға болады.

Дереккөз:

1. ABC (2015). Қытайлық Landbridge компаниясы 506 миллион долларлық келісімшарт бойынша Дарвин портын 99 жылға жалға алды. Сілтеме: <https://www.abc.net.au/news/2015-10-13/chinese-company-landbridge-wins-99-year-darwin-port-lease/6850870>. Қаралған уақыты: 02.10.2021.
2. АҚШ Мемлекеттік департаменті (2020). АҚШ-Ав-

11. Gibson, Jano (2021). Komite, Çinli şirket Landbridge'den Darwin Limanı'nı geri alma konusunda federal hükümete tavsiyede bulundu. Alınan yer: <https://www.abc.net.au/news/2021-03-17/government-urged-consider-reclaiming-ownership-darwin-port/13256968>. Erişim tarihi: 03.10.2021.
 12. Heiduk, Felix; Wacker, Gudrun (2020). Asya-Pasifik'ten Hint-Pasifik'e: Önem, Uygulama ve Zorluklar. Alınan yer: <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2020RP09/>. Erişim tarihi: 01.10.2021.
 13. Hobbs, Andrew (2018). Avustralya, Çinli Huawei ve ZTE'nin 5G Ağları Üzerinde Çalışmasını Yasakladı. Alınan yer: <https://www.bloombergquint.com/markets/australia-toughens-stance-on-5g-phones-citing-foreign-influence>. Erişim tarihi: 03.10.2021.
 14. Saha, Premesha (2020). "Pivot to Asia"dan Trump'ın ARIA yaklaşımına kadar: ABD'nin Mevcut Asya Politikasını Ne Çekillendirecek?. Alınan yer: <https://www.orfonline.org/research/from-pivot-to-asia-to-trumps-aria-what-drives-the-us-current-asia-policy-61556/>. Erişim tarihi: 30.09.2021.
 15. TRT Haber (2021). ABD ve Filipinler "70 yıllık savunma anlaşması"nın geleceğini görüşüyor. Alınan yer: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/abd-ve-filipinler-70-yillik-savunma-anlasmasinin-gelecegini-gorusuyor-613079.html>. Erişim tarihi: 01.10.2021.
 16. Varano, John (2020). Kuşak ve Yol Girişiminin Kırılması: Avustralya'nın Çin'in Victoria'daki Yeni İpek Yolu'nu Reddetmesi. Alınan yer: <https://www.internationalaffairs.org.au/australianoutlook/tearing-up-the-belt-and-road-initiative-australias-rejection-of-chinas-new-silk-road-in-victoria/>. Erişim tarihi: 03.10.2021.
 17. White House (2021). AUKUS ile İlgili Ortak Liderler Açıklaması. Alınan yer: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/09/15/joint-leaders-statement-on-aukus/>. Erişim tarihi: 30.09.2021.
-
- stralia қарым-қатынасы. Сілтеме: <https://www.state.gov/u-s-relations-with-australia/>. Қаралған уақыты: 01.10.2021.
3. Ақ үй (2021). AUKUS туралы көшбасшылардың бірлескен мәлімдемесі. Сілтеме: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/09/15/joint-leaders-statement-on-aukus/>. Қаралған уақыты: 30.09.2021.
 4. Австралия Сыртқы істер және сауда министрлігі (2021a). Қытай бойынша рапор: екіжақты қатынастар. Сілтеме: <https://www.dfat.gov.au/geo/china/china-country-brief>. Қаралған уақыты: 02.10.2021.
 5. Австралия Сыртқы істер және сауда министрлігі (2021b). Қытай-Австралия еркін сауда келісімі (ChAFTA). Сілтеме: <https://www.dfat.gov.au/trade/agreements/chafta/Pages/australia-china-fta>. Қаралған уақыты: 02.10.2021.
 6. Австралия Қорғаныс министрлігі (2021). Talisman Sabre 21. Сілтеме: <https://www1.defence.gov.au/exercises/talisman-sabre-21>. Қаралған уақыты: 01.10.2021.
 7. Euro News (2021). «Қытайды ауыздықтауды» мақсат еткен Quad төрттігінің жетекшілері Ақ үйде кездеседі. Сілтеме: <https://tr.euronews.com/2021/09/25/cin-i-dengelemeyi-amaclayan-quad-ittifak-liderleri-beyaz-saray-da-bir-araya-geldi>. Қаралған уақыты: 01.10.2021.
 8. Франция Қорғаныс министрлігі (2019). Франция және Үнді-Тынық мұхитының қауіпсіздігі. Сілтеме: <https://www.defense.gouv.fr/layout/set/print/content/download/532754/9176250/version/3/file/France+and+Security+in+the+Indo-Pacific+-+2019.pdf>. Қаралған уақыты: 03.10.2021.
 9. Гибсон, Яно (2021). Комитет федералды үкіметке Darwin айлағын қытайлық Landbridge компаниясынан қайтарып алуға кеңес берді. Сілтеме: <https://www.abc.net.au/news/2021-03-17/government-urged-consider-reclaiming-ownership-darwin-port/13256968>. Қаралған уақыты: 03.10.2021.
 10. Хайдук, Феликс; Ваккер, Гудрун (2020). Азия-Тынық мұхитынан Үнді-Тынық мұхитына: маңызы, қолданылуы және қиындықтары. Сілтеме: <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2020RP09/>. Қаралған уақыты: 01.10.2021.
 11. Хоббс, Эндрю (2018). Австралия қытайлық Huawei мен ZTE-нің 5G инфрақұрылымына қосылуына тыйым салды. Сілтеме: <https://www.bloombergquint.com/markets/australia-toughens-stance-on-5g-phones-citing-foreign-influence>. Қаралған уақыты: 03.10.2021.
 12. Қытай CIM (2021). CIM ресми өкілі Чжао Лицзянның 2021 жылғы 16 қыркүйектегі кезекті баспасөз жиналысы. Сілтеме: https://www.mfa.gov.cn/web/fyrbt_673021/t1907464.shtml. Қаралған уақыты: 01.10.2021.
 13. Қытай ұлттық даму және реформа комиссиясы (2020). Қытай ұлттық даму және реформа комиссиясының Қытай-Австралия стратегиялық экономикалық диалогы аясындағы барлық іс-шараларды белгісіз мерзімге тоқтату туралы қарары. Сілтеме: https://www.ndrc.gov.cn/xwdt/xwfb/202105/t20210506_1279171.html?code=&state=123. Қаралған уақыты: 03.10.2021.
 14. Қытай Сауда министрлігі (2018). Қытай Сауда министрлігінің Австралиядан арпа импортына демпингке қарсы тексеру жүргізу туралы 2018'дегі №89 хабарламасы. Сілтеме: <http://english.mofcom.gov.cn/article/policyrelease/announcement/201811/20181102809633.shtml>. Қаралған уақыты: 03.10.2021.
 15. Саха, Премеша (2020). "Pivot to Asia"-дан Трамтың ARIA қстанымына дейін: АҚШ-тың ағымдағы Азия саясатына не әсер етеді? Сілтеме: <https://www.orfonline.org/research/from-pivot-to-asia-to-trumps-aria-what-drives-the-us-current-asia-policy-61556/>. Қаралған уақыты: 30.09.2021.
 16. TRT Haber (2021). АҚШ пен Филиппин 70 жылдық қорғаныс келісімінің болашағын талқылауда. Сілтеме: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/abd-ve-filipinler-70-yillik-savunma-anlasmasinin-gelecegini-gorusuyor-613079.html>. Қаралған уақыты: 01.10.2021.
 17. Варано, Жон (2020). Белдеу және жол бастамасының күйреуі: Австралияның Викториядағы Қытайдың жаңа Жібек жолынан бас тартуы. Сілтеме: <https://www.internationalaffairs.org.au/australianoutlook/tearing-up-the-belt-and-road-initiative-australias-rejection-of-chinas-new-silk-road-in-victoria/>. Қаралған уақыты: 03.10.2021.

AFGHANISTAN: A NEW VARIABLE IN EQUATION

KANAT MAKHANOV

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
SENIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
СТАРШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

АФГАНИСТАН: НОВАЯ ПЕРЕМЕННАЯ В УРАВНЕНИИ

The withdrawal of the United States (U.S.) from Afghanistan after 20 years has brought many unexpected circumstances for the region in general and to Afghanistan in particular. It is argued that withdrawal of the U.S. is quick and clumsy leading to chaos on a certain level in the country. The military presence of the U.S. in Afghanistan was a major stabilizing power and its withdrawal was something that the majority of the surrounding countries and regional powers would not want to happen. The degree of uncertainty that this decision of Biden's administration brings is perhaps the highest for Afghanistan's neighbors to the north. The five Central Asian states (Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Turkmenistan and Uzbekistan) have developed their relations with Afghanistan on a different scale over the last three decades. During the period of the previous internationally recognized Afghan government, relations were rather stable and predictable for Central Asian countries. However, under the current Taliban ruling establishing new connections with them would bring important changes in the regional geopolitics of Central Asian states. The degree of uncertainty and complexity of the

DURING THE PERIOD OF THE PREVIOUS INTERNATIONALLY RECOGNIZED AFGHAN GOVERNMENT, RELATIONS WERE RATHER STABLE AND PREDICTABLE FOR CENTRAL ASIAN COUNTRIES

В ПЕРИОД ПРЕДЫДУЩЕГО МЕЖДУНАРОДНО ПРИЗНАННОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА АФГАНИСТАНА ОТНОШЕНИЯ СО СТРАНАМИ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ БЫЛИ ДОСТАТОЧНО СТАБИЛЬНЫМИ И ПРЕДСКАЗУЕМЫМИ

Вывод войск Соединенных Штатов из Афганистана по прошествии 20 лет привел к множеству неожиданных обстоятельств для региона в целом и для Афганистана в частности. Процесс вывода происходил быстро и неуклюже, что привело к хаосу на определенном уровне в стране. Военное присутствие США в Афганистане было очень важной стабилизирующей силой, а его вывод был чем-то, чего большинству соседних стран и региональных держав не хотелось бы. Степень неопределенности, которую приносит это решение администрации Байдена, пожалуй, самая высокая для северных соседей Афганистана. Пять центральноазиатских государств (Казахстан, Кыргызстан, Таджикистан, Туркменистан и Узбекистан) развили свои отношения с Афганистаном в разном масштабе за последние три десятилетия. В период предыдущего международно признанного правительства Афганистана отношения со странами Центральной Азии были достаточно стабильными и предсказуемыми. Однако при нынешнем правлении Талибана установление новых связей с ними принесет важные изменения в региональ-

situation gets even more with the fact that major regional powers, like Russia and China, also do not have clear-cut policies and strategies regarding Afghanistan.

On August 6, 2021, the Heads of State of Central Asia took part in a Consultative Meeting, following which the parties signed a Joint Statement. This was one of the very rare cases when the five Central Asian states were engaged in negotiations under a common framework. The parties confirmed that one of the most important factors in maintaining and strengthening security and stability in Central Asia is to settle the situation in neighboring Afghanistan. In this regard, the heads of state expressed their readiness to provide all possible assistance in the earliest possible achievement of civil peace and harmony in Afghan society. The sides also emphasized their alignment with the position of international organizations stating that the parties would support the efforts of all interested states and international orga-

ную геополитику центральноазиатских государств. Степень неопределенности и сложности ситуации усугубляется тем фактом, что крупные региональные державы, такие как Россия и Китай, также не имеют четкой политики и стратегии в отношении Афганистана.

6 августа 2021 года главы государств Центральной Азии приняли участие в Консультативной встрече, по итогам которой стороны подписали Совместное заявление. Это был один из очень редких случаев, когда пять центральноазиатских государств вели переговоры в общих рамках. Стороны подтвердили, что одним из важнейших факторов поддержания и укрепления безопасности и стабильности в Центральной Азии является урегулирование ситуации в соседнем Афганистане. В связи с этим главы государств выразили готовность оказать посильную помощь в скорейшем достижении гражданского мира и согласия в афганском обществе. Стороны

nizations aimed at ensuring security and stability in Afghanistan, restoring the country's socio-economic infrastructure and its involvement in world economic relations [Akorda.kz, 2021].

Perhaps, Tajikistan is the country that is worried the most since the Taliban's takeover in Afghanistan, which is the country next door. It quickly reached out to Russia for military reinforcement along its border with Afghanistan taking advantage of its membership in the Collective Security Treaty Organization (CSTO). Tajikistan was also the country that supported the ethnic Tajiks in Afghanistan, who constituted the main opposition to the Taliban, and openly criticized Taliban's refusal to recognize Afghanistan's ethnic diversity through creating an inclusive government [Golosameriki.com, 2021]. Statement by the President of Tajikistan Emomali Rahmon was criticized shortly after that by Deputy Chairman of the interim government of Afghanistan Abdul Ghani Baradar, who said that Tajikistan was interfering in the internal affairs of the country [Kommersant.ru, 2021]. Minorities became one of the principal issues and pretexts that stimulated early talks between the five Central Asian states and Afghanistan as soon as the Taliban took control of the country. The country is home to almost all Central Asian ethnicities, with Tajiks being the largest minority after Pashtuns. The Uzbek government is mostly concerned about the official status of the Uzbek language spoken by ethnic Uzbeks living in Afghanistan. Earlier the official status of the Uzbek language was guaranteed by the Taliban [Tass.ru, 2021], but then it issued a temporary law that deprives the Uzbek language of its official status in Afghanistan [Lenta.ru, 2021]. However, the negotiations between Uzbekistan and Afghanistan

**MINORITIES
BECAME ONE OF THE
PRINCIPAL ISSUES
AND PRETEXTS THAT
STIMULATED EARLY
TALKS BETWEEN
THE FIVE CENTRAL
ASIAN STATES AND
AFGHANISTAN**

**МЕНЬШИНСТВА
СТАЛИ ОДНОЙ
ИЗ ОСНОВНЫХ
ПРОБЛЕМ И
ПРЕДЛОГОВ,
КОТОРЫЕ
СТИМУЛИРОВАЛИ
СКОРЕЙШИЕ
ПЕРЕГОВОРЫ
МЕЖДУ ПЯТЬЮ
ГОСУДАРСТВАМИ
ЦЕНТРАЛЬНОЙ
АЗИИ И
АФГАНИСТАНОМ**

также подчеркнули свою приверженность позиции международных организаций о том, что стороны будут поддерживать усилия всех заинтересованных государств и международных организаций, направленные на обеспечение безопасности и стабильности в Афганистане, восстановление социально-экономической инфраструктуры страны и ее участие в мирохозяйственных связях. [Akorda.kz, 2021].

Пожалуй, Таджикистан - это страна, которая больше всего обеспокоена после захвата талибами Афганистана, который находится по соседству. Поэтому Таджикистан быстро

on this matter are underway. Kazakhstan has already evacuated some of the ethnic Kazakhs from Afghanistan and admitted that more of them could be evacuated in the near future [Tengrinews.kz, 2021]. Similarly, the government of Kyrgyzstan is also actively working on evacuating ethnic Kyrgyz people from Afghanistan [Currenttime.tv, 2021]. As long as the U.S.A.-backed Afghan government was there, the ethnic factor of the Afghan society was not a major issue. However, it turns out that the level of support for the Taliban differs significantly among ethnic groups and it is generally lower among Tajiks and Uzbeks in Afghanistan than among Pashtuns. The low degree of approval of the Taliban government by ethnic minorities living in the northern provinces of Afghanistan

↗ обратился к России с просьбой о военном усилении вдоль ее границы с Афганистаном, воспользовавшись своим членством в Организации Договора о коллективной безопасности (ОДКБ). Таджикистан также поддержала этнических таджиков в Афганистане, которые составляли основную оппозицию Талибану, и открыто критиковала отказ Талибана признать этническое разнообразие Афганистана путем создания инклюзивного правительства [Golosameriki.com, 2021]. Заявление президента Таджикистана Эмомали Рахмона вскоре подверглось критике со стороны заместителя председателя временного правительства Афганистана Абдул Гани Барадара, заявившего, что Таджикистан вмешивается во внутренние дела страны

can potentially be viewed as a sign of disloyalty leading to tougher stance and ethnic discrimination of those people by the new government. The interethnic cleavages and discord might well be exported to Central Asian countries that had not been really involved in mutual long-lasting friendly relations over the last three decades. So in this regard, Afghanistan could be viewed as a potential deterioration factor for the regional geopolitics in Central Asia.

Another not potential, but rather a fully real factor brought by the new religious format of Afghanistan is Islamisation. A new format of a large fundamentalist theocracy in the Center of Eurasia will definitely institutionalize Islam converting it into an important geopolitical factor. Secularism is an important pillar that props up the legitimacy of current governments of the five Central Asian states. Any self generated tendencies towards religiousness in these countries were perceived as a potential point of accumulation of social discontent. Therefore, these states have quickly elaborated approaches to distinguish righteous teaching of Islam from radical ideas. The Taliban, who overthrew the previous legitimate internationally recognized government, undoubtedly changed many variables in the complex system of regional relations. Now, in this situation, the Central Asian governments will have to set up friendly relations with the new Afghanistan, for which the factor of Islam is of institutional and fundamental importance.

The new format of Afghanistan is a completely new factor that will have a manifold effect on neighboring countries. The Central Asian countries will have to develop comprehensive strategies of diplomacy and neigh-

THE CENTRAL ASIAN GOVERNMENTS WILL HAVE TO SET UP FRIENDLY RELATIONS WITH THE NEW AFGHANISTAN, FOR WHICH THE FACTOR OF ISLAM IS OF INSTITUTIONAL AND FUNDAMENTAL IMPORTANCE

ТЕПЕРЬ В ЭТОЙ ЭТОЙ СИТУАЦИИ ЦЕНТРАЛЬНО-АЗИАТСКИМ ПРАВИТЕЛЬСТВАМ ПРИДЕТСЯ НАСТРАИВАТЬ ДРУЖЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ С НОВЫМ АФГАНИСТАНОМ, ДЛЯ КОТОРОГО ФАКТОР ИСЛАМА ИМЕЕТ ПРИНЦИПИАЛЬНО ВАЖНОЕ ЗНАЧЕНИЕ

[Коммерсант.ру, 2021]. Меньшинства стали одной из основных проблем и предлогов, которые стимулировали скорейшие переговоры между пятью государствами Центральной Азии и Афганистаном, как только талибы взяли под свой контроль страну. В стране проживают почти все национальности Центральной Азии, причем таджики составляют самое многочисленное меньшинство. Правительство Узбекистана больше всего обеспокоено официальным статусом узбекского языка, на котором говорят этнические узбеки, проживающие в Афганистане. Ранее официальный статус узбекского языка гарантировали талибы [Tass.ru, 2021], но затем они приняли временный закон, лишаящий узбек-

brotherhood with Afghanistan without much reliance neither on Russia nor China. At the same time, it should be a top priority for Central Asian states not to damage the balance among themselves reached over the last several years. Moreover, all these tasks should be accomplished by the governments of Central Asian states taking into account also internal risks that have risen with the change of the regime in Afghanistan.

References:

1. Akorda.kz (2021). Joint Statement on the Results of the Consultative Meeting of the Heads of State of Central Asia. Retrieved from <https://www.akorda.kz/ru/sovместnoe-zayavlenie-po-itogam-konsultativnoy-vstrechi-glav-gosudarstv-centralnoy-azii-672511>. Accessed on 29.10.2021.
2. Currenttime.tv (2021). Kyrgyzstan will accept over 340 ethnic Kyrgyz who fled from Afghanistan to Tajikistan. Retrieved from <https://www.currenttime.tv/a/kyrgyzstan-afghanistan/31360493.html>. Accessed on 29.10.2021.
3. Golosameriki.com (2021). Tajikistan says it recogni-

ский язык официального статуса в Афганистане [Lenta.ru, 2021]. Однако переговоры между Узбекистаном и Афганистаном по этому поводу продолжаются. Казахстан уже эвакуировал некоторых этнических казахов из Афганистана и признал, что в ближайшем будущем может быть эвакуировано еще больше [Tengrinews.kz, 2021]. Аналогичным образом, правительство Кыргызстана также активно работает над эвакуацией этнических кыргызов из Афганистана [Currenttime.tv, 2021]. Пока там находилось поддерживаемое США афганское правительство, этнический фактор афганского общества не был серьезной проблемой. Однако оказывается, что уровень поддержки талибов значительно различается среди этнических групп, и в целом он ниже среди таджиков и узбеков в Афганистане, чем среди пуштунов. Низкая степень одобрения правительства

Cdn1.img.sputniknews-uz.com

zes only the inclusive government of Afghanistan. Retrieved from <https://www.golosameriki.com/a/tajikistan-says-it-will-not-recognise-exclusively-afghanistan-govt/6015623.html>. Accessed on 25.10.2021.

4. Kommersant.ru (2021). Taliban accused Tajikistan of interfering in the internal affairs of Afghanistan. Retrieved from <https://www.kommersant.ru/doc/5006237>. Accessed on 25.10.2021.
5. Lenta.ru (2021). Taliban deprived Uzbek of official status. Retrieved from <https://lenta.ru/news/2021/09/18/obmanuly/>. Accessed on 29.10.2021.
6. Tass.ru (2021). Uzbek Foreign Ministry: Taliban guaranteed official status of Uzbek language in Afghanistan. Retrieved from <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/12263133>. Accessed on 27.10.2021.
7. Tengrinews.kz (2021). More than 200 ethnic Kazakhs can evacuate from Afghanistan. Retrieved from https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/200-etnicheskikh-kazahov-mogut-evakuirovat-afganistana-447452/. Accessed on 29.10.2021.

Талибана этническими меньшинствами, проживающими в северных провинциях Афганистана, потенциально может рассматриваться как признак нелояльности, ведущий к ужесточению позиции и этнической дискриминацией этих людей новым правительством. Межэтнические разногласия и раздор вполне могут быть экспортированы в страны Центральной Азии, которые не были вовлечены во взаимные длительные дружеские отношения в течение всех последних трех десятилетий. Таким образом, в этом отношении Афганистан можно рассматривать как потенциальный фактор ухудшения региональной геополитики в Центральной Азии.

Еще один не потенциальный, а вполне реальный фактор нового религиозного фор-

мата Афганистана - исламизация. Новый формат крупной фундаменталистской теократии в центре Евразии определенно институционализирует ислам, превратив его в важный геополитический фактор. Секуляризм - важная опора, поддерживающая легитимность нынешних правительств пяти центральноазиатских государств. Любые самопроизвольные тенденции к религиозности в этих странах воспринимались как потенциальная точка накопления социального недовольства. Поэтому эти государства быстро разработали подходы, которые разделяли правительственный, с точки зрения государства, ислам от радикальных идей. Талибы, свергнувшие предыдущее законное международно признанное правительство, безусловно, изменили множество переменных в сложной системе региональных взаимоотношений. Теперь в этой ситуации центральноазиатским правительствам придется налаживать дружеские отношения с новым Афганистаном, для которого фактор ислама имеет институциональное и принципиально важное значение.

Новый формат Афганистана - это совершенно новый фактор, который очень по-разному повлияет на соседние страны. Странам Центральной Азии предстоит разработать комплексные стратегии дипломатии и соседства с Афганистаном, не полагаясь ни на Россию, ни на Китай. В то же время для государств Центральной Азии должно быть главным приоритетом не нарушать баланс между собой, до-

THE CENTRAL ASIAN COUNTRIES WILL HAVE TO DEVELOP COMPREHENSIVE STRATEGIES OF DIPLOMACY AND NEIGHBORHOOD WITH AFGHANISTAN WITHOUT MUCH RELIANCE NEITHER ON RUSSIA NOR CHINA

СТРАНАМ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ ПРЕДСТОИТ РАЗРАБОТАТЬ КОМПЛЕКСНЫЕ СТРАТЕГИИ ДИПЛОМАТИИ И СОСЕДСТВА С АФГАНИСТАНОМ, НЕ ПОЛАГАЯСЬ НИ НА РОССИЮ, НИ НА КИТАЙ

стигнутый за последние несколько лет. Причем все эти задачи должны решаться правительствами центральноазиатских государств с учетом также внутренних рисков, которые возникли возросли со сменой режима в Афганистане.

Источники:

1. Akorda.kz (2021). Совместное Заявление по итогам Консультативной встречи Глав государств Центральной Азии. Доступно по адресу: <https://www.akorda.kz/ru/sovместnoe-zayavlenie-po-itogam-konsultativnoy-vstrechi-glav-gosudarstv-centralnoy-azii-672511>. Дата обращения: 29.10.2021.
2. Currenttime.tv (2021). Кыргызстан примет свыше 340 этнических кыргызов, бежавших из Афганистана в Таджикистан. Доступно по адресу: <https://www.currenttime.tv/a/kyrgyzstan-afghanistan/31360493.html>. Дата обращения: 29.10.2021.
3. Golosameriki.com (2021). Таджикистан заявил, что признает лишь инклюзивное правительство Афганистана. Доступно по адресу: <https://www.golosameriki.com/a/tajikistan-says-it-will-not-recognise-exclusively-afghanistan-govt/6015623.html>. Дата обращения: 25.10.2021.
4. Kommersant.ru (2021). Талибы обвинили Таджикистан во вмешательстве во внутренние дела Афганистана. Доступно по адресу: <https://www.kommersant.ru/doc/5006237>. Дата обращения: 25.10.2021.
5. Lenta.ru (2021). Талибы лишили узбекский язык статуса официального. Доступно по адресу: <https://lenta.ru/news/2021/09/18/obmanuly/>. Дата обращения: 29.10.2021.
6. Tass.ru (2021). МИД Узбекистана: талибы гарантировали официальный статус узбекского языка в Афганистане. Доступно по адресу: <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/12263133>. Дата обращения: 27.10.2021.
7. Tengrinews.kz (2021). Более 200 этнических казахов могут эвакуировать из Афганистана. Доступно по адресу: https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/200-etnicheskih-kazahov-mogut-evakuirovat-afganistana-447452/. Дата обращения: 29.10.2021.

**7 EKİM 2021 TARİHİNDE
MACARİSTAN BİLİMLER AKADEMİSİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KIDEMLİ ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ
DR. ISTVAN SANTHA "HUNGARIAN
ORIENTALISM AS SEEN THROUGH
THE PHOTOGRAPHS OF GYÖRGY
ALMÁSY'S SECOND EXPEDITION
TO THE KAZAKH AND KYRGYZ
TERRITORIES IN 1906" ADLI
ÇEVİRİMİÇİ SEMİNER VERDİ.**

2021 ЖЫЛЫ 7 ҚАЗАН КҮНІ МАЖАРСТАН
ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫ ӘЛЕУМЕТТІК
ҒЫЛЫМДАР ИНСТИТУТЫНЫҢ АҒА
ҒЫЛЫМИ ҚЫЗМЕТКЕРІ ДОКТОР ИШТВАН
САНТХА «МАЖАР ШЫҒЫСТАНУЫ:
ДЬОРДЬ АЛМАШИДІҢ 1906 ЖЫЛЫ
ҚАЗАҚТАР МЕН ҚЫРҒЫЗДАРҒА
ЖАСАҒАН ЕКІНШІ ЭКСПЕДИЦИЯСЫНЫҢ
СУРЕТТЕРІНЕН КӨРІНІСТЕР» АТТЫ
ОНЛАЙН СЕМИНАР ӨТКІЗДІ.

Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры, доцент, доктор Вакур Сүмердің кіріспе сөзінен кейін, доктор Иштван Сантха Еуропадағы Орталық Азияға қатысты түрлі зерттеулерді сипаттай келе, Дьордь Алмашидің зерттеулері туралы маңызды ақпараттар берді. Доктор Иштван Сантха венгр шығыстану зерттеулерінің контекстіндегі фото көздерге негізделген презентация жасады.

Семинардың жалғасында ол Дьордь Алмашидің 1906 жылы қазақтар мен қырғыздардың жерлеріне жасаған екінші экспедициясының тарихи фотосуреттері туралы мәлімет беріп, оның тарихи тегін зерттейтін Мажар зерттеушілері үшін Орталық Азия маңызды зерттеу нысаны екенін жеткізді. Бұл тұрғыда мұндай көзқарас, әсіресе, Армин Вамберидің 1861-1863 жылдардағы саяхаттарынан кейін күшейгенін айта отырып, доктор Иштван Сантха Вамберидің Ресей шапқыншылығына дейін аталған аймақ туралы толық ақпарат берген санаулы еуропалық ғалымдардың бірі болғанын атап өтті. Сонымен қатар, Дьордь Алмаши

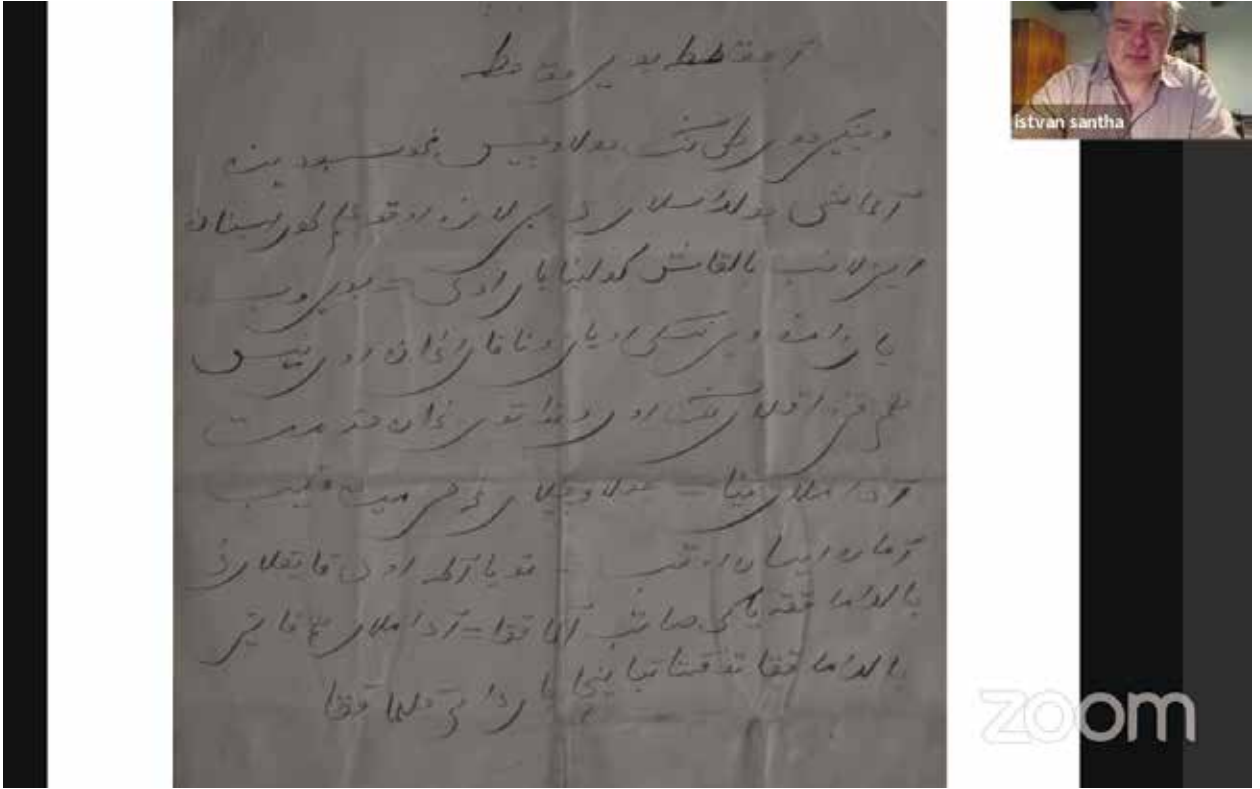
Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer'in açılış konuşmasından sonra Dr. Istvan Santha, öncelikle Avrupa'da Orta Asya hakkında yapılan çeşitli çalışmaları anlatarak, ana hatlarıyla György Almásy'nin araştırmaları hakkında önemli bilgiler sundu. Dr. Istvan Santha, Macar Oryantalizm çalışmaları bağlamında fotoğraf kaynaklarına dayalı bir sunum yaptı.

Seminerin devamında, György Almásy'nin 1906'da Kazak ve Kırgız topraklarına yaptığı ikinci seferinin tarihi fotoğrafları hakkında bilgi vererek, tarihi köklerini inceleyen Macar araştırmacıları için Orta Asya'nın önemli bir araştırma yeri olduğunu vurguladı. Bu bağlamda, özellikle Ármin Vámbéry'nin 1861-1863'teki seyahatlerinden sonra böyle bir yaklaşımın yoğunlaştığını belirten Dr. Istvan Santha, aslında Vámbéry'nin, Rus işgalinden önce bu bölgeye ilişkin ayrıntılı bilgi veren çok az sayıdaki Avrupalı bilim adamlarından biri olduğundan bahsetti. György Almásy'nin ise, özellikle Vámbéry'nin takipçisi olarak Kazak ve Kırgız topraklarına dair araştırma altyapısını oluşturduğunu da dile getirdi.

Вамберидің ізбасары ретінде, қазақ және қырғыз жерінде зерттеу құрылымын қалыптастырғанын жеткізді.

Бұл бағытта Алмаши XX ғасырдың басында Орталық Азия аймағына екі экспедиция ұйымдастырғанын, сарапшының алғашқы сапарынан кейін ол осы өңір туралы жазылған ең жақсы кітаптардың бірін шығарғанын тілге тиек етті. Алайда, Алмашидің екінші экспедициясы туралы ештеңе жарияланбағанын айта отырып, доктор Иштван Сантха жақында Алмашидің екінші экспедициясы туралы жазбаларын, оның ішінде фото жинағын жариялауға тырысатынын айтты. Сондай-ақ, 1906 жылы Алмашидің фото жинағының сол кездегі қазақ пен қырғыз жерін тануда үлкен рөл атқарғанын атап көрсетті.

Семинар соңында қатысушылар тақырып бойынша пікір алмасты. Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры, доцент, доктор Вакур Сүмер нәтижелі семинары үшін, доктор Иштван Сантаға ризашылығын білдірді және аталған аймаққа байланысты зерттеулер жүргізудің маңыздылығын атап өтті.

Bu doğrultuda, Almásy'nin XX. yüzyılın başlarında, Orta Asya bölgesine iki sefer düzenlediğini anlatarak, söz konusu uzmanın ilk yolculuğundan sonra bölge hakkında yazılmış en iyi kitaplardan birini yayınladığını söz etti. Ancak Almásy'nin ikinci seferi hakkında neredeyse hiçbir şey yayınlanmadığını da belirten Dr. Istvan Santha, yakın zamanda Almásy'nin fotoğraf koleksiyonu da dahil olmak üzere ikinci seferi hakkındaki yazılarını yayınlama girişiminde olduğunu ifade etti. Ayrıca, Almásy'nin 1906'daki fotoğraf koleksiyonunun o dönemdeki Kazak ve Kırgız topraklarını tanımakta büyük rolü olduğunu altını çizdi.

Seminerin sonunda katılımcılar konuyla ilgili görüş alışverişinde bulundular. Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer, verimli semineri için Dr. Istvan Santha'ya teşekkür ederek bölge üzerine yapılan benzer çalışmaların öneminden bahsetti.

8 EKİM 2021 TARİHİNDE HOCA AHMET YESEVİ ULUSLARARASI TÜRK-KAZAK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRÜ DR. JANAR TEMİRBKOVA ALMATI ZİYARETİ KAPSAMINDA AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'NÜ ZİYARET ETTİ.

2021 ЖЫЛДЫҢ 8 ҚАЗАН КҮНІ ҚОЖА АХМЕТ ЯСАУИ АТЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАЗАҚ-ТҮРІК УНИВЕРСИТЕТІНІҢ РЕКТОРЫ, ДОКТОР ЖАНАР ТЕМІРБЕКОВА АЛМАТЫҒА САПАРЫ АЯСЫНДА ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНДА БОЛДЫ.

Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Rektörü Dr. Janar Temirbekova, Almatı'ya gerçekleştirdiği ziyaret kapsamında Avrasya Araştırma Enstitüsü'nü ziyaret etti. Ziyaret sırasında Enstitü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer, Avrasya Araştırma Enstitüsü'nün akademik faaliyetleri ile geleceğe dair çalışmaları hakkında çeşitli bilgiler sundu. Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi'nin misyon ve vizyonu doğrultusunda akademik çalışmaların yürütülmeye devam edildiğini

Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің ректоры, доктор Жанар Темірбекова Алматыға сапары аясында Еуразия ғылыми-зерттеу институтында болды. Сапар кезінде институт директоры, доцент, доктор Вакур Сүмер Еуразия ғылыми-зерттеу институтының академиялық қызметі мен болашақтағы зерттеулері туралы ақпараттар ұсынды. Институт зерттеулерінің Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің миссиясы мен ұстанымына сәйкес жалғасатынын мәлімдеген доцент, доктор Вакур Сүмер, аймақтану бойынша төрт тілде ғылыми басылымдар жариялау арқылы, әсіресе, түрік және ағылшын тілдеріндегі зерттеулер мен әдебиетке үлес қосқанын мәлімдеді.

Доктор Жанар Темірбекова институт зерттеулерінің маңыздылығына тоқталып, академиялық іс-шараларды қалың көпшілікке жеткізу бойынша өз пікірі мен ұсыныстарын білдірді. Осы орайда ол институтта дайындалған журналдар мен басқа да басылымдарды насихаттау оң нәтиже беретінін де жеткізді. Осылайша ректор ғылыми ортада өзіндік орыны бар институт жұмысы көптеген мекемелер мен ұйымдарда, әсіресе Қазақстан мен Түркияда бұқаралық ақпарат құралдарында және оқырмандар арасында танымалдығы арта түсетінін айтты. Доцент, доктор Вакур Сүмер құнды

ifade eden Doç. Dr. Vakur Sümer, özellikle dört dilde yayın yapılarak bölge çalışmaları hakkında Türkçe ve İngilizce literatüre katkılar sunulduğunu belirtti.

Dr. Janar Temirbekova Enstitü'de yürütülen çalışmaların önemini dile getirerek bu akademik faaliyetlerin geniş kitlelere ulaştırılması konusunda kendi görüş ve önerilerini bildirdi. Bu doğrultuda Enstitü bünyesinde hazırlanan dergilerin ve diğer yayınların tanıtımının daha sık ve geniş kapsamlı olarak yapılmasının olumlu sonuçlar vereceğini ifade etti. Böylece akademik camia içerisinde iyi bir şekilde ta-

ұсыныстары үшін доктор Жанар Темірбековаға алғысын білдіріп, осы және басқа да тақырыптар бойынша қажетті барлық зерттеулер жүргізілетінін мәлімдеді.

nınan Enstitü'nün çalışmalarının başta Kazakistan ve Türkiye olmak üzere pek çok kurum, kuruluş ve ilgili mecralar ile okuyucular arasında görünürlüğünün artacağını vurguladı. Doç. Dr. Vakur Sümer değerli önerileri için Dr. Janar Temirbekova'ya teşekkürlerini ileterek bu ve diğer ilgili konularda gerekli tüm çalışmaların yapılacağını bildirdi.

14 EKİM 2021 TARİHİNDE AHMET YESEVİ ÜNİVERSİTESİ AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'NÜN KIDEMLİ ARAŞTIRMACISI DR. ALBİNA MURATBEKOVA "CENTRAL ASIA IN SOUTH KOREA'S FOREIGN POLICY" KONUSU ÇEVİRİMİÇİ SEMİNER VERDİ.

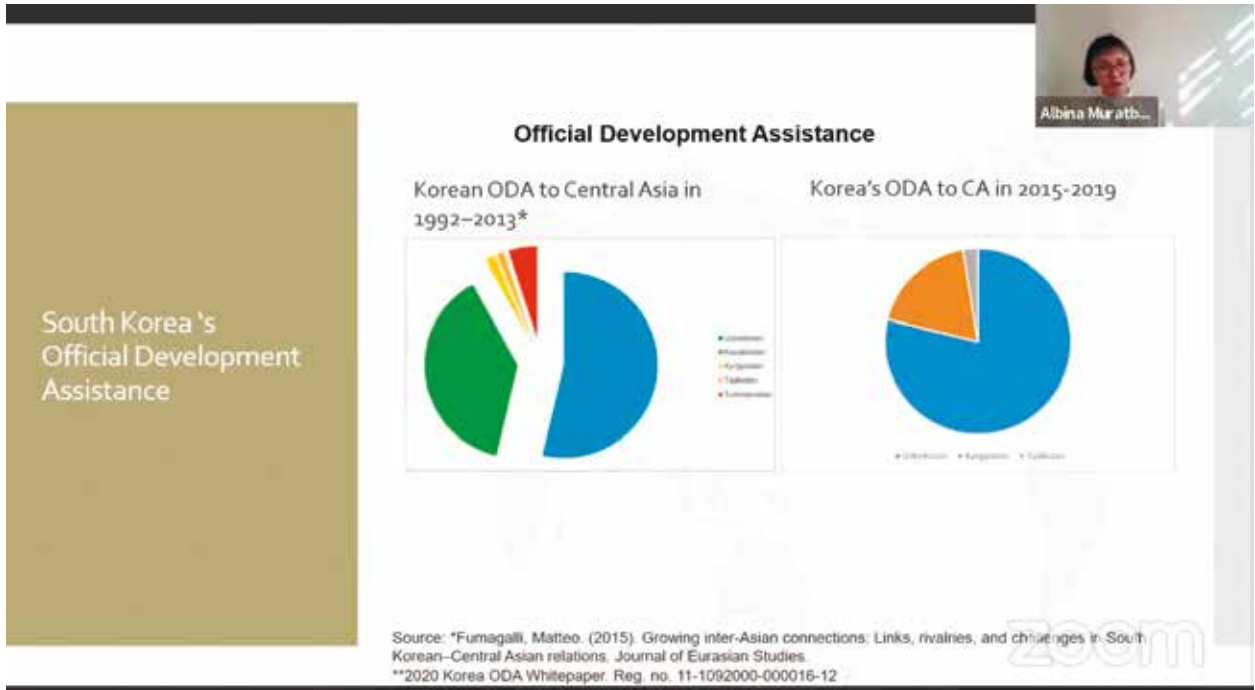
2021 ЖЫЛДЫҢ 14 ҚАЗАНЫНДА ҚОЖА АХМЕТ ЯСАУИ АТЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАЗАҚ-ТҮРІК УНИВЕРСИТЕТІ ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНЫҢ АҒА ҒЫЛЫМИ ҚЫЗМЕТКЕРІ, ДОКТОР АЛЬБИНА МҰРАТБЕКОВА «ОҢТҮСТІК КОРЕЯНЫҢ СЫРТҚЫ САЯСАТЫНДАҒЫ ОРТАЛЫҚ АЗИЯ» ТАҚЫРЫБЫНДА ОНЛАЙН СЕМИНАР ӨТКІЗДІ.

Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer'in açılış konuşmasından sonra söz alan Dr. Albina Muratbekova, ana hatlarıyla Güney Kore'nin dünya meselelerindeki çağdaş rolünü tanımlamak için yaygın olarak kullanılan "Güney Kore'nin orta güç diplomasisi" perspektifinden, Güney Kore'nin Orta

Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры, доцент, доктор Вакур Сүмердің ашылу сөзінен кейін сөз алған доктор Альбина Мұратбекова Оңтүстік Кореяның Орталық Азия елдерімен жүргізетін сыртқы саясатына Оңтүстік Кореяның әлемдік істердегі қазіргі рөлін сипаттау үшін кеңінен қолданылатын «Оңтүстік Кореяның орта державалық дипломатиясы» тұрғысынан қарап, толық ақпарат берді. Доктор Альбина Мұратбекова бұл әдіс Сеулдің АҚШ-пен одақтастығына деген дәстүрлі сенімін өзгертуге және Солтүстік Корея мәселесіне тар көзқарасты өзгертуге бағытталғанын айтты. Сондай-ақ ол Сеулдің инновациялық саясатты енгізуде және жаһандық басқарудағы позициясын нығайтуда өршіл екенін айтты. Доктор Альбина Мұратбекова Сеул үшін экономикалық серіктестіктің арқасында ғана емес, сонымен қатар корей диаспорасының кең өкілдігі үшін маңызды болып табылатын Орталық Азия өңірі үшін қабылданған шараларды қысқаша баяндады.

Доктор Альбина Мұратбекова Орталық Азияда тұратын 500000-нан астам этникалық корейлер екіжақты қатынастарды тереңдетуге берік негіз болатынын түсіндіре отырып, осы тақырып бойынша өз ойларымен бөлісті. Сонымен қатар, Оңтүстік Кореяға қоныс аударуға өтініш білдірген корейлердің саны аз екенін және бұл

hini mümkün kılmaya çalışmasından bahsetti. Araştırmacı, Güney Kore'nin toplam ticaret miktarında Orta Asya devletlerinin önemsiz bir payı olmasına rağmen, enerji kaynaklarının eksikliği ve petrole yoğun bağımlılığı ile Seul'ün, Avrasya bölgesine olan enerji bağımlılığını azaltma amacıyla enerji kaynaklarını çeşitlendirmekle ilgilendiğini de aktardı.

Dr. Albina Muratbekova, ekonomik ortaklık, Resmi Kalkınma Yardımı, kültürel bağlar ve insandan insana temaslardan da Güney Kore'nin Orta Asya ülkeleriyle işbirliğinin temel direkleri olarak bahsetti. Genel olarak, Güney Kore'nin Orta Asya bölgesi ile olan angajmanının stratejik olarak değerlendirildiğini, ve Orta Asya bölgesini ziyaret eden tüm Koreli liderlerin Orta Asya işlerine gösterdiği önemi vurgulayarak sözlerine son verdi.

Seminerin sonunda katılımcılar konuyla ilgili görüş alışverişinde bulundular. Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer, seminerin çok doyurucu ve yararlı bir şekilde geçtiğini belirterek, semineri için Dr. Albina Muratbekova'ya teşekkür etti ve gelecekte bu konuyla ilgili önemli yayınların yapılması gerektiğini sözlerine ekledi.

basшыларының Орталық Азия істеріне қосатын маңызды үлестеріне тоқталумен өз сөзін аяқтады.

Семинар соңында қатысушылар тақырып бойынша пікір алмасты. Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры, доцент, доктор Вакур Сүмер семинарда құнды ақпараттармен бөліскенін айтып, доктор Альбина Мұратбековаға ризашылығын білдірді және аталған тақырыпқа байланысты зерттеулер жүргізудің маңыздылығын атап өтті.

**15 EKİM 2021 TARİHİNDE
CERRAHPAŞA ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRÜ PROF. DR. NURİ AYDIN
VE BERABERİNDEKİ HEYET ALMATI
ZİYARETİ KAPSAMINDA AHMET
YESEVİ ÜNİVERSİTESİ AVRASYA
ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'NÜ ZİYARET
ETTİLER.**

2021 ЖЫЛЫ 15 ҚАЗАН КҮНІ
ЖЕРРАХПАША УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
РЕКТОРЫ ПРОФЕССОР, ДОКТОР
НУРИ АЙДЫН ЖӘНЕ ОНЫМЕН БІРГЕ
КЕЛГЕН ДЕЛЕГАЦИЯ АЛМАТЫҒА
САПАРЫ АЯСЫНДА ҚОЖА АХМЕТ
ЯСАУИ АТЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ҚАЗАҚ-ТҮРІК УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ
ИНСТИТУТЫНДА БОЛДЫ.

Cerrahpaşa Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Nuri Aydın ve beraberindeki heyet, Almatı ziyareti

Жеррахпаша университетінің ректоры профессор, доктор Нури Айдын және онымен бірге келген делегация Алматыға сапары барысында Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің Еуразия ғылыми-зерттеу институтында болды. Сапар кезінде институт директоры, доцент, доктор Вакур Сүмер Еуразия ғылыми-зерттеу институтының жұмыстары мен жобалары туралы толық ақпарат беріп, Еуразия ғылыми-зерттеу институтының экономика, энергетика, саясат, халықаралық қатынастар, бүкіл Еуразия және Орталық Азия аймағына қатысты әлеуметтік және мәдени мәселелер сынды көптеген маңызды салаларда әртүрлі ғылыми зерттеулер мен академиялық қызмет атқаратынын атап өтті. Сонымен бірге доцент, доктор Вакур Сүмер Жеррахпаша университетінің ректоры профессор, доктор Нури Айдын мен делегацияның институтқа арнайы келгендеріне ризашылығын білдірді.

Профессор, доктор Нури Айдын өз сөзінде институттың қызметінен жақыннан хабардар екендерін білдіріп, институт аясында жүргізілген академиялық іс-шаралардың

сiрасында Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü'nü ziyaret ettiler. Ziyaret sırasında Enstitü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer, Avrasya Araştırma Enstitüsü'nün çalışmaları ve projeleri hakkında detaylı bilgiler verdi. Doç. Dr. Vakur Sümer, konuşmasında Avrasya Araştırma Enstitüsü'nün genelde tüm Avrasya ve özelde Orta Asya bölgesine ilişkin ekonomi, enerji, siyaset, uluslararası ilişkiler, sosyal ve kültürel konular gibi birçok önemli alanda çeşitli bilimsel araştırmalar ve akademik etkinlikler yürütmekte olduğundan bahsetti. Bunların yanında Enstitü'nün Türkiye ve Kazakistan'ın dışında küresel düzeyde çok sayıda düşünce kuruluşu ile de yakın işbirliği içerisinde olduğunu ifade eden Doç. Dr. Vakur Sümer, Cerrahpaşa Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Nuri Aydın ve beraberindeki heyetinin Enstitü ziyaretinden büyük memnuniyet duyduğunu belirtti.

аймақтану және Түркиямен қарым-қатынастар тұрғысынан өте маңызды екенін атап өтті. Түркияның жетекші оқу орындарының бірі ретінде Жеррахпаша университетінің жалпы Еуразияға, атап айтқанда Орталық Азияға жақын екенін атап өткен профессор, доктор Нури Айдын университет қабырғасында ұйымдастырылған аймаққа арналған түрлі ғылыми зерттеулер, жобалар және академиялық іс-шаралар туралы ақпарат берді.

Кездесу қорытындысы бойынша екі мекеме арасындағы ынтымақтастық мүмкіндіктері талқыланды. Институт директоры, доцент, доктор Вакур Сүмер Жеррахпаша университетінің ректоры профессор, доктор Нури Айдынға және онымен бірге келген делегацияға алғысын білдіріп, институттың академиялық басылымдары мен сыйлықтарын табыс етті.

Prof. Dr. Nuri Aydın, konuşmasında Enstitü'nün faaliyetlerini yakından takip ettiğini ifade ederek, Enstitü bünyesinde gerçekleştirilen akademik faaliyetlerin bölge çalışmaları ve Türkiye ile ilişkiler açısından oldukça önemli olduğunu belirtti. Türkiye'nin önde gelen eğitim kurumlarından bir olarak Cerrahpaşa Üniversitesi'nin genelde Avrasya, özelde Orta Asya bölgesiyle de yakından ilgilendiğinin altını çizen Prof. Dr. Nuri Aydın, üniversite bünyesinde düzenlenen bölgeye yönelik çeşitli bilimsel araştırmalar, projeler ve akademik etkinlikler hakkında bilgiler verdi.

Görüşmenin devamında iki kurum arasında işbirliği olanakları görüşüldü. Ziyaret sonrasında, Enstitü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer, ziyaretinden dolayı Cerrahpaşa Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Nuri Aydın ve beraberindeki heyetine teşekkür ederek, Enstitü'nün akademik yayınlardan oluşan bir set ile hediye takdiminde bulundu.

↑

21 EKİM 2021 TARİHİNDE KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ ÖĞRETİM ÜYESİ DOÇ. DR. FIRAT YALDIZ "IS THERE 'THE' TURKISH DIASPORA?" KONULU ÇEVİRİMİÇİ SEMİNER VERDİ.

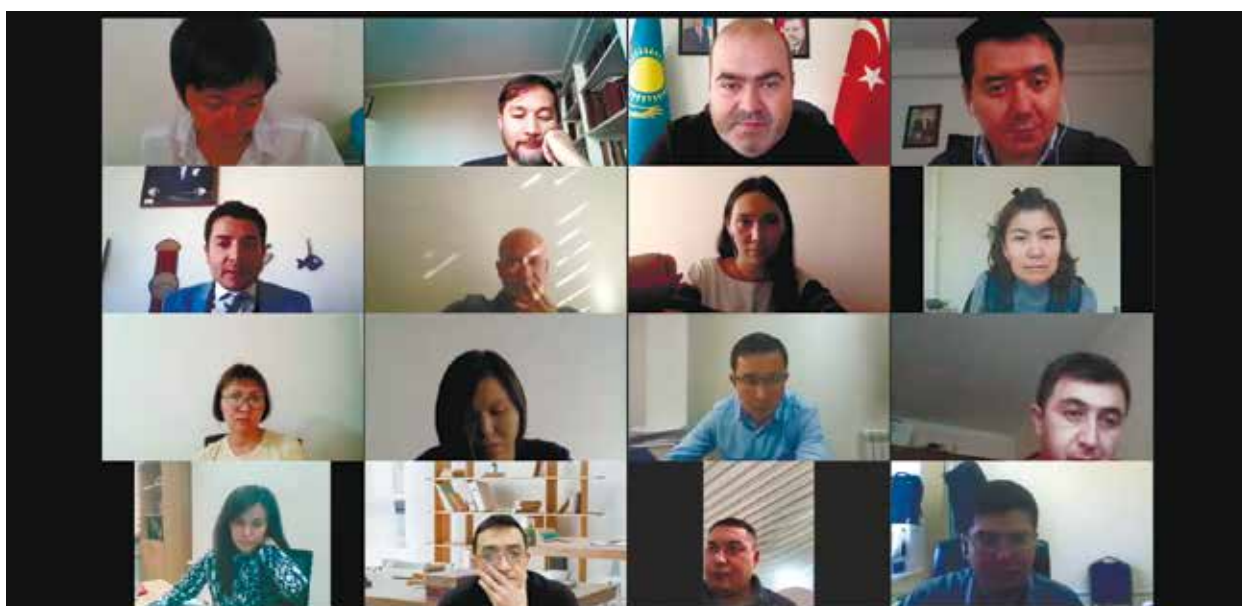
2021 ЖЫЛЫ 21 ҚАЗАН КҮНІ
КАСТАМОНУ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ӘЛЕУМЕТТІК ҒЫЛЫМДАР
ИНСТИТУТЫНЫҢ ОҚЫТУШЫСЫ
ДОЦЕНТ, ДОКТОР ФЫРАТ ЯЛДЫЗ
«ТҮРІК ДИАСПОРАСЫ БАР МА»
ТАҚЫРЫБЫНДА ОНЛАЙН СЕМИНАР
ӨТКІЗДІ.

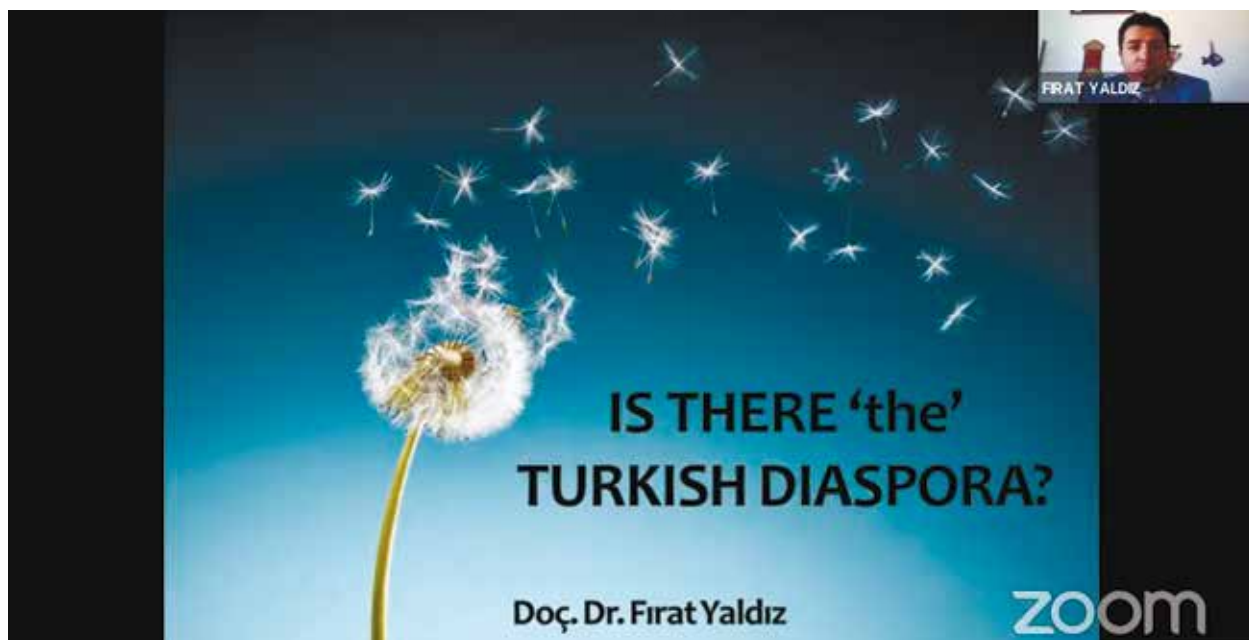
Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer'in açılış konuşmasından sonra söz alan Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Fırat Yaldız, ana hatlarıyla "diaspora" terimini ve diaspora araştırmalarından bahsederek, "Türk diasporası var mı?" sorusu çerçevesinde Türk diasporasına ilişkin kavramsal meseleler hakkında detaylı bilgiler sundu.

Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры доцент, доктор Вакур Сүмердің ашылу сөзінен кейін Кастамону университеті Әлеуметтік ғылымдар институтының оқытушысы доцент, доктор Фырат Ялдыз «диаспора» термині мен диаспора туралы зерттеулеріне тоқталып, "Түрік диаспорасы бар ма?" деген сұрақ аясында түрік диаспорасы ұғымымен байланысты мәселелер жөнінде жан-жақты ақпарат берді.

Ең алдымен, «диаспора» сөзі өткен ғасырдың ортасына дейін теріс мағынаға ие болғанын және қылмыстар, геттоизация, геноцид және т.б. мәтіндерде қолданылатынын айта келе доцент, доктор Фырат Ялдыз бұл сөздің соңғы уақытта көпшілігіміз түсінетін мағынада қолданылғанын жеткізді. АҚШ-тағы ирландиялықтардың, Армениядан тыс жерде тұратын армяндардың, Израильден тыс еврейлердің және т.б. мұндай қауымдастықтар мен мәселелердің бұл терминнің қалыптасуына айтарлықтай әсер еткенін әңгімелеген доцент, доктор Фырат Ялдыз диаспора сөзінің, әсіресе, соңғы жылдары жаһандық көші-қонның артуымен бейтарап мағынаға ие бола бастағанын атап өтті.

Доцент, доктор Фырат Ялдыз түрік диас-

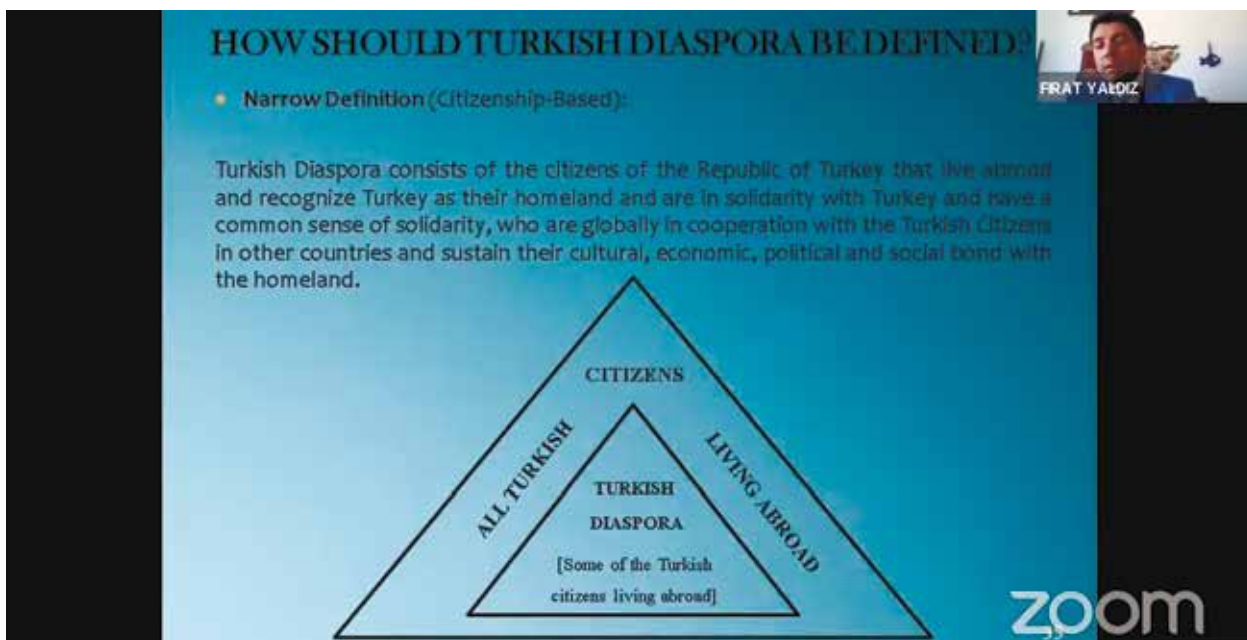

Öncelikle “diaspora” kelimesinin geçen yüzyılın ortalarından önce açık bir şekilde olumsuz bir çağırışım olduğunu ve suç ihbarları, gettolaştırma, soykırım vb. bağlamlarda kullanıldığını vurgulayan Doç. Dr. Fırat Yıldız, son zamanlarda ise bu kelimenin çoğumuzun anladığı anlamda kullanılmaya başlandığını belirtti. Amerika Birleşik Devletleri’ndeki İrlandalılar’ın kendi kaderini tayin hakkı, Ermenistan dışında yaşayan Ermeniler, İsrail dışındaki Yahudiler vb. gibi topluluk ve meselelerin bu terimin oluşumunu önemli ölçüde etkilediğinin altını çizen Doç. Dr. Fırat Yıldız, özellikle son yıllarda küresel ölçekte göçün artmasıyla birlikte diaspora kelimesinin daha tarafsız bir anlam kazanmaya başladığını kaydetti.

Seminerin devamında, Türk diasporasının olup olmadığını belirlemenin çok zor olduğunu açıklayan Doç. Dr. Fırat Yıldız, çoğunlukla Türk diasporasının kimin parçası olduğunu ve çerçevesinin nasıl tanımlanacağını belirlemenin zor olduğunu ifade etti. Bu bağlamda Doç. Dr. Fırat Yıldız, Türkiye dışında yaşayan ve diaspora olarak sınıflandırılacak bir topluluğun var olduğunu anlattı. Osmanlı İmparatorluğu’nun bir parçası olan çok sayıda Türk topluluğunun imparatorluğun çöküşünden sonra başka devletlerin vatandaşı olduğunu söyleyen Doç. Dr. Fırat Yıldız, aynı zamanda, nispeten yakın zamanda Türkiye’den ayrılan

порасының бар-жоғын анықтау өте қиын екенін түсіндіре келе, түрік диаспорасының бір бөлігі кім екенін және оның шет-шегін қалай белгілеу керектігін анықтаудың күрделі екенін айтты. Осы тұрғыда доцент, доктор Фырат Ялдыз Түркияның сыртында диаспора деп жіктеуге болатын қауымның бар екенін тілге тиек етті. Осман империясының құрамында болған көптеген түрік қауымының империя ыдырағаннан кейін басқа мемлекеттердің азаматтығын алғанын айтып, Түркиядан салыстырмалы түрде жақынғы жылдары ғана кетіп, шетелде тұрып жатқан түріктер санының артқанын да әңгімеледі. Сонымен қатар, ол Түркияның барлық түркі халықтарын туысқан халықтардың жеке категориясы ретінде анықтайтынына тоқталып, бұл санатқа Орталық Азия, Иран, Кавказ, Ресей және Қытайда тұратын көптеген түркі халықтары кіретінін атап өтті. Доцент, доктор Фырат Ялдыз Түркияның бауырлас түрік халықтарымен жұмыс жасау үшін бөлек стратегия жасағанын және мұның Түркияның халықаралық саясаты мен дипломатиясында көрініс тапқанын атап көрсетті. Түркі елдері тарапынан қаржыландырылған және түрік диаспораларымен жұмыс істейтін көптеген ұйымдардың бар екенін айтқан доцент, доктор Ялдыз Түркиядағы диаспо-

ve ülke dışında yaşayan çok sayıda Türk'ün olduğunu da bildirdi. Buna ek olarak, Türkiye'nin tüm Türk halklarını ayrı bir akraba halk kategorisi olarak tanımladığını vurgulayarak, bu kategorinin Orta Asya, İran, Kafkaslar, Rusya ve Çin'de yaşayan birçok Türk halkını içerdiğini kaydetti. Doç. Dr. Fırat Yıldız, Türkiye'nin kardeş Türk halklarıyla çalışmak için ayrı bir strateji geliştirdiğini ve bunun Türkiye'nin uluslararası siyasetine ve diplomasisine de yansımalarını vurguladı. Türk devleti tarafından finanse edilen ve Türk diasporalarıyla çalışan birçok kuruluşun bulunduğuna değinen Doç. Dr. Yıldız, tüm söz konusu çabalara rağmen, Türkiye'de diaspora tanımı için net bir yasal çerçeve belirleme girişimlerinin şu ana kadar devam ettiğini anlattı ve yasal çerçevesinin karmaşıklığına rağmen, Türk veya Türk diasporasının tanımının net bir şekilde yapılması gerektiğini vurgulayarak sözlerine son verdi.

Seminerin sonunda katılımcılar bu konudaki tartışmaya aktif olarak katıldılar ve konuyla ilgili görüş alışverişinde bulundular. Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer, seminerin çok doyurucu ve yararlı bir şekilde geçtiğini belirterek, semineri için Doç. Dr. Fırat Yıldız'a teşekkür etti.

раны анықтаудың нақты құқықтық негізін анықтау әрекеттерінің осы уақытқа дейін жалғасып келе жатқанын түсіндірді және заңнамалық базаның күрделілігіне қарамастан, түрік немесе түрік диаспорасының анықтамасы нақты берілуі керек екенін айтып, сөзін аяқтады.

Семинар соңында қатысушылар аталған мәселе бойынша талқыға қатысып, тақырып бойынша пікір алмасты. Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры, доцент, доктор Вакур Сүмер семинарда құнды ақпараттармен бөліскенін айтып, доцент, доктор Фырат Ялдызға алғысын білдірді.

22 EKİM 2021 TARİHİNDE HOCA AHMET YESEVİ ULUSLARARASI TÜRK-KAZAK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRÜ DR. JANAR TEMİRBKOVA VE AHMET YESEVİ ÜNİVERSİTESİ'NİN EĞİTİM VE METODOLOJİDEN SORUMLU REKTÖR YARDIMCISI DOÇ. DR. ELMİRA İDRİSOVA ALMATI ZİYARETİ KAPSAMINDA AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'NÜ ZİYARET ETTİLER.

2021 ЖЫЛЫ 22 ҚАЗАН КҮНІ ҚОЖА АХМЕТ ЯСАУИ АТЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАЗАҚ-ТҮРІК УНИВЕРСИТЕТІНІҢ РЕКТОРЫ, ДОКТОР ЖАНАР ТЕМІРБЕКОВА МЕН ҚОЖА АХМЕТ ЯСАУИ АТЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАЗАҚ-ТҮРІК УНИВЕРСИТЕТІНІҢ ТӘРБИЕ ЖӘНЕ ӘДІСТЕМЕ ЖӨНІНДЕГІ ПРОРЕКТОРЫ, ДОЦЕНТ, ДОКТОР ЭЛЬМИРА ЫДЫРЫСОВА АЛМАТЫҒА САПАРЫ АЯСЫНДА ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНДА БОЛДЫ.

Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің ректоры, доктор Жанар Темірбекова және тәрбие және әдістеме жөніндегі проректоры, доцент, доктор Эльмира Ыдырысова Алматыға сапары аясында Еуразия ғылыми-зерттеу институтында болды. Сапар кезінде институт директоры, доцент, доктор Вакур Сүмер қонақтарға ризашылығын білдірді, сондай-ақ институттың академиялық зерттеулерін университеттің миссиясы мен көзқарасына сай жүргізетінін айтып, зерттеулер мен іс-шаралар туралы ақпарат берді. Доцент, доктор Вакур Сүмер институт аясында, әсіресе, Орталық Азия аймағы және жалпы Еуразия географиясы үшін экономика, халықаралық қатынастар, энергетика, қоршаған орта және мәдениет салаларында көптеген зерттеулер жүргізілетінін айтты. Ол бұл зерттеулердің әдебиетке де үлес қосқанын, сонымен қатар төрт тілде жарық көретін жарияланымдардың аймақтану саласындағы ағылшын және түрік тілдеріндегі басылымдардың көбеюіне ықпал еткенін жеткізді.

Ректор Жанар Темірбекова жүргізіліп жатқан академиялық зерттеулердің маңыздылығына назар аударып, мұндай

Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Rektörü Dr. Janar Temirbekova ve Eğitim ve Metodolojiden Sorumlu Rektör Yardımcısı Doç. Dr. Elmira İdrisova'nın ziyaretlerinden memnuniyet duyduğunu belirten Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer, Enstitü'nün misyon ve vizyonu doğrultusunda akademik çalışmalarını yürüttüğünü ifade ederek, yapılan çalışmalar ve faaliyetleri hakkında bilgiler verdi. Doç. Dr. Vakur Sümer, Enstitü bünyesinde yapılan çalışmalar arasında özelde Orta Asya bölgesine ve genelde Avrasya coğrafyasına yönelik ekonomi, uluslararası ilişkiler, enerji, çevre, kültürel alanda pek çok çalışmaların yürütüldüğünü dile getirdi. Bu çalışmalar ile hem literatüre katkı sağlandığını hem de dört dilde yayın yapılarak özellikle bölge çalışmalarında İngilizce ve Türkçe yayın sayısının da artmasına yardımcı olduklarını ifade etti.

Rektör Dr. Janar Temirbekova ise konuşmasında yürütülmekte olan akademik çalışmaların önemine dikkat çekerek böyle bir Enstitü'nün faaliyetlerini sürdürmesinin gerekliliğinin altını çizerek, Enstitü'nün çalışmalarına başarılar diledi.

Ziyaret sırasında Enstitü'nün kütüphanesi ve

институттың белсенділігін арттыру қажеттігін атап өтіп, институттың зерттеу жұмыстарына сәттілік тіледі. Сапар барысында институттың кітапханасы мен басқа да материялық базалармен таныстырылып, осы тұрғыда алдағы жоспарлар мен жобалар туралы ақпарат ұсынылды. Іс-сапар соңында ректор, доктор Жанар Темірбекова мен доцент, доктор Эльмира Ыдырысова ғылыми қызметкерлердің жұмысына тексеріп, өз ойларымен бөлісті. Сонымен қатар, университетке қосқан үлестері мен еңбектері үшін барлық қызметкерлерге алғыстарын білдіріп, жұмыстарын жоғары деңгейде атқаратындарына сенім білдірді.

diğer fiziki imkânların da tanıtılmasına ek olarak bu kapsamda geleceğe yönelik plan ve projeler hakkında bilgiler sunuldu. Ziyaret sonunda Rektör Dr. Janar Temirbekova ve Doç. Dr. Elmira İdrisova, akademik personelin yap-

tığı çalışmaları denetledi ve kendi fikirlerini paylaştılar. Ayrıca, üniversiteye katkılarından ve çalışmalarından dolayı tüm personele teşekkür ederek, birlikte çok güzel şeyler yapacaklarına olan inançlarını dile getirdiler.

**28 EKİM 2021 TARİHİNDE
AHMET YESEVİ ÜNİVERSİTESİ
AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
KIDEMLİ ARAŞTIRMACISI KANAT
MAKHANOV "PATTERNS OF POST
SOVIET URBANIZATION: CASE OF
KAZAKHSTAN" BAŞLIKLİ ÇEVİRİMİÇİ
SEMİNER VERDİ.**

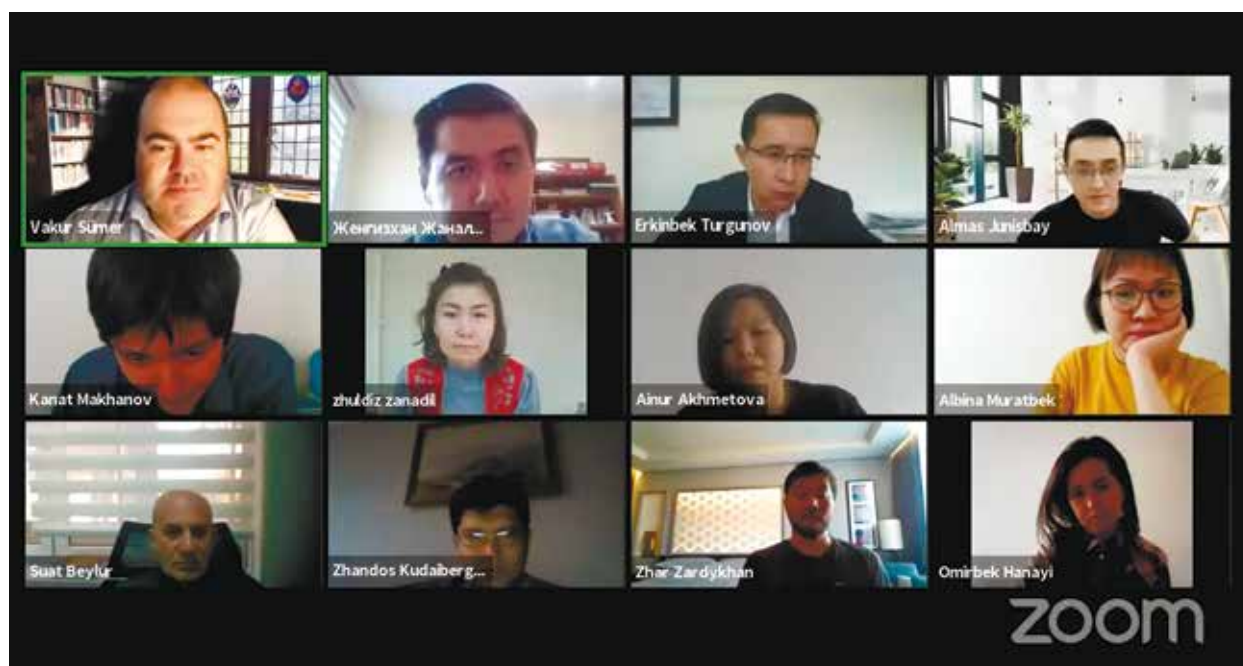
2021 ЖЫЛЫ 28 ҚАЗАН КҮНІ
ҚОЖА АХМЕТ ЯСАУИ АТЫНДАҒЫ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАЗАҚ-ТҮРІК
УНИВЕРСИТЕТІ ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-
ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНЫҢ АҒА
ҒЫЛЫМИ ҚЫЗМЕТКЕРІ ҚАНАТ
МАХАНОВ «КЕҢЕС ОДАҒЫ
ЫДЫРАҒАННАН КЕЙІНГІ ҚАЛАЛАСУ:
ҚАЗАҚСТАН МЫСАЛЫ» АТТЫ
ОНЛАЙН СЕМИНАР ӨТКІЗДІ.

Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer'in takdim konuşması ile başlayan seminerde Avrasya Araştırma Enstitüsü Kıdemli Araştırmacısı Kanat Makhanov, ana hatlarıyla Sovyet sonrası dönemde Kazakis-

Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры, доцент, доктор Вакур Сүмердің ашылу сөзімен басталған семинарда Еуразия ғылыми-зерттеу институтының аға ғылыми қызметкері Қанат Маханов Кеңес одағы ыдырағаннан кейінгі Қазақстандағы қалаласу үдерісінің негізгі динамикасын баяндады.

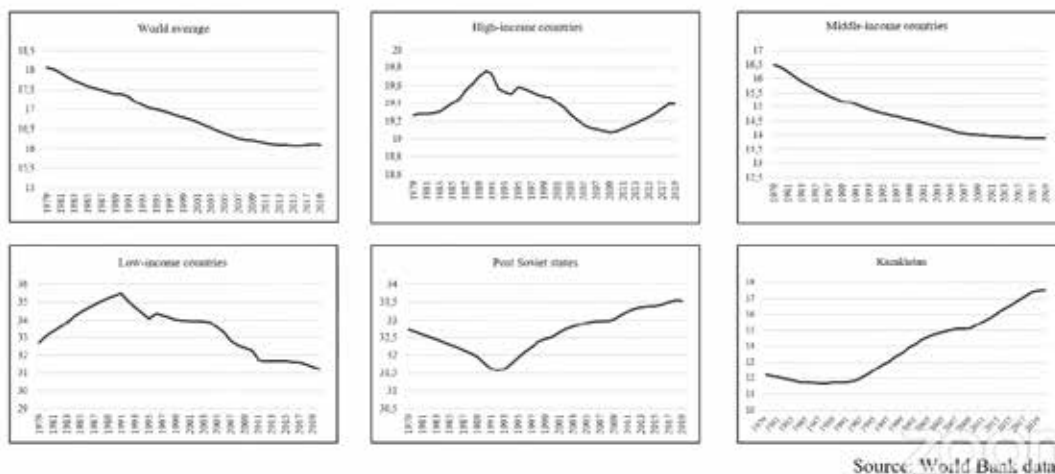
Қанат Маханов, ең алдымен, Кеңес одағы ыдырағаннан кейінгі Қазақстандағы қала халқы өте терең өзгерістерді бастан өткергеніне тоқталып, шағын қалалар мен елді мекендерден ірі қалаларға көші-қон ағыны қарқынды жүргенін айтты. 1989-2020 жылдар аралығында Қазақстандағы халқы 1 миллионнан асатын қалалар саны 1-ден 3-ке өскенін атап өткен Қанат Маханов осы үш қалада тұратын қала халқының үлесі 19,6 пайыздан 39,6 пайызға өскенін жеткізді. Сондай-ақ, осындай үрдістердің Кеңес одағының құрамынан шыққан басқа елдерде де байқалғанын атап өтті.

Енді бір жағынан, 1989-2020 жылдар аралығында халқы 200 мыңнан аспайтын 81 облыс пен ауданның 36-сында халық санының азайғанына тоқтала келе Қанат Маханов мұндай түбегейлі өзгерістердің басты себебі Кеңес одағы ыдырағаннан кейінгі бірқатар елдер бастан өткерген

What makes Post-Soviet cities so special?

- Urban primacy (share of population living in the largest city).

tan'daki kentsel dönüşümün ana dinamikle-rini anlattı.

Kanat Makhanov, öncelikle Sovyetler sonra-sı Kazakistan'daki kentsel nüfusun çok derin dönüşümler yaşadığını belirterek küçük şehir-lerden ve kasabalardan büyük şehirlere doğru çok hızlı bir göç akışı yaşandığını ifade etti. 1989-2020 döneminde Kazakistan'da nüfusu 1 milyonun üzerinde olan şehirlerin sayısının 1'den 3'e çıktığını söyleyen Kanat Makhanov, bu üç şehirde yaşayan kentsel nüfusun payı-nın %19,6'dan %39,6'ya yükseldiğini altını çizdi. Ayrıca, benzer eğilimlerin diğer Sovyet sonrası devletlerde de görüldüğüne değindi.

экономикалық ауысу екенін жеткізді. Қа-нат Маханов қалалар мен елді мекендерде шоғырланған ауыр өнеркәсіптің қарқынды құлдырауы қызмет көрсету саласы эконо-микасының орталығына айналған ірі қа-лаларға қарай көші-қон ағымына әкеліп соқтырғанын айтып, бұл түбегейлі өзгері-стердің әлеуметтік-экономикалық жақта-ры да бар екенін жеткізді. Мысалы, шағын қалалар мен елді мекендерден ауқымды көші-қон жұмыссыздық пен кедейлікке әкеліп соқтырып, ал үлкен қалалар мен облыс орталықтары ішкі мигранттар үшін тартымды бола бастады.

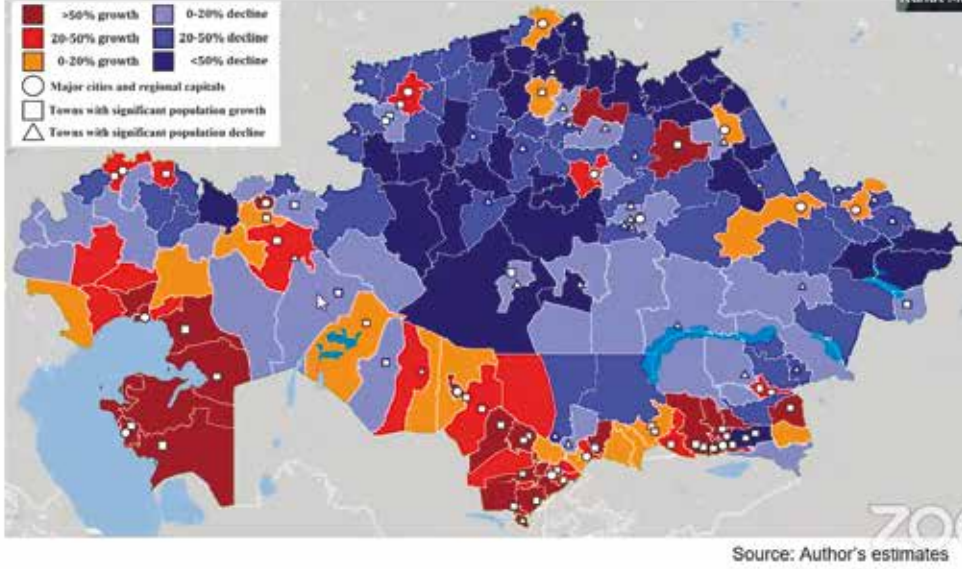

Aksai

Rudny

Case of Kazakhstan

Öte yandan, 1989-2020 döneminde nüfusu 200 binin altında olan 81 il ve ilçeden 36'sında nüfus düşüşü yaşandığını bildiren Kanat Makhanov, bu tür köklü değişikliklerin ana nedeninin tüm Sovyet sonrası ülkelerini yaşadığı ekonomik geçiş olduğunu vurguladı. Kanat Makhanov, şehirlerde ve kasabalarda yoğunlaşan ağır sanayilerin hızlı düşüşünün, hizmet sektörü ekonomisinin merkezi haline gelen büyük şehirlere doğru göç akışına yol açtığını belirterek, bu köklü değişimlerin sosyo-ekonomik boyutları da olduğunu dile getirdi. Örneğin, küçük şehirlerden ve kasabalardan büyük ölçekli bir göç, işsizliğe ve yoksulluğa yol açmaktadır ve giderek büyük şehirler ve bölgesel merkezler iç göçmenler için çekici hale gelmektedir.

Seminerin devamında eski Sovyet ülkelerindeki ekonomik geçiş sürecinin, kentlerin algısını ve rolünü de değiştirdiğini kaydeden Kanat Makhanov, hızla büyüyen büyük şehirlerin aynı zamanda nüfusun kültür ve yaşam tarzının kentleşme faktörleri haline geldiğini anlattı. Kanat Makhanov'a göre, piyasa ekonomisine geçişle birlikte şehirler hizmet ekonomisinde uzmanlaşmaya başlamış ve halk tarafından rahat yaşam ve çalışma yerleri olarak algılanmaya başlamıştır. Ayrıca, büyük şehirlerin toplumun batılılaşmasında ve dünya toplumuyla bütünleşmesinde kilit bir unsur olduğunu da vurguladı.

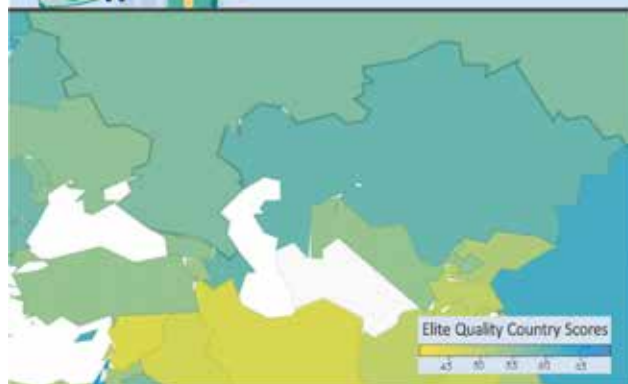
Семинардың жалғасында Қанат Маханов бұрынғы кеңестік елдердегі өтпелі экономикалық үдерістер қалалардың түсінігі мен рөлін де өзгерткенін айта келе, қарқынды дамып келе жатқан ірі қалалар, сонымен қатар халықтың мәдениеті мен өмір салты қалаласу факторларына айналғанын түсіндірді. Қанат Махановтың айтуынша, нарықтық экономикаға көшумен қалалар қызмет көрсету экономикасына мамандана бастады және жұртшылық оны өмір сүруге және жұмыс істеуге қолайлы орын ретінде қабылдай бастады. Сондай-ақ, үлкен қалалар қоғамды батыстандырудың және оның әлемдік қоғаммен ықпалдасуының негізгі элементі екеніне тоқталды.

Семинар соңында қатысушылар тақырып бойынша пікір алмасты. Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры, доцент, доктор Вакур Сүмер нәтижелі семинары үшін Қанат Махановқа алғысын білдіріп, семинарды қорытындылады.

Seminerin sonunda katılımcılar konuyla ilgili görüş alışverişinde bulundular. Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer, semineri için Kanat Mahanov'a teşekkür ederek, seminerin çok doyurucu ve yararlı bir şekilde geçtiğini vurgulayarak semineri sonlandırdı.

ТҮРК ӘЛЕМІНІҢ ЭЛИТАЛЫҚ САПА ИНДЕКСІ
TÜRK DÜNYASI ÜLKELERİNİN ELİTE QUALITY İNDEKS GÖSTERGELERİ
ELITE QUALITY INDEX INDICATORS OF TURKIC WORLD

ERI
ANKHET YAGSARI UNIVERSITY
ERI Infographic No. 44

Country	Population	GDP(USD)	Rank	Score
Azerbaijan	10 mln	48 bln	42	52.9
Kazakhstan	19 mln	182 bln	46	52.2
Kyrgyzstan	6 mln	8 bln	121	42.3
Turkey	83 mln	764 bln	87	46.0
Turkmenistan	6 mln	45 bln	139	39.8
Uzbekistan	34 mln	58 bln	82	46.4

Political Power	Economic Power	Political Value	Economic Value
Rank/151	Rank/151	Rank/151	Rank/151
Score	Score	Score	Score
55	58	41	44
53.2	50.1	54.5	53.5

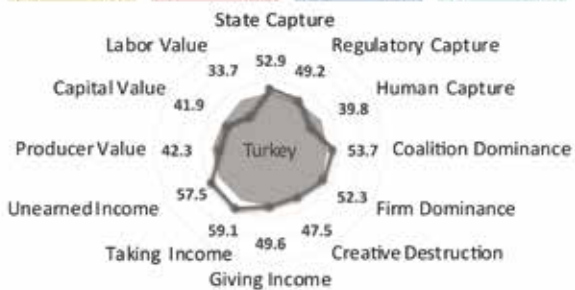
Political Power	Economic Power	Political Value	Economic Value
Rank/151	Rank/151	Rank/151	Rank/151
Score	Score	Score	Score
56	73	74	34
52.9	46.8	50.1	55.8

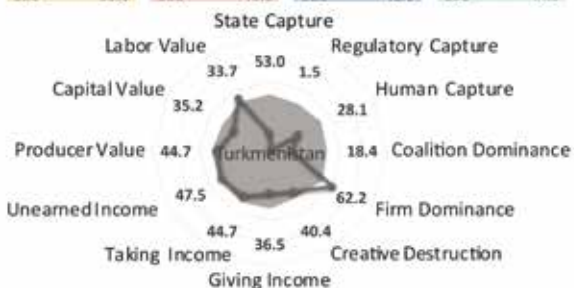
Political Power	Economic Power	Political Value	Economic Value
Rank/151	Rank/151	Rank/151	Rank/151
Score	Score	Score	Score
102	96	127	121
42.2	43.1	41.8	42.3

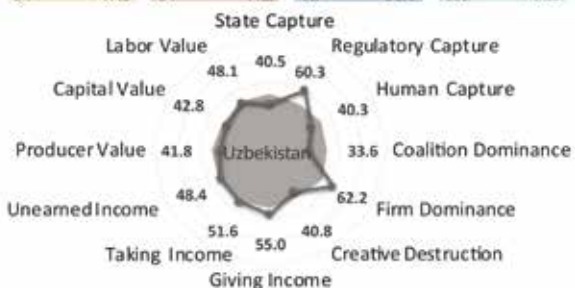
Political Power	Economic Power	Political Value	Economic Value
Rank/151	Rank/151	Rank/151	Rank/151
Score	Score	Score	Score
82	60	40	129
48.0	49.9	55.2	39.0

Political Power	Economic Power	Political Value	Economic Value
Rank/151	Rank/151	Rank/151	Rank/151
Score	Score	Score	Score
151	118	121	108
13.8	40.8	42.5	44.5

Political Power	Economic Power	Political Value	Economic Value
Rank/151	Rank/151	Rank/151	Rank/151
Score	Score	Score	Score
84	84	60	109
47.8	44.2	52.0	44.5

Source: <https://papers.ssrn.com>

<https://elitequality.org/>

How to Cite: Eurasian Research Institute, (2021). Elite Quality Index Indicators of Turkic World. ERI Infographics No. 44

Asya Avrupa / Азия Еуропа
(Haber – Yorum) / (Ақпараттық сараптама)

Avrasya Araştırma Enstitüsü Yayınıdır
Еуразия ғылыми-зерттеу институты басылымы

Kasım 2021 Sayı: 67
Қараша 2021 жыл № 67